

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ETNOMÜZİKOLOJİ DİSİPLİNİNİN DOĞUŞU,
GELİŞİM SÜRECİ ve GÜNÜMÜZDEKİ METODOLOJİK ve
YAKLAŞIMSAL TARTIŞMALAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Banu MUSTAN DÖNMEZ

Hazırlayan
Damla YILDIZ

Malatya-2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANABİLİM DALI
MÜZİK BİLİMLERİ VE TEKNOLOJİSİ BİLİM DALI

ETNOMÜZİKOLOJİ DİSİPLİNİNİN DOĞUŞU, GELİŞİM SÜRECİ
ve GÜNÜMÜZDEKİ METODOLOJİK ve YAKLAŞIMSAL
TARTIŞMALAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
DAMLA YILDIZ

Danışman
Doç. Dr. BANU MUSTAN DÖNMEZ

Malatya-2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ETNOMÜZİKOLOJİ DİSİPLİNİN DOĞUŞU,
GELİŞİM SÜRECİ ve GÜNÜMÜZDEKİ
METODOLOJİK ve YAKLAŞIMSAL
TARTIŞMALAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ.DR. BANU MUSTAN DÖNMEZ

HAZIRLAYAN
DAMLAYILDIZ

Jürimiz tarafından 22 TEMMUZ 2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu Yüksek Lisans tezi oybirliği ile başarılı bulunarak Müzik Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı	İmzası
1. Doç. Dr. Banu MUSTAN DÖNMEZ	
2. Doç. Dr. Serkan ÇAKIR	
3. Dr. Öğretim Üyesi. Mehmet Emin ŞEN	

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÖNETİM KURULUNUN TARİH VE
.....SAYILI KARARIYLA BU TEZİN KABULÜ ONAYLANMIŞTIR.

Prof.Dr.Mehmet KUBAT
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Banu Mustan DÖNMEZ danışmanlığında, “**Etnomüzikoloji Disiplininin Doğuşu, Gelişim Süreci ve Günümüzdeki Metodolojik ve Yaklaşımsal Tartışmalar**” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir duruma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içi hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Damla YILDIZ

ÖNSÖZ

“Etnomüzikoloji Disiplininin Doğuşu, Gelişim Süreci Ve Günümüzdeki Metodolojik Ve Yaklaşımsal Tartışmalar” isimli bu çalışmada, Etnomüzikoloji disiplininin gelişimindeki etkiler üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmanın her aşamasında bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Banu Mustan Dönmez’e, akademik ve teorik açıdan bu çalışmanın gelişmesine katkıda bulunan Sayın Doç. Dr. Murat Bulgan’a Sayın Doç. Dr. M. Serkan Çakır’a Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Kurtuluş’a Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Emin Şen’e ve Sayın Öğretim Görevlisi Ş. Orçun Akgün’e teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu çalışmada Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü akademik ve idari personeline,

Hayatımın her anında yanımda olan ve bana her koşulda güvenen maddi manevi desteğini esirgemeyen annem Asya YILDIZ’a yine yanımda olan manevi annem Maksude AKGÜN’e ve canım kardeşim Deniz YILDIZ’a verdikleri desteklerden ötürü teşekkür ederim.

DAMLA YILDIZ

ÖZET

Bu çalışmada, bir toplumun içerisinde yer edinmiş etnik bir yapıyı ifade eden ve bu şekilde açıklanabilen sosyal, kültürel olay ve olguları ele alan etnomüzikoloji disiplini araştırılmıştır.

Öncelikle etnomüzikolojinin etimolojisi, tanımı ve araştırma yöntem tekniklerine değindikten sonra disiplinin kavramsal tartışmaları üzerinden kısaca tarihçesinden ve ilişkili olduğu disiplinlerden yola çıkarak müziğin kültürel yapısı ile en eski toplumlardaki müziklerin, çalgıların ilkel toplumlardan modern topluluklara kadar bıraktığı izlerin üzerinde durulmuştur.

Bir toplumun en önemli yapı taşlarından biri olan müzik ele alınarak, etnomüzikolojinin nasıl, ne şekilde ortaya çıktığı ve gelişim gösterdiği bu alanda yapılmış Felsefe, Tarih, Sosyoloji ve benzeri çalışmalardan faydalanılarak kuramsal bir çerçeve içerisinde yorumlanmıştır. Bu çalışmada yöntem olarak Nitel Araştırma Yöntemlerinden biri olan Literatür Tarama Modeli kullanılarak oluşturulmuştur.

Belli bir disiplin alanı isteyen araştırmalar da olduğu gibi etnomüzikoloji alanındaki çalışmalar, model ve yaklaşımlar çalışmanın seyrine yön vermektedir. Etnomüzikolojinin birçok disiplin ile iç içe olma durumu bu çalışmada karşımıza çıkan en önemli başlıklar arasında olup yeni yaklaşımlarında bu alana etkileri ortaya çıkarılmıştır.

Buna ek olarak etnomüzikoloji disiplinindeki gelişmelerin temeli çok eski zamanları işaret etse de günümüzde gelişen ve değişim gösteren süreç etnomüzikolojinin farklı bir isim ve çalışma alanları olduğu karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada yer alan etnomüzikolojinin günümüzdeki metodolojik yaklaşımsal tartışmaları bu çalışmanın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Yine bu çalışmada müziğin kültür ile olan ilişkisi ele alınmış ve bir bilim dalı içerisinde yeri, konumu ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca etnomüzikolojinin Berlin Fonograf Arşivi ile birlikte gelişimindeki büyümenin Türkiye’de yapılan derleme çalışmalara nazaran daha kapsamlı olduğu ve daha kalıcı bir kaydetme özelliği taşıdığı karşımıza çıkan diğer bir noktadır. Kayıt cihazının kullanımı etnomüzikoloji çalışmalarına yön vermiş ve

kaydetme yöntemi ile Türkiye’de birçok eser kayıt altına alınabilmiştir. Bu tartışmaların dışında çalışma boyunca üzerinde durduğumuz etnomüzikolojinin geçmişten bugüne devam eden anlamsal sorunları ve beraberinde getirdiği diğer tartışma konuları devamlılığını sürdürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etnomüzikoloji, Müzikoloji, Kültür, Metodoloji, Yaklaşım.

ABSTRACT

BIRTH OF THE DISCIPLINE OF ETHNOMUSICOLOGY, THE PROCESS OF DEVELOPMENT AND CONTEMPORARY METHODOLOGICAL AND APPROACH DISCUSSIONS

In this study, the discipline of ethnomusicology which deals with the social, cultural events and phenomena that can be explained and expressed in an ethnic structure that has taken place in a society has been investigated. Firstly, after the etymology of ethnomusicology, the definition and research method techniques have been mentioned, on the conceptual discussions of the discipline have been briefly based on the history and related disciplines, and the cultural structure of music and the traces left by music, instruments from primitive societies to modern societies have been emphasized.

Music, which is one of the most important building blocks of a society has been discussed and how, in which way ethnomusicology emerged and developed has been interpreted within a theoretical framework by using the works of Philosophy, History, Sociology and similar studies. As we examined in this study, as a method the qualitative research methods which is one of the Literature Survey Model has been formed.

The studies, models and approaches in the field of ethnomusicology, as well as the researches that require a certain discipline, shape the course of the study. The fact that ethnomusicology is intertwined with many disciplines is one of the most important topics in this study and its effects on this field have been revealed in their new approaches.

In addition, although the foundation of the developments in the discipline of ethnomusicology points to ancient times, the process that is evolving and changing today shows that ethnomusicology has a different name and fields of study. Today's methodological approximative discussions of ethnomusicology in the study constitute an important part of this study. In this study, the relationship between music and culture was discussed and the place and position of music within a branch of science was revealed. In addition, the growth in the development of ethnomusicology together with the Berlin phonograph Archive is more extensive than the compilation studies in Turkey and has a more permanent recording feature.

The use of the recorder has led to ethnomusicology studies and many works have been recorded in Turkey with the recording method. Apart from these discussions, the semantic problems of ethnomusicology that we have been focusing on throughout the study and the other issues of discussion that it brings with it continue.

Keywords: Ethnomusicology, Music, Comparative Musicology, Culture, Field research.

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY SAYFASI	ii
ONUR SÖZÜ	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar ÇİZELGESİ.....	xii
ŞEKİLLER ÇİZELGESİ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	3
1.2. Araştırmanın Önemi.....	4
1.3. Araştırmanın Problem Cümlesi ve Alt Problemler	4
1.4. Yöntem	5
1.4.1. Araştırmanın Yöntemi	5
1.4.2. Araştırmanın Modeli.....	5
1.5. Etnomüzikolojinin Etimolojisi ve Tanımı	6
1.5.1. Etimoloji	6
1.5.2. Tanım.....	10
1.6. Etnomüzikoloji Araştırma Yöntem ve Teknikleri	12
1.6.1. Betimsel Araştırma Yöntemleri	15
1.6.2. Durum Çalışması ve Alan Araştırması.....	16
1.6.2.1. Durum Çalışması	17
1.6.2.2. Alan Araştırması.....	20
1.6.2.2.1. Alan Araştırmasında Emik ve Etik Yaklaşım	22
1.7. Görüşme ve Gözlem	24
1.7.1. Görüşme	24
1.7.1.1. Kurgulu, Yarı Kurgulu ve Kurgusuz Görüşme.....	28
1.7.1.1.1. Yarı Kurgulu Görüşme.....	29
1.7.1.1.2. Kurgusuz Görüşme	30
1.7.1.1.3. Tam Kurgulu Görüşme	31

1.7.2. Gözlem	32
1.7.2.1. Katılımcı Gözlem	33
1.7.2.2. Katılımsız Gözlem	35
1.8. Diğer Yardımcı Yöntemler: Kütüphane Çalışması ve Tarihsel Yöntem	36
1.8.1. Kütüphane Çalışması	36
1.8.2. Tarihsel Yöntem	38
1.9. Etnomüzikoloji Disiplininin Kısa Tarihçesi	38
1.10. Başlangıç: Berlin Fonograf Arşivi	48
1.11. Etnomüzikolojinin ABD ve Avrupa'daki Şekillenışı	55
1.12. Türkiye'de Etnomüzikoloji	60
2. ETNOMÜZİKOLOJİNİN İLİŞKİLİ OLDUĞU DİSİPLİNLER	65
2.1. Antropoloji	65
2.2. Tarih	67
2.3. Müzik Felsefesi	68
2.4. Müzik Estetiği	69
2.5. Müzik Sosyolojisi	69
2.6. Psikoloji	70
2.7. Arkeoloji	71
2.8. Halkbilim	72
2.9. Ses Fiziği	73
2.10. Organoloji	74
2.11. Müzik ve Terapi	75
2.12. Lengüistik	76
2.13. Müziksel Terminoloji	77
2.14. Semantik	78
3. ETNOMÜZİKOLOJİDE MODEL VE YAKLAŞIMLAR	80
3.1. Alan Merriam Modeli	80
3.2. Timoty Rice Modeli	83
3.3. Yaklaşımlar	84
3.3.1. Evrimcilik	85
3.3.2. İşlevselcilik	86
3.3.3. Tarihselcilik	88

3.3.4. Yapısalcılık.....	89
3.3.4.1. Sembolik Etkileşimcilik.....	91
3.3.5. Yorumlayıcı Antropoloji.....	92
4. GÜNÜMÜZDE ETNOMÜZİKOLOJİK, TARTIŞMALAR VE YENİ	
YÖNELİMLER.....	94
SONUÇ	97
KAYNAKÇA.....	100

TABLolar ÇİZELGESİ

Tablo 1. Görüşme Türleri	28
Tablo 2. Katılımcı türleri	35

ŞEKİLLER ÇİZELGESİ

Şekil 1. Louvre müzesinde M.S 2. yüzyıla tarihlenen bir Roma lahdi üzerinde tasvir edilmiş 9 musa. Sırasıyla; Kalliope, Kleio, Euterpe, Erato, Melpomene, Polymnia, Terpsikhore, Thalia and Urania.	8
Şekil.2. Bir alçak kabartma üzerinde Apollon ve Musa'lar.....	9
Şekil.3. Francis Densmore 1930'larda <i>Prairie Adası</i> Yerlilerinden Susan Wingrow'la (Makawastewin) Görüşme Yaparken.....	27
Şekil 4. Edison ve ilk icat ettiği fonograflardan biri; 1877-1878 civarları.	49
Şekil 5. Edison Phonograph.....	50
Şekil.6. Balmumu silindirleri	52
Şekil 7. 1915–1919 yılları arasında I. Dünya Savaşı Alman esir kamplarında Tatar müzisyenlerin ses kaydı.	53
Şekil 8. Franz Boas (1858 – 1942).....	56

1. GİRİŞ

Müzik olarak dile getirdiğimiz olgu, birçok birey için önemli bir yerdedir. Bir o kadar da duyguları davranışları harekete geçiren özelliğe sahip olması ile ifade edilmektedir. Batı kaynaklı olduğu bilinen bu kavram ile farklı kültürlerle ait yapılan çalışmaların artış göstermesi, bazı topluluklarda müzik kavramına karşılık gelecek şekilde bir yapının içerisine konulmaya çalışılmaktadır. Müziğin, sahip olunmayan bazı durumlar yerine farklı isimler ve kavramlar ile açıklanmaya çalışıldığını göstermektedir.

Farklı kültürlerin müziğe yaklaşım şekilleri, beraberinde farklı kavramları ortaya çıkarırken aynı zamanda da müzik alanındaki beklentileri ve farklılaşmaları da göstermektedir. Kavramsal açıdan karşımıza çıkan bu farklılıkların oluşturduğu beklentiler, en iyi şekilde farklı kültürlerin birbirlerinin müziklerine verdikleri tepkilerde görülmektedir. Kültürel özellikler özelinde farklı toplulukların birbirlerinin müziklerine verdiği tepkiler müziğin her toplumda değişik etkileşimlere sahip olduğunu göstermektedir: Farklı amaçlara, sembollere, önceliklere ve bunları ifade eden teknik ve araçlara sahip olması ile ilgilidir diyebiliriz. Bu durum da Batı müziği ile farklı müzik kültürleri arasında yapılan kıyaslamaların ne şekilde geliştiğini bizlere net bir biçimde göstermektedir.

Müzikoloji alanına karşı yöneltilen soruların temelinde, müzikal ifadelerin toplum içindeki konumlanma süreci yer almaktadır. Bu durum sesler olarak ifade edilse de bu anlam, seslere yüklenen ifadelerin yanı sıra toplumsal yapının sürecini de kapsamaktadır. Yani müziksel kavramların, sembollerin ve beklentilerin, davranış ve tutumların toplumsal bağını ortaya çıkaran bir birleşime sahip olduğu düşüncesidir. Bütün bunlar, sosyal yapının bireylere sunduğu çeşitlilik gibi bireyin deneyimlerindeki özgünlüğü ve tercihleri de bir araya getirmektedir. Müzikteki anlam sorununun sosyal yapıyla ilişkilendirilmesi, bu durumu açıklar niteliktedir.

Akademik bir araştırma alanını oluşturan ve müzikolojinin alt disiplin dallarından biri olan “Karşılaştırmalı müzikoloji”, yani “Etnomüzikoloji” alanı müziğin toplumsal yanına dikkat çekmek istemektedir. Müzikolojinin ortaya çıkış süreci ile şekillenmeye başlayan bu alan ve bu alanın tartışmaları günümüzde önemli bir noktadır. Guido Adler’in yapmış olduğu (1885) yayını ile başlayan bir süreci kapsamaktadır. Adler

çalışmasında, müzik kuramları üzerinde durarak, estetik ve müzik psikolojisi ile birlikte ifade bulan sistematik müzikolojinin bir bölümünü temsil eden, Batılı olmayan müziklerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi gerektiğini tanımlayarak bu ifadenin de müzik alanına kazandırılmasına katkıda bulunmuştur.

Karşılaştırmalı müzikolojinin (Etnomüzikoloji) görevi, yaşadığımız alanda çeşitli halkların, ülkelerin, bölgelerin temel ürünlerini, özellikle de halk şarkılarını, etnografik amaçlarla karşılaştırabilmek ve bir topluluğu kapsayan ya da bir nesneye özgü olan farklılıkların özelliklerine göre gruplandırmasını ve sınıflandırılmasını ele almaktadır (Mugglestone, 1981: 13). “Karşılaştırmalı müzikoloji” kavramı Jaap Kunst’un 1950’li yıllarda “karşılaştırmalı” terimi yerine “etnoloji” terimini kullanması ile bırakılmıştır. “Etno-müzikoloji” teriminin kullanımı, bugüne kadar gelmiştir. Ortaya çıkan bu terim, o dönemde Batı’nın müziksel kavramları ile Batı-dışı müziksel alanı ele almaktaydı. Açıklanmaya çalışılan bu terim, ayrıca farklı müzik yapılarının karşılaştırılarak aralarındaki benzerliklerin ve farklılıkların ele alındığı bir alanın düşünce özelliğini temsil etmektedir. İncelenen müziklerin kültürel bağlamları göz önüne alındığında, ağırlıklı olarak sistemsiz özelliklerin Batı müziği sistemine dayalı yapısal analizi yansıtan ortak bir çalışma modelini ortaya çıkarmaktadır. Böylece, yapılan çalışmaların temel veri kaynaklarına ulaşmamızı sağlayan bazı müziksel gereçlere dayalı kurulan arşivler oluşturulmaktaydı. Bu oluşumun en önemli ayağını ise “Berlin Fonograf Arşivi” temsil etmektedir.

Alana çıkma gerekliliği olan kültürel çalışmaların ve derleme çalışmalarının uygulandığı disiplin, aynı zamanda karşılaştırmalı müzikoloji alanında önem kazanan uzun süreli yolu da tanımlamaktadır. Karşılaştırmalı müzikolojinin en temel özelliği “evrimci” bir yapıdan ve “yayılmacı” yaklaşımlardan hareket etmesidir. Bu nedenle Batılı karşılaştırmalı müzikologlar, Batı-dışı müzikleri incelemek için geliştirdiği yöntem ve teknikleri kullanmışlardır. Batılı müzikologlar uzun bir dönem aynı yaklaşımları paylaşmışlardır (Stone 2007: 24).

Etnomüzikoloji dışında, zamanla yeni alt dallara ayrılan müzikolojideki belirli yöntemlerin yanında, birçok yaklaşım biçimi birer yönteme dönüşmüş veya yöntem kendisi olarak değerlendirilmiştir. Ancak ortaya çıkan yöntem ve yaklaşımlar ülkelere göre değişiklikler göstermektedir. Etnomüzikoloji, farklı görülen müzikleri kendi

kültürel çerçevesinde incelediğinden dolayı, incelenen müziğe göre yeni yöntemler ortaya çıkarmak durumundadır. Bu da deneyimsel bir durumu, müzikoloji ve etnomüzikoloji arasındaki ayrımlar ile eski ve yeni yöntem farklılıklarını ortaya çıkarmaktadır.

Dünya’da ve Türkiye’de müziğin sadece sanatsal ve uygulamaya yönelik bir şey gibi yansıtılması; uluslararası kaynakların incelenmeye konulmaması; müzik sanatının ve müziksel konuların bilim dışı, öznel veya ideolojik yaklaşımlarla değerlendirilmesi nedeniyle etnomüzikoloji disiplini yeterince anlaşılammaktadır. Bu problemlerden ve uluslararası kaynaklardan yola çıkılıp etnomüzikolojinin konulara nasıl yaklaştığını görmek gerekmektedir. Etnomüzikoloji alanı, bütün müzikal değerleri kapsayan bir alan olarak araştırmalarını yapmaktadır. Tarih boyunca üretilen veya ortaya çıkan bütün müzik türleri, bu alanın içerisine girmektedir. Müzik ile alakalı çalışmalarda bilimsel yöntemlerin kullanılması, tanımların belli bir araştırma sonucu ile yani belgelerle aydınlatıldığı, kültürel değişimler beraberinde ortaya çıkan müzik incelemelerini ele almaktadır. Birçok disiplin ile iç içe olan bu alan, özellikle Antropoloji ve Folklor alanından faydalanmaktadır.

Geniş bir araştırma alanına sahip olan bu disipline ait çalışmalarda, alan ve durum araştırması uygulanmaktadır. Etnomüzikolojinin çalışma alanlarındaki gelişmelerine baktığımızda daha çok Avrupa dışı müzikler ve çalışma alanları yer almaktadır. Batı ve Batı dışı müzikleri inceleme sahasına dâhil eden bu alanın çalışmaları, Rönesans ile başlayıp günümüze kadar devam eden bir saha olmuştur.

Bu çalışmanın genelinde, etnomüzikolojinin gelişim süreci ve tanımı üzerinde durulmuş ve kapsadığı araştırma yöntemlerine değinilerek bu disiplinin gelişim sürecindeki tartışmalara yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Müzik, bir kültür hakkında düşünceye sahip olabilmemizi ve daha ileri bir düzeyde çalışmalarda analiz yapabilmemizi sağlamaktadır. Diğer sanat dallarında olduğu gibi müzikteki temel tutumlar, davranışlar, halk kültürü, toplumsal etkiler, yaptırımlar ve değerler önemli görülmele birlikte bu esaslardan da ayrı olarak düşünülmemektedir. Bu anlamda müzik, bir toplumun düşünce, dünya tasavvuru ve davranışlarını anlamamızı sağlayan bir araçtır. Bu nedenle kültürel ve toplumsal

çalışmaların analizlerinde değerli bir yere sahiptir. Sadece bir iletişim aracı olarak müziği ele alıp incelemenin yetersizliği karşımıza çıkan sorunlardan biridir. Müziğin ne şekilde nasıl bir etki yarattığını etnomüzikoloji ile anlarız. Birçok disipline yer veren bu araştırma alanı, etnomüzikolojinin amaçlarından biri olan ve farklı müzik kültürleri arasında inceleme yapan disiplinler arasında kendine göre oluşturduğu müziksel kültürel koşulları ile günümüze kadar kalıcılığını devam ettirmiştir. Bu açıdan konuya yaklaşıldığında çalışmanın amacı; kültürün içindeki müziği veya müziğin içinde yatan kültürel dokuları incelemek, değerlendirmek müziğin yer aldığı bağlamları, etnomüzikoloji disiplinin tanımı, nasıl ne şekilde ortaya çıktığı, içinde bulunan dinamikler, temeller, tarihsel süreçteki gelişimleri ve ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Müziği kültürel bağlamıyla inceleyen etnomüzikoloji, başlı başına önem arz eder. Müziği bilimsel bir çerçevede inceleyen bu alan, 19. yüzyılın sonlarını kapsayan Etnoloji ve Antropoloji çalışmaları ile eş zamanlı bir gelişim gösteren süreçte, 1950'lerde Jaap Kunst tarafından bir bilim dalı olarak ortaya çıkmıştır. Etnomüzikoloji alanındaki eserlerin ve güncel tartışmaların ortaya konulması açısından yapılan bu araştırma, müziğin kültürel bileşenlerini ve işlevlerini incelerken, etnomüzikoloji disiplininin doğuşu, gelişim süreci ve günümüzdeki yaklaşımsal tartışmaların tarihini gün ışığına çıkarır. Ayrıca soyut kültür ürünlerinin, insanlığın en manevi yönüne ilişkin olması, etnomüzikolojiyi bir kat daha değerli kılmaktadır.

1.3. Araştırmanın Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Bu araştırmanın problem cümlesi: Etnomüzikoloji disiplinin gelişim süreci, araştırma alanı, araştırma yöntemleri ve yaklaşımları nelerdir?

1.3.1. Alt Problemler

1. Etnomüzikoloji disiplinin kavramsal olarak Etimolojisi ve Tanımı nedir?
2. Etnomüzikoloji'de kullanılan Araştırma Yöntem ve Teknikleri nelerdir?
3. Görüşme ve Gözlemin Etnomüzikoloji çerçevesindeki etkisi ne şekildedir?
4. Etnomüzikoloji'de kullanılan diğer yardımcı yöntemler nelerdir?

5. Etnomüzikoloji disiplinin tarihsel gelişim süreci ne şekildedir?
6. Berlin Fonograf Arşivi Etnomüzikoloji'deki rolü nedir?
7. Etnomüzikoloji'nin ABD ve Avrupa'daki şekillenişindeki gelişmeler nelerdir?
8. Türkiye'de Etnomüzikoloji çalışmaları ve üstlendiği rol ne şekildedir?
9. Etnomüzikoloji'nin ilişkili olduğu disiplinler nelerdir?
10. Günümüzde Etnolojik tartışmalar ve yeni yönelimler ne şekildedir ve ne doğrultuda değişime uğramıştır?

1.4. Yöntem

1.4.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Sosyal Bilimler alanında araştırmacıya yardımcı olan Nitel Araştırma Yöntemi kullanılmıştır. Sosyal Bilimler alanının büyük bir kısmında kullanılan yöntem şeklidir. Birçok disiplin ile iç içe olan ve niteliksel özelliklerin de geniş bir kuramsal yapıya sahip bu yöntem şeklinde amaç, toplumun önemli bir bölümünü oluşturan bireylerin davranışlarını, tutumlarını ve toplumsal değişimlerini ele alabilmektedir.

1.4.2. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, Etnomüzikoloji disiplininin nasıl ortaya çıktığını, tanımını, gelişimini, tarihçesini ve ilişkili olduğu disiplin alanları ile etnomüzikolojinin yerini, sahasını daha iyi anlamak amacıyla yapılmış Tarama Araştırma Modelinden faydalanılmıştır.

Ayrıca bu çalışmada, ikinci bir model olarak Nitel Araştırma modellerinden Tarihsel Araştırma Modeli kullanılmıştır. Özellikle Etnomüzikoloji disiplininin tarihçesi başlığı altında Türkiye'de, ABD'de ve Avrupa'da ki şekillenişini yansıtmak ve gelişimini tarihsel süreçler ile aktarmak için tarihsel kökenine ait dokümanlara başvurulmuştur.

1.5. Etnomüzikolojinin Etimolojisi ve Tanımı

Etnomüzikoloji sözcüğü, bugünün Avrupa ve ABD’inde, birçok dilde ortak ya da benzer bir ifade ile adlandırılır:

“Almanca: Vergleichende Musikwissenschaft (Karşılaştırmalı Müzikbilimi), Musikologie (Müzikoloji), Musikalische Volks Und Völkerkunde (Müziksel Halk ve Halkbilimi), Ethnomusikologie (Etnomüzikoloji). İngilizce: Ethnomusicology (Etnomüzikoloji), Comparative Musicology (Karşılaştırmalı Müzikoloji). Fransızca: Ethnomusicologie, Musicologie Comparee. Bu disiplin, müzik olarak kabul gören ve ampirik olarak tespit edilebilen sosyo-kültürel fenomenlerin bütün meseleleri ile ilgilenmektedir” (Bulgan, 2016: 1).

Dolayısıyla geçmişteki adlandırması her ne kadar karşılaştırmalı müzikoloji ise de karşılaştırmalı müzikolojinin de bugüne tekabül eden anlamı, “etnomüzikoloji” ya da “müzik etnolojisi” olduğundan, aynı anlama geçer.

1.5.1. Etimoloji

Etnomüzikoloji Sözcüğünün Etimolojisi:

Bilim insanlarının, bilim üretebilmek için oluşturdukları terminolojinin disiplin adlarını oluşturan sözcüklerine ait etimolojik kökenleri, ele alınan disiplinin araştırma alanları, yöntemleri ve yaklaşımları konusunda, araştırmacılara önemli ipuçları vermektedir. Bu nedenle, bu çalışmaya başlamadan önce, “etnomüzikoloji” kavramının etimolojik kökeni üzerinde durmak gerekir. Etnomüzikoloji kavramı, kökleri Latince ve Yunancaya dayanan üç tane söz öbeğinin birleşiminden oluşmaktadır: *Ethno+music+logy*. “*Ethno*: [Aim. *Ethnos*, Fr. *Ethnos*, Ing. *Ethnos*]: Yunanca halk anlamına gelir. Aynı yerden gelen ve aynı geleneklere sahip olan ailelerin meydana getirdikleri grup” olarak ifade edilmiştir (Örnek, 1971: 84). *Ethnos*, aynı ulus içerisinde bulunan kabileleri veya ırkı ifade ettiği gibi, ortak bir kültürel topluluğu veya kültür coğrafyasını da ifade eder. Etnomüzikoloji kavramına bu terimi dâhil ettiğimizde, etnomüzikolojinin belirli halk gruplarının müzik uygulamalarının, ortak dil ve kültür paylaşımları içerisinde etnik bir gruba ait olabileceği karşımıza çıkmaktadır.

Jaap Kunst (1891-1960), “*Ethno-musicologia*” kitabında 1950’den günümüze kadar etnomüzikolojinin doğası üzerine yapılan çalışmaların ve yöntemlerin bir disiplin çatısı altına toplanması gerektiğini savunarak, iki eski disiplinin bir araya getirilmesini önermiştir. Bu öneri doğrultusunda, 1783’e tarihlenen ve 1885’te oluşturulan etnoloji ve müzikoloji isimlerinin birleştirilme girişimleri başlamıştır. Çünkü etnoloji, belirli etnik

grupların dolaylı yollarla değil de doğrudan temasıyla alakalıdır. Yani etnografik çalışmalarla yapılan insan, dil ve kültür karşılaştırmalarının bir çalışması olarak ifade bulmasının daha doğru olabileceği düşünülmüştür (Rice, 2017: 3).

Müzikoloji Sözcüğünün Etimolojisi:

Yukarıda etnomüzikolojinin *etno*, *müzik* ve *loji* kavramlarının bir bileşiminden oluştuğu ve etnomüzikoloji disiplinin *etnoloji* ve *müzikoloji* disiplinlerinin bir bileşimi olarak Jaap Kunst tarafından ortaya atıldığı bilgisi verildiğine göre Latince ve Batı kökenli olan ve etnomüzikoloji disiplininin bileşen sözcüklerinden de biri olduğu için, farklılık yaratılabilmesi açısından *müzik* sözcüğünün etimolojisine de burada kısaca değinmek gerekir.

Tanrısal bir varlık özelliği taşıyan ve sesi ile kulaklarda silinmeyen, herkesi kendine hayran bırakan varlık, Yunanca “moussa”, Latince “musa” olarak adlandırılır ve Batı dillerinin tamamını etkisi altına alan bir ilham perisidir. “Moussa”, Yunanca akıl, düşünce ve yaratıcılığı bir araya getiren “men” kökünden gelmektedir. Phrygia dinlerine ait bir ay tanrısı olan ve Anadolu’ya özgü bir varlık olarak bilinmektedir (Erhat, 2007: 203).

İfadelerde kullanılan *peri* sözcüğünün de Musalardan geldiğini doğrulayan kaynaklar, *peri* sözcüğünün Trakya’da bulunan “Peiria Dağı”ndan geldiğini ve dilimizde “ilham perisi” şeklinde ifade bulunduğunu açıklamaktadır. Bir diğeri ise Avrupa dillerinde önem kazanan “muse” sözcüğü de “ilham” ve “ilham perisi” anlamına gelirken aynı zamanda “derinlemesine düşünmek” şeklinde de ifade bulmaktadır. Ayrıca *museum* (müze) sözcüğü de *musa* (müz) dan gelir (Mustan Dönmez, Kılınçer, 2011: 103). Music ise, kelimenin sonuna gelen son ekin etkisiyle *mousalara* özgü (müzlere özgü) “müzik” olarak kullanılmakta olup bu sözcüklerin de kökenini Mousa oluşturmaktadır. *İconic*’in *ikona* özgü, *lyric*’in (İngilizce şarkı sözü) *lire* özgü anlamında kullanılması gibi *music* de *müze* özgü olan anlamında bir etimolojiyi oluşturur.

Şekil 1. Louvre müzesinde M.S 2. yüzyıla tarihlenen bir Roma lahdi üzerinde tasvir edilmiş dokuz musa. Sırasıyla; Kalliope, Kleio, Euterpe, Erato, Melpomene, Polymnia, Tersikhore, Thalia and Urania¹.

“Müz Klio, Müz Euterphe, Müz Talia, Müz Melphemo, Müz Terpsichore, Müz Erato, Müz Polyhymnia, Müz Urania, Müz Kalliope” olarak adlandırılan bu ilham perilerinin ortak görevi, sözlü kültür geleneğinin yaygınlaşmasını sağlamaktır. Sanatın ve bilimin farklı yanlarıyla sözlü geleneği akılda tutma eylemini gerçekleştiren bu Müzler, her güzel olayın, hikâyenin başında ve aralarında anılarak bu geleneğin gerçekleşmesine imkân sağlamışlardır (Mustan Dönmez, 2014: 29).

¹ <http://arkeblog.blogspot.com/2016/02/antik-cag-yunan-muzigi.html>

Şekil. 2. Bir alçak kabartma üzerinde Apollon ve Musa'lar².

Müzik, bir toplumu temsil eden ve toplumun özgün kültürünü yansıtan önemli bir unsurdur. Sosyal yapısı ile geçerliliğini kaybetmeyen bir özellik sergilemektedir. Eski zamanlardan bu yana insan ilişkilerini anlamak veya onların sergiledikleri kültürel özelliklere ifade bulmak için doğa ve doğaüstü ilişkiler için müzik olgusu sergilemiş olduğu yapısıyla tarihsel süreçteki kültürel çalışmaların yakın bir tanığı olarak karşımıza çıkmaktadır (Güray, 2009: 1). Dolayısıyla müzikle ilgili bilgiler, bizlere insan topluluklarının sosyolojik ve kültürel yapısı ile ilgili ipuçları verdiği için önemli birer veri havuzudur ve müzikoloji biliminin gerekliliği bundan kaynaklanır. O halde çalışmanın bundan sonraki kısmında müzikoloji/etnomüzikoloji bilimlerinin etimolojilerinin yanı sıra tanımlarına da yer verilmelidir.

Loji Sözcüğünün Etimolojisi:

Türkçe telaffuzu loji (*logy*) olan bu sözcüğün anlamı, Yunancada “söz”, “mantık”, “söylem”dir. “Loji” kavramı, birçok bilimin sonuna gelen bir son ek olarak o bilimi tanımlama işlevine sahiptir: Müzikoloji, etimoloji, filoloji, mineraloji, sosyoloji vb. gibi:

“Yunancadan gelme bir sözcük olan “logi”nin kökü “lügat” sözcüğüne dayanır; bu sözcük de söz söylemek anlamına gelmektedir. Teknoloji sözcüğünün kökeni de Yunanca olup, sanat anlamına gelen “theke” ile söz söylemek anlamına gelen “logos” sözcüklerinin birleşiminden “Sanatlar üzerine söz söyleme” temeline dayanmaktadır. Bu yaklaşımdan yola çıkıldığında

² <http://arkeblog.blogspot.com/2016/02/antik-cag-yunan-muzigi.html>

“müzikoloji” müzik üzerine söz söyleme, müzikolog ise müzikten haber veren anlamında yorumlanabilir” (Bayburtlu, 2015: 81).

1.5.2. Tanım

Etnomüzikoloji, *The Oxford Dictionary* adlı sözlükte: “Farklı kültürlerin, özellikle Batılı olmayanların müziğinin incelenmesi” olarak tanımlanmaktadır (Oxford, 1995: 231). Bu tanım etnomüzikolojiyi bir parça betimlemiş olsa bile, açılmaya gereksinimi vardır ve bizlerin çalışmalarında bu tür kavramların bir disipline ait kaynaklarla yapılması daha sağlıklı olacaktır.

Rice’in “müzik” ve “etnomüzikoloji” kavramlarına bakışı, etnomüzikolojinin ruhuna ilişkin yeni yaklaşımı göstermesi açısından önemlidir: Yunanca “*mousike*” ve İngilizce “*music*”, ses düzenleme sanatı olarak tanımlanmıştır. Rice’a göre müzik kavramına ait bu yüzeysel algı, 20. yy. da bir daha sorgulanmaya başlamıştır. Özellikle müziğin sorunları, ortaya çıkarılan müzik ürünleri ya da süreçleri, etnomüzikologların üzerinde çalıştığı sorunlar arasında yerini almıştır. Toplulukların müziklerinin neden-nasıl müzikal olduğunu anlama gereksinimini, en çok etnomüzikologlar hissetmiştir. 1950’de Jaap Kunst tarafından bu alanın tanımı sınırlandırılarak, ilk kez etnomüzikologların tüm müzikleri incelemesi gerektiği ifade edilmiştir.

Zelewicz’e göre etnomüzikolog Alan P. Merriam, kavramı üç alt başlıkta toplayarak alanın boyutuna yön vermek istemiştir: Birinci başlık, ilkel toplumlardaki müziksel çalışmaları ve toplumların kullandığı araçları ifade ederken, ikinci başlık müziği toplumda var olan sözlü geleneklerin karşılaştırmalı özelliklere sahip bir çalışma olarak görülmesinden bahsetmiştir. Son başlıkta ise etnomüzikoloji, kendi kültürümüzün dışında farklı kültürlerin müziğine odaklanan bir çalışma olarak görüldüğünü ifade etmiştir (Zelewicz, 2006: 3-4). Rice ise etnomüzikolojiyi, Avrupa Sanat Müziğinde olduğu gibi diğer müzik türlerinden de ayırmamaktadır. Dünya Müziğinin incelenmesi olarak tanım bulan bu terim, Avrupa-Amerika sanatında ve popüler müziğin içerisinde, kendi sahasını bulmaya çalışan bir kavram olarak görülmektedir (Rice, 2017: 8).

Merriam’a göre etnomüzikoloji, araştırma alanının neden yürütüldüğünü tam olarak karşılamadığı gibi bu alanı da büyük bir tartışma sahası içerisine taşımaktadır.

Tek bir tanım altında ifade bulamayan bu alanın zorlukları, birçok bilim insanı tarafından dile getirilmiştir. Bu açıdan ele aldığımızda etnomüzikologların sürekli kendilerini tanımlamakla ilgilenmeleri, bu durumu daha da açıklar niteliktedir (Merriam, 1964: 7).

Bir yöntem meselesi olarak karşımıza çıkan ve etnomüzikologların sıkça sorduğu müzisyenlerin müziği nasıl yaptığı sorununa karşılık arayan ve nasıl yapıldığını ortaya çıkaran bu sorun, “mantıklı söylem” içerisinde sorulara karşılık verebilmeyi bizlere göstermektedir. Etnomüzikoloji disiplinin, müzik alanı içerisinde ve tüm zamanları kapsayan alanlarda mantıklı söylem temeline dayanan akademik bir disiplin olarak ifade bulmasının daha doğru olabileceği düşünülmüştür. Yani etnomüzikoloji yapıp onu üretmenin zor bir mesele oluşu, etnomüzikologların yapmış oldukları çalışmalar, yöntemler ve entelektüel yorumları, etnomüzikolojinin diğer alanlardan ayırabilmek ve farklarını ortaya çıkarmak için yararlı olacaktır (Rice, 2017: 9).

Bu ayırt edici özelliği ortaya çıkaran söylemlerden bir kaçını ele alacak olursak;

“Etnomüzikoloji, kökeninde müzik hakkında ifadelere yer veren, mantıklı bir söylemdir. Etnomüzikoloji, insan müziğinin ve müzik yapımının alanlarında yer bulmuş ve tüm zaman dilimlerinde akla dayalı söylem temelli akademik bir disiplindir. Etnomüzikoloji’ye olan ilginin ve ne olduğunun anlaşılması için sıkça tekrarlanan “niçin-nasıl” soruları, bu ilginin köklerindeki müziği daha eski yollarla ortaya çıkarmamızı sağlamaktadır. Bu yüzden konumuza etnoloji başlığı ile başlayıp konuyu açıklığa kavuşturmanın bilimsel açıdan daha doğru olabileceğini söyleyebiliriz” (Rice, 2017: 10-11).

Etnomüzikoloji, “ilkel”, “geleneksel” ve “modern” olarak adlandırılan toplumlara kadar uzanan tüm sınıfsal ve düzeyli katmaları içerisinde barındırmakta ve bu toplulukların müziklerini ve çalgılarını ele alıp incelemektedir. Bu nedenle etnomüzikoloji, tüm müzik türlerini kültürel ve sosyal bağlarıyla inceleyen bilim dalıdır denebilir. Özetle etnomüzikoloji, bir topluma ait müziği inceleme alanı olarak gören ve toplumu da bulunduğu koşullarından uzaklaştırmadan olduğu gibi araştırma alanına alabilen bir bilim dalıdır. O halde bu araştırma alanına ait temel ve yardımcı yöntemler üzerinde de durmak yerinde olur.

1.6. Etnomüzikoloji Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Müzikle ilgili bilimsel çalışmalar, müzikoloji disiplinin içerisinde olup Batı kültüründe Antik Yunan Dönemine, Doğu kültüründe ise toplumdan topluma değişmekle birlikte aynı Antik Dönem'e tarihlenmektedir. Etnomüzikolojide, başlangıçta Batı ve Batı-dışı müzik araştırmalarına yön veren karşılaştırmalı müzikoloji çalışmaları ve yöntemleri uygulanmaktaydı. Fakat 1950'den sonra etnomüzikoloji disiplininin ortaya çıkışı, zaman içerisinde bu disiplin de dâhil olmak üzere müzikoloji disiplini altında ortaya çıkan düşünceleri ve yaklaşımları yöntem olarak ele alıp değerlendirilmiştir. Yani etnomüzikolojide ortaya çıkan yöntem ve teknikler, farklılık göstermektedir (Yöre, 2005: 4-6).

“Müzik üzerine yapılacak tüm çalışmaların müzikbilimi içerisinde ele alınıp incelenmesi ve araştırma yöntem tekniklerinin uygulanması ile gerçekleşeceğini sıkça dile getiren müzikologlar, bu konunun altını çizmek istemişlerdir” (Mimaroglu, 1995: 186). Bu durum da şunu göstermektedir: İki farklı disiplin olarak görülen müzikoloji ile etnomüzikolojinin aynı olmayan, hatta karşıt yapılara ve amaçlara sahip olması, bu yaklaşımların genel bir şekilde kabul görmesiyle ilgili sıkıntılara ve sahasını belirlemedeki gelişmelere dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bu alan içerisindeki disiplinin sınıflandırmadaki sıkıntısı ile yöntem-inceleme konusu içerisindeki belirsizlikler, bu iki alanı yani müzikoloji ve etnomüzikoloji yöntemlerinin iç içe geçtiğini ve tam olarak belirlenemediğini göstermektedir (Özer, 1997: 7).

Etnomüzikoloji, çalışmanın başında disiplinin kelime köklerinde de ifade edildiği gibi, “etnoloji” ve “müzikoloji” adlı iki disiplinin bileşiminden oluşmuştur. Doğal olarak etnomüzikoloji yöntem ve tekniklerinin yapı taşı, etnoloji ve antropolojiye borçludur. Bir kültürü veya grubu çalışma alanına alan etnografya, zaman aşımına uğramış grup üyelerinin bir arada bulunan insanlardan daha farklı bir kültürel özellik sergileyeceği varsayımına dayanmaktadır (Dedeoğlu, 2002: 85). Bu durum bize, etnomüzikologların müzikal yapıları, kültürleri, etnografik çalışmaları, etnolojik yöntemler ile araştırması gerektiğini gösterir. Etnografik yöntemler içerisinde, araştırmalarda sıkça başvurulan ve yaygın olarak kullanılan “etnoloji” teriminin kendi doğasında bulunan karşılaştırmalı yapısı ve ele alınan kültürün incelenmesi, bu alanın tanımlanmasına ve olumlu yorumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu da

etnomüzikolojinin, “müzik kültürü” olarak adlandırılmasını sağlamıştır. Etnomüzikoloji çalışmalarının genelinde geleneksel, ulusal ya da etnik grup temelinde ifade bulan kültür ile toplumların kendi içerisinde yer alan müzikleri ve devam etmekte olan müzik çalışmalarını kapsamaktadır (Rice, 2017: 3).

Bir bilim disiplininin en temel sorunlarından biri, araştırma ve bilimsel bilgi üretme sürecinde hangi yöntem ve tekniklerin uygulanacağıdır. Çünkü ortaya atılan bir araştırmanın bilimsel olarak kabul görülüp sınıflandırılması, araştırma yöntemleri ile ilgilidir. Bir çalışmanın araştırma yöntem ve teknikleri, yöntem sınırlarının ve sosyal olayların gün yüzüne çıkmasını sağladığı gibi, bir disiplinin kendi sahasının dışında başka etki alanlarındaki değerlendirmeler olarak da ifade edilmek istenir. Bu durumda disiplinlerin amacı, bir çalışmadaki yöntem ve tekniklerin, nasıl çalışmaya yön verdiğini göstermektedir (Öksüz, 1998: 587). Bir disiplin içerisindeki araştırma yöntem ve tekniklerinin yanı sıra araştırma konuları ve yaklaşımları da bir disiplinin karakteristiğini belirleyen önemli öğelerdendir.

Diğer çalışmalarda olduğu gibi, etnomüzikoloji de etnomüzikologların çalışmalarını kapsamaktadır. Planlanma ve hazırlanma aşamaları göz önüne alındığında aşamalar, üç başlık altında toplanmaktadır. Tıpkı antropoloji gibi etnomüzikoloji de yazısız kültürleri ya da yazılı kültürlerin yazısız yanını daha fazla ele aldığı için, benzer yöntemlerle ilerler. İlk aşama, verilerin toplanma aşamasıdır. Etnomüzikolojinin bu çalışma alanından bahsettiğimizde alana ilişkin genel değişiklikleri göstermesiyle birlikte, Avrupa ve Amerika dışındaki alanları kapsayan çalışmaları da ele almaktadır. Alanda elde edilecek verilerin toplanma süreci ile birlikte teori, yöntem ve tekniklerin, araştırmanın temelindeki karmaşıklığı ele almasının dışında, araştırmanın yapısındaki problemlere yönelik metodolojik yaklaşım, birçok disiplinin bünyesinde yer alan problemleri kapsamaktadır.

İkinci aşama, verilerin toplandıktan sonraki sürecini ele alır. Etnomüzikologlar, bu süreçte iki çeşit analizle çalışmalarına yön vermek ister. Birincisinin, etnografik ve etnolojik olarak ele alınan materyallerin incelemesi ile araştırması yapılacak olan toplumlardaki müzik çalışmaları, toplumsal davranış yansımaları ve ortaya atılan kavramlar hakkında geçerli bir bilgi topluluğunu bizlere sunma durumu olduğunu söyleyebiliriz. Bu da araştırmanın genel hipotez ve tasarım sorunu ile alakalı olduğu

sonucunu göstermektedir. İkincisi, toplanacak olan materyallerin belli bir laboratuvar ortamından geçerek analiz edilme sürecidir. Bu özellikler de ayrı bir çabayı ve teknik yapıyı gerektirmektedir.

Üçüncüsü, bu aşamada analizle elde edilen verilerden ortaya çıkan sonucun, özellikle etnomüzikoloji alanına ve diğer bilim alanlarına da uygulanmasıdır. Bu, alanlardan elde edilen veriler ve sonuçlarından kaynaklanmaktadır. Özelde etnomüzikoloji, genelde sosyal ve beşeri bilimler alanında ilgili veriler uygulanmaktadır (Merriam, 1964: 7).

Bireylerin başka yaşamları ele alması ve bu yaşamları etnografik yöntemlerle bulguya dönüştürmesi, araştırmadaki yöntem ve teknikleri etnomüzikoloji çalışmalarında belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkarmaktadır. Ele alınacak araştırmanın sadece verileri, bulguları ve ortaya çıkarılmış olan durumlarını ifade etmesi, araştırmacının yöntem kavramından bağımsız olmasını sağlamaz. Çünkü bir etnomüzikologun elde ettiği sonuçlara nasıl ve ne şekilde ulaştığının, yine araştırmacının yöntemi ile ilişkili olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak bir araştırmada yöntem çalışmasının önemli bir yere sahip olması ve bu alanın tanım sorunu ile paralel olması, diğer bir önemli unsurdur. Araştırmada kullanılmış olan yöntem ve tekniklerin çalışmanın büyük bir bölümünü oluşturması ve etnomüzikologların çalışma sahasında ortaya çıkardıkları gözlem sonuçları ile bu koşullara duygusal tepkiler vermeleri, kendi hayatları kadar başkalarının hayatlarının da gözlem sürecini etkilemektedir. Bu açıdan ele alındığında, bir araştırmada elde edilen araştırmalar bütünü ile araştırmacının çalışma boyunca tepkisel kayıtlarının araştırma yöntem ve tekniklerine dikkat çekmekte ve tartışmaları da gün yüzüne çıkarmaktadır (Emerson, Fretz ve Shaw, 2008: 15-16).

Müzik alanını kapsayan alan çalışmalarının ise, yöntem ve teknik özellikleri göz önünde bulundurularak, tanım olarak etnomüzikoloji içerisinde yer alması gerektiğini dile getiren Alan P. Merriam, alan denilen yerdeki veri toplama sürecine dikkat çekmek istemiştir. Alan çalışmasının, alanda toplanan verilerin kapsamında ortaya çıkan ve şekillenen bir kavram olduğunu vurgulayarak, veri alanındaki kaynak kişilere ve gözlem sürecindeki uyuma dikkat çekmek istemiştir (Merriam, 1964: 51).

Etnomüzikolog, aynı zamanda yöntem ve teknik uygulamalarındaki kavramsal açıklamalara ve tartışmalara da değinmiştir. Merriam (1964), yöntem uygulamasının bir araştırmanın temelinde olduğunu, araştırmanın tamamına yön verdiğini ve veri toplama alanına erişmeden kendini tasarlayan bir alan olarak görmektedir. Teknik kavramını ise, yöntem kavramının dışında, araştırma boyunca veri toplama sürecine ilişkin bilgi ve beceriyi kapsadığı dile getirir.

Yukarıda, etnomüzikolojinin ağırlıklı olarak nitel araştırma yöntem ve teknikleriyle hareket ettiğine değinildiğine göre, çalışmanın bundan sonraki aşamalarında, bu nitel araştırma yöntemlerinin neler olduğuna ana hatlarıyla değinmek gerekir.

1.6.1. Betimsel Araştırma Yöntemleri

Betimsel araştırma yöntemi (Descriptive Study), olayları sistematik bir çerçevede ele alarak “Ne – Nasıl” sorularına sıkça başvuran bir yöntemdir. Kendi içerisinde birçok yöntemi bulunduran bu araştırma alanı, araştırmanın derinliklerinde yer alan sorunları, başta da dediğimiz gibi (neden –nasıl –niçin) soruları ile bizlere ulaştırmaktadır (Başol, 2016: 10).

Aslında her araştırma gibi bu araştırma alanı da ileriye dönük kaynak özelliğindeki bir yapıya sahiptir diyebiliriz. Çalışmaların meta-analiz olarak ifade bulması, belirli bir konu hakkında yapılmış, birbirinden ayrı düşünülen, birçok çalışmanın sonuçlarını bir araya getiren ve konuyla alakalı çalışmalarda elde edilen bulguların belli istatistiksel analizlerini yapabilen bir analiz yöntem şeklidir. Kısaca meta-analiz, bilim alanında yapılan birçok çalışmanın sonuçlarından yola çıkarak onları özetler ve yine sonuçların birleştirilmesi noktasında da ortak yargıya ulaşılmasını sağlar (Tomakin, Yeşilyurt, 2013: 250).

Araştırmacıların bu alanı seçmelerindeki en büyük etken ise, betimsel araştırma yönteminin temelde var olan sorunları ortaya çıkarması ve yapısal özelliği gereği sorunları giderici bir yol izlemesi, ileriki süreçte yeni yöntem ve teorilerin geliştirilmesi gerektirdiğini de bizlere göstermesidir. Bu araştırma yönteminin diğer önemli bir özelliği de neden-sonuç ilişkisinin ortaya konulmasıyla birlikte bu özellik içerisinde anket yöntemine sıkça başvurulmasıdır “*Anket çalışmaları, ortaya çıkan birçok değişkenler arasında oluşan farklılıkları ve ilişkileri ele almaktadır. Bu durumda bu*

çalışma içerisindeki tahmin yürütme durumunun ortadan kaldırılmasını sağlamaktadır”
(Başol, 2016: 10).

1.6.2. Durum Çalışması ve Alan Araştırması

Hem durum hem de alan çalışması, belirli ortak noktalara sahiptir ve etnografik yöntemlerle ilerler. Etnografik çalışmalarda temel amaç, grup üyeleriyle birlikte ilişkilerin doğrudan kurulmasıyla alakalıdır. Bu araştırma yönteminde araştırmacı bireysel, kültürel ve sosyal farklılıkları ele alıp incelemeli ve yapacağı yorumlarda da yine bu farklılıkları kendi doğal ortamındaki bakış açısı ile açıklamalıdır (Akturan, 2007: 239). Etnografik çalışmalarda kültürel ortam ile ortamı oluşturan davranış ve deneyimler kültürün önemli bir parçasıdır. Tek bir olgu için kullanılan yöntemler (Anket – Gözlem – Kayıt) çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca etnografik çalışmalar yer – mekân – zaman gözetmeksizin her daim doğal ortamların ortaya çıkarılabileceği bir süreci kapsamaktadır (Goulding, 2003: 299). Şimdi etnografi yöntemiyle yapılan kültürel ve sosyal analizlerin, hangi araştırma yöntem ve teknikleri içerisinde aktif olarak kullanıldığı üzerinde genel hatlarıyla durmak gerekir.

1.6.2.1. Durum Çalışması

Sosyal bilimlere ait önemli bir yöntem olan durum çalışması, literatürde farklı isimlerle ifade edilmektedir. “Olay incelemesi”, “vaka çalışması”, “örnek olay çalışması” ve “örnek olay incelemesi” şeklindeki isimler, bu yöntem için kullanılmaktadır (Yin, 2003:1). Durum çalışması, nitel araştırma yöntemlerini olduğu kadar nicel yöntemleri de bünyesinde barındırmaktadır. Herhangi bir olguyu derinlemesine araştırmada sık kullanılan bir yöntem şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendine gerçekçi ve anlamlı bir şekilde ifade bulmayı sağlayan bu çalışma alanı, yeni ortaya atılan bir araştırma türü olarak karşımıza çıkmamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 278).

Sosyal bilimlerde, tarihsel süreç içerisinde 1960’lı yılların sonu 1970’lerin başında eğitim araştırmalarındaki dinamikleri ve süreci ayrıntılı biçimde açıklamak amacıyla durum çalışmaları yapılmaya başlanmış fakat sıklıkla kullanımı 1980’lerde söz konusu olmuştur (Merriam, 1988; Akt: Vural ve Cenkseven, 2005). Yirminci yüzyılın ilk yarısında durum çalışmaları, sosyoloji ve antropoloji gibi çalışma alanlarında “natüralistik araştırma” dediğimiz araştırma geleneğinin içinde gelişmiştir. Bu dönemde diğer sosyal bilim alanlarında ise (psikoloji, eğitim, sosyolojinin bazı alanları gibi), pozitivistimin tam hâkimiyeti durum çalışmalarının ikinci planda kalmasına yol açmıştır (Yin, 2003:1, Akt. : Yıldırım ve Şimşek, 2008: 278-290).

Naturalist araştırma, doğa olaylarını zaman-mekân bütününden uzaklaştırmadan dışarıda tutabilen ve varlığın kendisinin doğada kesin görülen yasalar ile yönetilmesi durumu olarak açıklanmaktadır. Ortaya konulan yasaların belli bir çatı olması görüşünü benimseyen bir yaklaşıma sahiptir. Naturalist araştırma, doğa yasalarının geniş bir hâkimiyet sahasına ulaşması ile daha da geniş bir yayılım göstermiştir (Daskaya, 2003: 98).

Detaylı bir konu veya tek bir problem alanına sahip durumlar için kullanılan; birden fazla olay ve kişileri kapsayan bu çalışma, depolama bölümü olarak, yani belge veya özel bir yapı şeklinde tanımlanmaktadır. Durum çalışması, yöntemleri ortaya çıkaran değil de araştırmacının ne yapacağını, ne çalışması gerektiğini ortaya çıkaran bir yöntem şeklidir. Durum çalışması ayrıntılı bir planlama, bilgi toplama ve toplanan bilgilerin sisteme konulması ve sonrasında yorumlanarak araştırmacıya yardımcı olan

bir çalışma olarak düşünölmektedir. Ayrıca ortamda var olan gerçeklerin nedenlerini ortaya çıkarmaya çalışan bu araştırma alanı, verilerin elde edilip analiz sürecini ortaya çıkarma olarak da anlam bulabilmektedir (Aytaçlı, 2012: 2).

Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışmasında amaç, araştırma alanındaki kişi veya olaylarının ayrıntılarının betimsel bir yolla derinlemesine ele alınmasıdır. Durum çalışmalarında araştırmacılar, ele alacakları olayları netliğe kavuşturmak için en çok görüşme yöntemine başvurumaktadırlar. Durum çalışmaları bir olayın bir kesitini ele alıp inceleyeceği gibi, aynı zamanda sürecin büyük bir kısmını da ele alıp inceleyebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, tek bir durum üzerindeki odak, çoklu durumlar üzerine yönlendirilerek sorunun veya sorunların ayrıntılarını da ele alabilmektedir (Başol, 2016: 11).

Durum çalışmasının, ele aldığımız bu araştırma türünde, yaşadığımız olayların güncelliğini bozmadan incelemeye alan ve aktaran bir çalışma alanı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü durum çalışmalarında, bir toplumun kültürel yapısındaki paylaşımlar ve yaşananlar, durum çalışması olarak ele alınan bir çalışma olarak düşünölmektedir Buradaki asıl amacın; bir durumun sadece ele alınıp araştırılıp ortaya çıkarılması olmadığını söyleyebiliriz. Durum çalışmaları ile derinlerde yer alan kültürel etkileşimler gün yüzüne çıkmaktadır. Belki de bu araştırma alanının, bu yüzden zaman, mekan veya kişi olarak sınırlandırılmış ve belli bir metodoloji ile geniş bir araştırma alanını içerdiği, araştırmacılar tarafından sıkça dile getirilmiştir (Creswell, 2016: 96-97).

Psikoloji ile iç içe olan bu araştırma alanında, birçok yöntem ve teknik şekillerine başvurulmaktadır. Aypay, bu yöntemlerden belge analizini şu şekilde ele alır: Bu yöntem ve teknikler, yazılmış dokümanları, kaynaklarına ulaşacağımız arşivleri ve sistemli bir şekilde yapılmış olan kütüphane çalışmalarını kapsamaktadır. Çünkü bireyin hayat hikâyesine ait veriler de durum çalışması ile ortaya çıkarılmaktadır. Böylelikle olay, bir çatı altında toplanarak bireyi etkileyen sorunlar anlaşılmaya çalışılmaktadır (Aypay, 2015: 416-417).

Araştırmalarda elde edilen verilerin güvenilirliğini ispatlamak için başvuru ve farklı kaynaklardan elde edilen verilerin çeşitliliği göz önünde tutulmaktadır. Durum

çalışmalarında asıl amaç, bir durumun belirlenmesi ve toplulukların belli ölçütlerle sınırlandırılıp tanımlanmasıdır. Amaca yöneltmek istenen bu çalışma alanı, sorunların derinlemesine incelemesine ve bu çalışma alanının ayırıcı yönüne dikkat çekmektedir. Bir problem etrafında oluşturulan her türlü soruya yanıt arayan bu araştırma alanında, araştırmacı veriler arasındaki bütünlüğü doğru bir şekilde yansıtabilmek için birçok veri kaynağına başvurmuştur. Ortaya çıkan bu durum da, veri analizlerinin değişebileceğini göstermektedir. Ayrıca bazı araştırmacılar, çalışmalarında birçok durumu ele alıp incelemek isterken diğer taraftan da bazı araştırmacılar tek bir soruna odaklanmak istemişlerdir. Çünkü durum çalışmalarında olaylar, doğal ortamdan uzaklaştırılmadan derinlemesine ele alınarak betimsel bir şekilde ifade bulmaktadır (Creswell, 2016: 98-99).

Müzikoloji disiplini içerisinde durum çalışmasına en çok müracaat edilen alan ‘müzik sosyolojisi’dir. Çünkü toplumbilimsel bir durum ya da vaka incelemesinin en çok gereksinim duyduğu yöntemlerden biri bu yöntemdir. Ancak etnomüzikoloji çalışmaları içerisinde de bölge kültürlerinden yola çıkılarak genelleştirilen olgusal bir durumun teyit edilmesi aşamasında, durum çalışması, önemli bir yöntem olarak algılanmalıdır. Sözgelimi etnomüzikolojide artık olgusal hale gelmiş olan “göç ve diasporal hareketliliklerin müzik kültürüne etkisi”, “müziğin tetiklediği trans olgusunun dinsel ritüeller içerisindeki tür ve etkileri”, “modern dünyada geleneksel müziklerin uyanışa geçmesi anlamındaki müzik uyanışı (music revival) olgusu” gibi pek çok müzikolojik/etnomüzikolojik olgu ele alınırken, aslında durum çalışmasına müracaat edilmektedir. Belirli bir durumun çözümüne yönelik analizlere odaklanmak, eş deyişle duruma odaklanarak o durum hakkındaki kültürel, sosyolojik vb. etmenleri çözebilmek için durum çalışması, müzikoloji/etnomüzikoloji gibi alanlarda da etkin olarak kullanılmaktadır.

Aşağıda detayları ile ele alınacak olan “Alan Çalışması’nın” “Durum Çalışması” ile arasındaki en önemli fark, “Durum Çalışması’nın” “durum odaklı” çalışırken, “Alan Çalışması’nın” “alan odaklı” çalışması; yine “durum çalışması’nın” belirli bir “olay ya da olguyu anlamak” için “durum” ya da “vaka’nın” sosyo-kültürel etmenlerini çözümleyebilmek amacını güderken “alan çalışması’nın” belirli bir “kültürü anlamak için” o kültürü temsil eden “bölge” ya da “alan’a” odaklanmasından ileri gelmektedir.

1.6.2.2. Alan Araştırması

Alan araştırması yönteminin kaynakların doğal ortamlarında tutulduğu ve insan topluluklarının günlük yaşamlarını ele alarak inceleme yaptığını söyleyebiliriz. “Yunanca “ethnos” (yabancı insanlar) ve “graphy” (yazmak) kelimelerinden geldiği söylenen etnografya, belirli bir kültürel grup ya da olayın sistematik çalışması olarak tanımlanmaktadır” (Türk, Ekşi, 2017: 15). Dolayısıyla bu sistematik çalışmanın en temel yöntemi alan araştırması ve çoğu zaman da ona yardım eden ve detaylarına yukarıda değinilen durum çalışmasıdır. Alan araştırması konusunun ayrıntılarına inmeden önce araştırmacıların “alan” dediği yeri tanımlamak gerekir: Alan, etnografik çalışmaların ortamına zemin hazırlayan bilgilerin kaynağını ve elde edilen kültürel faaliyetlerin zaman ve mekân içerisindeki değişimleri ile kayıtların alındığı coğrafi bölgeyi ifade etmektedir (Arıkan, 2018: 50).

Bireylerin sergilemiş olduğu kültürel özelliklerin incelemeye alınarak açıklanmaya çalışması olarak tanım bulan bu yöntem şeklinin en çok kullanıldığı disiplin, antropoloji olmuştur. Alan araştırmasının, küçük yalıtılmış grupların ve kabilelerin yaşayış biçimlerini ortaya çıkarmak için sosyal antropologların sıkça başvurduğu ve geliştirdiği bir yöntem şekli olduğunu ifade edebiliriz. Antropologların bu yöntemi geliştirmelerindeki amaç ise, dünyanın uzak köşelerindeki insan yaşantılarını ortaya çıkarmak ve bunları paylaşmak olmuştur (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2017: 177).

Gözlem sürecini doğrudan bünyesinde barındıran alan araştırmasında iki yöntem şekli dikkat çekmektedir. Birincisi; araştırmacının belli bir disiplin içerisindeki insan topluluklarını tanımak için daha önceden bilmediği bir düzenin rutinlerine katılmasıdır. Böylelikle araştırmacı, birinci aşama sürecini de başlatmış bulunmaktadır. Çünkü süreklilik arz eden ve etkileşimin yoğun olduğu düzen içerisinde, doğrudan gözlem yolu yer almaktadır. Gündelik yaşam kesitlerine şahit olan araştırmacı, bu sayede olayları anlık olarak kaydetme imkânına sahip olmaktadır. Belki de temel yaklaşımda katılımcı gözlemin rolü, bu yüzden önemli bir yeri işaret etmektedir.

İkinci temel yaklaşımda ise, araştırmacının birinci aşama sürecinde başlatmış olduğu gündelik yaşamın gözlem sürecinin devamı ele alınmaktadır. Bu aşamada araştırmacı, elde ettiği verileri, yani gözlem sürecindeki bilgi ve becerileri bir sistem

içerisine oturtup kaydetmektedir. Böylelikle oluşturulan bu süreç, yazılı belgelerin ortaya çıkmasını sağlarken, doğrudan katılıma dayalı gözlem süreçlerinin de bu araştırma yöntemine, yani alan araştırmasına yön verdiği görülmektedir (Emerson, Fretz ve Shaw, 2008: 1-2).

Konuya daha da açıklık getirecek olursak alan araştırması, bilgiler bütününe ulaşmamızı sağlayan önemli bir aşamayı temsil etmektedir. Çünkü alan araştırması, tek başına bir veri toplama sürecini ifade ettiği gibi, öngörülen verinin türü ile veriyi nasıl toplayacağımızı da yansıtmaktadır (Karahasanoglu, Yavuz, 2015: 59-60). Özetle; alan araştırmasında araştırmacıların ön planda tutmak istedikleri özellikler, gündelik yaşamdaki etkinlikleri kapsamaktadır. İnsan topluluklarının yaşam tarzlarını sosyal açıdan ele alıp inceleyebilmek için derinlemesine bir gözlem süreci ile araştırma alanındaki insanların günlük yaşam biçimlerini, faaliyetlerini ve yaşam içerisinde anlamlı gördükleri sosyal olguların neler olduğunun içerden bir gözlemci yolu ile yapılmaya çalışılması, alan araştırmacılarına doğrudan verilere ulaşabilecekleri bir yordam olacaktır (Türk, Ekşi, 2017: 61).

Son olarak tanıma geleneksel bir bakış açısıyla bakacak olursak herhangi bir kabilenin yaşadığı ortam, belli bir öğrenci grubu ve eğitim gördüğü yerlerin kültürel özellikleri ele alınırken teknolojinin sunduğu kültürel ortamlar farklılık göstermektedir. Facebook ve benzeri toplumsal ağlar da “alan” olarak tanımlanmaktadır. Fakat sanal dünya, asıl dünyanın kopyası olmamakla birlikte gerçek dünyanın ne olduğunu bizlere yansıtamamaktadır (Arıkan, 2018: 50-51).

Şimdi, sosyal bilimlerin önemli veri kaynağı elde edilen tekniklerinden biri olan alan araştırmasından bu kadar söz ettikten sonra, kavramın etnomüzikoloji için niçin hayati bir öneme sahip olduğu üzerinde de ayriyeten durmak gerekir. Öncelikle Merriam’ın bir etnomüzikoloji incelemesinde araştırma yöntem ve teknikleri derken neyi kastettiği üzerinde durmak gerekir: Merriam, yöntem uygulamasının araştırmanın temelinde olduğunu, araştırmanın tamamına yön verdiğini ve veri toplama alanına erişmeden kendini tasarlayan bir alan olarak görmektedir. Teknik kavramını ise, yöntem kavramının dışında, araştırma boyunca veri toplama sürecini kapsadığını dile getirerek araştırma yöntem ve teknikleri konusunun bu özelliğini ele almak istemiştir (Merriam, 1964: 51).

Myers'e göre, araştırma alanı olarak bahsedilen ve "alan" denilen yerin neresi olduğu tartışmaları, etnomüzikologların ele aldığı önemli konu başlıklarından biridir. İlk zamanlarda, sözlü geleneğin parçası olarak görülen ve daha çok kırsal bölgelerde yaşayan insan topluluklarını, yani ilkel ve egzotik kabileleri kapsarken zaman içerisinde kendi yerini bulmaya çalışan alan araştırma yöntemi, en çok coğrafi genişlik açısından değişim gösterir (Myers, 1992: 23).

Müziği kapsayan alan çalışmalarında, yöntem ve teknik özellikler göz önünde bulundurularak, tanım olarak etnomüzikolojinin içerisinde yer alması gerektiğini dile getiren Alan P. Merriam, alan denilen yerdeki veri toplama sürecine dikkat çekmek istemiştir. Merriam'a göre alan çalışması, alanda toplanan verilerin kapsamında ortaya çıkan ve şekillenen bir kavramdır ve veri alanındaki kaynak kişilere ve gözlem sürecindeki uyuma dikkat çekmek istemektedir (Merriam, 1964: 51).

O halde çalışmamızın bundan sonraki başlıklarında, nitel araştırma yöntemlerinden en önemlilerinden olan durum çalışması ve alan araştırması yöntemlerinin en temel teknikleri olan görüşme ve gözlemin tanımını, işlevini ve etnomüzikolojik önemini tartışmak gerekir.

1.6.2.2.1. Alan Araştırmasında Emik ve Etik Yaklaşım

"Emik" ve "etik" yaklaşım, nitel araştırma yöntemlerinden özellikle etnografik yöntem içerisindeki iki karşıt bakış açıdır ve bir araştırmanın tarafsızlığı ya da tarafsızlığı konusunda önemli bir belirleyicidir. Özellikle bilimsel bir araştırmanın seyri içerisinde emik ve etik yaklaşım arasında dengeli bir uyum gerekmektedir. Bu bağlamda öncelikle emik ve etik yaklaşımın tanımlanması gerekir.

Emik yaklaşım, araştırmacının inceleme alanının yerel ve ya kültürel olabileceğini dile getirmektedir (Sargut, 2001: 85-86). Yani kültürel özellikleri içinde barındıran yapısından dolayı "içerden" yapılan gözlem olarak tanımlanmaktadır. Belirli kültürlerde var olan davranış ve tutumları, değer yargılarını, yine o kültürün özellikleri ve kavramları ile açıklanabilmektedir. Emik yaklaşımının bu yapısı, evrensel yapıları dışarıda bırakarak başka kültürlerle olabilecek etkileşimini ve karşılaştırma imkânını ortadan kaldırmaktadır (Çukur, 2007: 44-45).

Kültür çalışmalarının odak noktasında olan emik yaklaşım, dört temel özellik ile açıklanmaya çalışılmıştır:

1. Bireylerin davranış ve tutumlarının yine o sistemin kültürünün içinde araştırılması,
2. Kültürel karşılaştırmaya imkân sağlamadığı için bir tek kültür alanının incelenmeye alınması,
3. Araştırması yapılacak konunun yine araştırma esnasında keşfedilmesi.
4. Yapılan kültür çalışmalarında alanda kullanılan ölçü birimlerinin, yine o coğrafyanın yapısına ve kültürüne uygun olmasıdır (Özen, 1995: 65).

Etik yaklaşımın emik yaklaşımdan farklı olarak evrensel bir yapıya sahip olduğu varsayılmaktadır. Bu, araştırmalarda etik yaklaşıma başvuran kişilerin genel yasa veya ilkeler oluşturması ile alakalıdır. Bu kişiler, belli toplumlarda yapılan bu çalışmaların kültürden bağımsız ve dışarıdan olabileceğini savunmaktadırlar (Sargut, 2001: 85-86).

Karşılaştırmalı kültür analizlerinde kullanılan bu yöntem, karşılaştırma yapabilmenin ölçütü olarak görülmektedir. Yapılan analizlerin farklılıklarını veya benzer yanlarını ortaya çıkarabilmek için, karşılaştırması yapılan değerlerin, yapıların, kültürel özellikler ile anlamsal olarak kültürün içerisinde yer alması gerekmektedir (Çukur, 2007: 45). Alan çalışmalarında sıkça kullanılan bu yaklaşımlar, davranış ve tutumların genel/tarafsız (etik yaklaşım) ya da kültüre özgü (emik yaklaşım) olduğunu gösterir.

Kaplan'a göre, emik ve etik yaklaşımın analitik bağlamda birbirine üstünlüğü bulunmamaktadır ve kullanım yerleri doğru olduğunda araştırmanın sağlıklı yürümesini sağlamaktadır:

“Bu süreçte ‘Emik ve Etik’ yaklaşımının birlikte kullanılabilmesi oranında doğal yakalama şansı olabilir. Etik yaklaşım, araştırmacının kendi değer yargılarından, beklentilerinden, dünya görüşüne göre olması gerekenlerden arınarak, o kültürü incelemeye gelen bilim insanı olarak davranmasıdır. Emik yaklaşım, araştırmacının olaylara, olgulara, tutum ve davranışlara, o topluluğun bir üyesi gibi bakabilmesi, toplulukla empati kurabilmesidir” (Kaplan, 2013: 133).

Dolayısıyla bu iki yaklaşım uyumlu bir biçimde kullanılabilirse, alan çalışması içerisindeki görüşme ve gözlemlerden sağlıklı ve analitik sonuçların elde edilmesi sağlanacaktır.

1.7. Görüşme ve Gözlem

Aşağıda detaylandırılacak olan görüşme ve gözlemin işlevi, yazılı literatüre değil “yazılı olmayan” literatüre ilişkin verileri derleyerek bunları bilim dünyasına kazandırabilmek amacıyla oluşturulmuş teknikler olmalarıdır. Görüşme ve gözlem, özellikle insan topluluklarına ait kültürel ve sosyolojik yapının yazıya dökülmemiş noktalarının direk insan kaynağından elde edilmesi aşamasında, eş deyişle “sosyolojik” ve “kültürel” alanlarda iş görmektedir.

Görüşme ve gözlem, birbirlerinden ayrılmayan iki tekniktir. Araştırmacı, aşağıda detaylandırılacak olan katılımlı ve katılımsız gözlemden gereken verileri alıp tam olarak aydınlanmadığı takdirde ki insan faktörünü ele alırken yalnız başına gözlemlerle aydınlanabilmek zaten mümkün değildir. İnceleme yaptığı bölge ya da topluluğun yaşlı bilgilerinden ya da kültür taşıyıcılarından alınan malumat, gözlemlerin anlamlandırılması aşamasında araştırmacıya yol göstericidir ve gereken çözümleri yapmasını sağlar. Dolayısıyla aşağıda, alan ve durum çalışmasının temel tekniklerinden olan görüşme ve gözlemi, bu açıdan yeniden değerlendirmek gerekir.

1.7.1. Görüşme

Bir araştırma tekniği olarak bilinen görüşme, bir konu hakkında sorular sorma ve soruların cevabını almayı sağladığı için sosyal bilimlere ait araştırma alanlarında sıkça kullanılmaktadır. Görüşmeler, kendi içerisinde farklı tiplere ayrılır ve araştırma alanına ilişkin derinlikli bilgiler sağlar. Sosyal bilimler ve sosyolojide sıkça kullanılan bir teknik şekli olan görüşme, kolay gibi görünse de bir takım incelikler gerektirir. Fakat belli kuralları ve disiplini bünyesinde barındıran bu teknik, hem sanatsal bir ürün hem de bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır ve nitel araştırmalarda veri toplama gereci olarak sıkça kullanılmaktadır (Yıldırım, Şimşek, 2011: 119).

Robson’a göre görüşmeler, genel olarak psikoloji ve sosyoloji alanlarında nitel araştırmalara yardımcı bir araştırma tekniği olarak kullanılmaktadır. Tabi ki başvuru bu teknik çok tercih edilse de belirli noktalarda doğruluğu sorgulanabilmektedir (Robson, 2017: 323).

Soru cevap yöntemi ile yaşamdan kesitleri açığa çıkarmaya çalışan bu yöntem, anlık durumlarda başımıza gelebileceği gibi bize yöneltilecek ucu açık sorular ve yanıtlardan oluşmaktadır. Anketörden bilimsel alanda çalışma yapan araştırmacıya

kadar bu yöntem şekli uygulanmaktadır. Belli bir konu hakkında bilgi sahibi olabilmek için zemin hazırlayan bu çalışma yönteminde, sorulan sorular ve onlara verilen cevaplar bu çalışmanın sınırlarının da altını çizmektedir. Soru ve cevapların yapısındaki bu özellik nasıl, ne şekilde konuya yaklaşacağımız ve hangi konularda bilgi edineceğimiz açısından önemli bir noktadır. Soru-cevap yöntemi, kullanıldığı alan ve yansıttığı özellik ile çeşitlilik göstermektedir. Bu noktada “röportajlar” önemli bir yerde olup yapılan işin niteliğini açığa çıkarmaktadır (Özer, 2002: 35).

Görüşmelerden elde edilmeye çalışılan verilerin amacı, bir kişinin değil bir topluluğun tanımlanabilmesidir. Sorulan soruların ve verilen cevapların araştırmayı yapan kişinin bireyi tanımak için yapmadığını ve bu soruları sadece bireyin üzerinden asıl amaca gelmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bireyleri tanımakla başlayan sürecin asıl amacı, toplumsal alana ait normların tanımlanmasıdır. (Özer, 2002: 37). Özer’in bu ifade tarzını şöyle bir örnekle somutlaştırabiliriz: Sözelimi Malatya Hekimhan Yöresi’ne ait birkaç ozana yaratıcılığı, müzisyenliği, ozanlığı öğrenme şekli ve kendi türküleri hakkında birtakım sorular sorduk. Bu ozanlar ve müzik kültürleri hakkında alınacak ayrıntılı bilgi, yalnızca bu ozanların kültür ve müziğini betimlemez, aynı zamanda bu yörenin ve çevresindeki yörelerin kültür ve müziğini de betimler. Çünkü bu ozanlar, aynı zamanda bu yörenin ve bu yöreyle ilintili civar yörelerin müzikteki birer temsili niteliğindedir.

Alan araştırmacılarının araştırma süresi boyunca benimsediği önemli rollerden biri de, görüşmecilerin elde ettiği veriler ve rolüdür. Görüşmenin niteliği sohbet ile aynı değildir (Karahasanoğlu ve Yavuz, 2015: 69). Karahasanoğlu ve Yavuz’un vurguladığı gibi görüşme, üzerinde odaklanılarak bilimsel gerçekler elde edebilmek için uygulanan bir teknik ise görüşmecinin yaptığı iş, kesinlikle gelişigüzel yapılan bir sohbet biçiminde olmamalı, ama yapılandırılmış, ama yarı yapılandırılmış, ama açık uçlu olsun, muhakkak bir bilimsellik amacı taşınmalıdır. Görüşme, araştırmacıya uzun bir disiplin süreci, tutarlılık, zihinsel beceri, öngörü ve benzeri özellikler kazandırdığından hem bilim hem de sanat olarak ifade bulabilmektedir.

Görüşme yoluyla deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar, zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyeni almaya çalışırız. Yıldırım ve Şimşek’e göre, bu

süreçte sorulan sorulara, karşı tarafın rahat, dürüst ve doğru bir şekilde tepkide bulunmasını sağlamak görüşmecinin temel görevidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 119).

Özellikle antropoloji ve etnomüzikolojide görüşmenin temel amacı, kültürel çözümlmeye yardımcı olmasıdır: Patton'a göre görüşmecinin amacı, bir bireyin iç dünyasına girmek ve onun bakış açısını anlamaktır (Patton, 1987: 108). *“Görüşme, sözel ifadelerden yola çıkarak veri elde etme, konuyu derinlemesine ele alma, kültürel bağlama dair fikir ve bilgi edinme için kullanılan bir yöntemdir”* (Karahasanoğlu ve Yavuz, 2015: 69). McCracker, görüşmenin kültürel çözümleme ile olan ilintisini şu biçimde ifade eder: Araştırma tekniklerinden biri olan görüşmenin amacı, araştırmada yer alan bireylerin özelliklerinden çok bilinçaltındaki nedenlere, yani kültürel dokulara ulaşmaktır. Bu yüzden görüşme tekniğinde araştırmacı genel bir tarama yapmaksızın araştıracağı şeyi derinlemesine ele almaktadır (McCracker, 1988: 17).

Şekil.3. Francis Densmore 1930’larda *Prairie Adası* Yerlilerinden Susan Wingrow’la (Makawastewin) Görüşme Yaparken (Minnesota Historical Society Koleksiyonundan)³.

Bazı kaynaklarda “kurgulu, yarı kurgulu, kurgusuz”; bazı kaynaklarda “yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış (ya da açık uçlu)” olarak geçen bu üç görüşme tekniği gurubu, aslında aynı şeyi ifade etmektedir. Bu konuyu Merriam şu biçimde ifade eder: “Bazı kaynaklarda da bu üç görüşme çeşidi yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşme olarak ele alınmaktadır. Birçok çalışmada bu üç teknik kullanılır” (Merriam, 2013: 87).

³ <https://alchetron.com/Frances-Densmore>

Tablo 1’de, bahsi geçen bu üç görüşme türünün özellikleri gösterilmektedir.

Tablo 1. Görüşme Türleri

Yapılandırılmış/Standartlaştırılmış	Yarı Yapılandırılmış	Yapılandırılmamış/İnformel
Sorular önceden belirlenir.	Görüşme kılavuzu yarı yapılandırılmış görüşme sorularını içerir.	Açık uçlu sorular sorulur.
Soruların sırası önceden belirlenir.	Sorular esnekler.	Esnek ve açıklayıcıdır.
Görüşme, yazılı bir araştırmanın sözel biçimidir.	Genellikle her katılımcıdan spesifik veriler toplanır.	Daha çok sohbet tarzındadır.
Nitel araştırmalarda daima demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, etnik köken, eğitim vb.) hakkında bilgi toplanır.	Görüşmenin büyük bir kısmı açıklığa kavuşturulması istenen sorular veya sorunlardan oluşur.	Araştırmacının, araştırma yaptığı alandaki fenomenler hakkında çok şey bilmediği durumlarda kullanılır.
Örnek: Nüfus taraması, Pazar taraması.	Önceden belirlenmiş ifade ve soru ayrıntıları yoktur.	Amaç daha sonraki görüşmeler için sorular hazırlamayı öğrenmektir.
		Genel olarak etnografi, katılımcı gözlemleri ve durum çalışmalarında kullanılır.

Kaynak: (Merriam, 2013: 87)

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde, üzerinde durularak işlenen ve Tablo 1’de de gösterilen bu görüşme türlerinin özellikleri, ortak ve farklı noktaları üzerinde durulacaktır.

1.7.1.1. Kurgulu, Yarı Kurgulu ve Kurgusuz Görüşme

Bazı kaynaklarda da bu üç görüşme çeşidi yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşme olarak ele alınmaktadır. Birçok çalışmada bu üç teknik kullanılır (Merriam, 2013: 87). Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde, üzerinde durularak işlenen ve Tablo 1’de de gösterilen bu görüşme türlerinin özellikleri, ortak ve farklı noktaları üzerinde durulacaktır.

1.7.1.1.1. Yarı Kurgulu Görüşme

Alan çalışmalarının önemli tekniklerinden biri olan ve araştırmacıların yaptıkları gözlemlerin daha detaylı bir biçimde anlamlandırılmasını sağlayan görüşmenin “yarı-kurgulu” türleri ile ilgili olarak çeşitli metodologların ve bilim insanlarının farklı tespitleri bulunmaktadır: Nitel araştırma alanlarında sıkça kullanılan yarı kurgulu (yarı yapılandırılmış) görüşme, araştırmacının önceden tasarladığı ya da alanda aniden ortaya çıkan konulara yöneltilen soruları ve cevapları kapsamaktadır. En başından temelleri oluşturulan bu görüşme yönteminde, ortamdaki gidişata göre sorulan sorular, zaman açısından değişebilmektedir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015: 115). Kaplan’a göre ise “Yarı kurgulu görüşme, görüşmesi yapılacak konuların ayrıntılarını ele almayı, görüşme yapılacak kişiyi tanımayı ve kavramların şekillenmesini sağlayan bir görüşme türü olarak ifade edilmektedir” (Kaplan, 2013: 127). Bu yarı açık uçlu görüşme ile ilgili olarak Robson da benzer bilgileri vermektedir: “Görüşmeci, kapsam ile ilgili başlıkların kontrol listesini, varsayılan ifadeleri ve soruların sırasını sunan bir görüşme rehberine sahiptir. Ancak, ifadelerin ve soruların sırası, görüşmenin akışına göre şekillenmektedir. Görüşülen kişinin söylediklerini devam ettirebilmek için planlanmamış sorular da sorulabilmektedir” (Robson, 2017: 324).

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde görüşülen kişinin vermiş olduğu yanıtlar, bilgiler, görüşme yapan kişinin araştırma konusunda derin bilgi ve beceriye ulaşmasını sağlar (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015: 116). Özer’e göre de yarı kurgulu görüşmeler, kişilerin, kavramların ve durumların çözümlenmesinde iyi bir tekniktir: Yarı kurgulu görüşmelerde, incelemek konular hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için uygulanacak her yöntem, araştırmacının görüşmedeki kişiyi daha iyi tanıyıp çözmeye, ortaya çıkan kavramların tanımlanmasına olanak sağlamaktadır (Özer, 2002: 50).

Görüşmeci, önceden hazırladığı konu veya alanlar için önceden hazırlamış olduğu soruları sorarak, bu sorular hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir. Sorulacak soruların belli bir sıralamada olmasına gerek duyulmamaktadır. Görüşme formu, araştırma problemi ile ilgili tüm boyutların ve soruların kapsanmasının güvence altına almak için geliştirilmiş bir yöntemdir. Yarı kurgulu görüşme yönteminde, belirli oranda da olsa olayların varsayımları yer almaktadır. Bu görüşme yönteminde sorulan soruların tek düze bir şekilde sunulması

durumunda, görüşme yapılacak bireyin soruları açık, sade ve bilindik ifadeler kullanılarak açıklanmaktadır. Yarı kurgulu görüşmede kullanılan sorular, görüşme esnasında farkındalık yaratmaktadır. Bu yüzden araştırmacıların dikkat etmesi gereken nokta, katılımcının bakış açısıyla konuya bakmaya çalışması ve bu açıdan değerlendirmeye alması gereğidir (Berg, Lune, 2015: 136-137).

1.7.1.1.2. Kurgusuz Görüşme

Kurgusuz görüşme yöntemi, araştırmacının alan çalışmalarına doğrudan katıldığı gözlem amaçlı çalışmalarında kullanılmaktadır. Bu yöntem şeklinde sorular, doğal ortamından uzaklaştırılmadan sorulmaktadır. Önceden belirlenmiş soru şekilleri yer almamaktadır. Görüşme, konuşmacının anlık düzenlemeleri ile şekillenmektedir.

Ele alınan konunun dağılma durumuna göre araştırmacı tarafından sorulan ek sorular araştırmaya yön vererek görüşmenin de güncelleşmesini sağlamaktadır. Bu yüzden kurgusuz görüşmelerde sohbet samimi ve sıcak bir ortamda geçmektedir (Kaplan, 2013: 125). Robson'a göre ise "Yapılandırılmayan bu görüşme türünde, görüşmeci genel bir ilgi ve merak alanına sahiptir. Fakat görüşmenin bu ilgi ve merak alanı içerisinde gelişmesine izin verir. Tamamen informal olabilir" (Robson, 2017: 324).

Görüşmecilerin kontrolü en az seviyede tutmaları, kurgusuz görüşme türünün tecrübesi az araştırmacılar tarafından tercih edilmesini sağlamaktadır (Özer, 2002: 49). Aynı zamanda Kurgusuz Görüşme tekniğinde en önemli özellik, araştırmanın içeriğine yönelik belli bir disiplin ve zaman gerekmektedir. Benzer biçimde yapılan bu tarz çalışmalarda sınırlılık durumu analizlere yansımaktadır (Patton, 1990: 282). Etnografik çalışmalarda kullanılan bir yöntem şekli olan ve araştırmacının alanda uzun süre kalmasına zemin hazırlayan bir görüşme türüdür. Yani belli bir disiplin içerisinde ön çalışmanın olmadığı, araştırmacının sadece gözlemlerinin ortaya çıkmasını sağlayan bir yöntem şekli olduğunu söyleyebiliriz (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015: 116).

Kurgusuz görüşmeler ile ilgili olarak yukarıdaki malumattan yola çıkarak şu eklemenin de yapılması gerekir. Kurgusuz görüşme, özellikle araştırmacının henüz hiç bilgi sahibi olmadığı ya da çok az bilgi sahibi olduğu konulara ait görüşmelerde, ilk izlenimlerin elde edilmesinde, gelişmiş güzel oluşturulduğu için daha önemlidir. Ancak görüşmeler detaylandırılmaya başladığı zaman, hedefe yönelik hale gelen

görüşmelerden daha verimli bir bilimsel performans sağlanacaktır. Ayrıca bu tür görüşmeler, alanında uzman bilim insanlarının enstantane olarak gelen bilgileri değerlendirerek sosyolojik ya da kültürel durumu analiz etmelerini sağladığı için, uzman ve deneyimli bilim insanları için daha uygundur.

1.7.1.1.3. Tam Kurgulu Görüşme

Tam kurgulu görüşme, araştırmacı tarafından önceden hazırlanmış soruların oluşturduğu bir görüşme türüdür. Sabit ifadelerin yer aldığı bu görüşme şeklinde, ucu açık ve sayıca fazla soruların oluşturduğu bir yöntem şekli olması dikkat çekmektedir (Robson, 2017: 324; Glesne, 2015: 141). Tam kurgulu, yani yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacının kendi kontrolünde olan sorular ve onlara verilen cevaplardan oluşmaktadır. Yani bütün araştırma boyunca belirlenmiş sorular, görüşülen kişiye yöneltilmektedir. Sorulan sorular kapalı uçlu olup, onlara verilen cevaplar, anket yönteminin sesli olarak uygulamaya konulmuş yanını gösteren bir görüşme şekli olarak karşımıza çıkmaktadır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015: 114). Bu görüşmede bütün sorumluluk, araştırmacıya aittir. Bu görüşme taslağında sorulacak sorulardan alternatif sorulara kadar her şey, daha önceden hazırlanmış olmalıdır.

Merriam, tam kurgulu görüşmelerin işlevlerinin, şu ifade ile sınırlılık arz etmesi gerektiğini savunur: Nitel araştırmalarda yapılandırılmış bir görüşmenin önceliği, önceden hazırlanmış sorulara bağlı olduğundan katılımcının kontrolü altındadır. Nitel araştırmalarda kullanılan tam kurgulu görüşme şekli daha çok katılımcılardan demografik bilgileri alınırken tercih edilmektedir (Merriam, 2013: 89). Özer de, aynı şekilde tam kurgulu görüşmelerdeki kısıtlılığa vurgu yapar: “Tam kurgulu görüşme tipi, “doğal bir söyleşi” havasında geçtiği için görüşme tiplerinin arasında en yapay olanıdır. Görüşme kişinin kavramsal ayrıntılara girmesine de olanak tanımaz. Sorular genellikle kısa yanıtlar alınacak şekilde hazırlanır” (Özer, 2002: 51).

Tam kurgulu görüşmeler, genel hatları kurgusuz ve yarı kurgulu görüşmeler aracılığı ile yaratıcı bir biçimde oluşturulmuş olan verilerin akabinde, nokta atışı yapılarak muğlak kalan sorunsalların aydınlatılması aşamasında daha işlevsel bir özelliğe sahiptir. Ayrıca tam kurgulu görüşmeleri uygulayan araştırmacıların birçoğu, öğrenci araştırmacılarıdır ve danışmanlarının hazırladıkları soru havuzlarıyla, daha derin ve kapsamlı araştırma yapmaya adım atmış olurlar.

1.7.2. Gözlem

İnsan ve davranışları, her coğrafyada araştırmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Merkezinde insan davranışları ve eylemleri olan araştırmalarda, bu eylem ve davranışların neler olduğunu ya da nasıl ortaya çıktığını anlamak için gözlem yapılır. Gözlemin betimlenerek analiz edilip yorumlanması, insana yönelik araştırmaların genelde gözlemlerle elde edildiğini göstermektedir (Robson, 2017: 363).

Gözlem, nitel araştırma yöntemlerinden alan araştırması yönteminde, bireysel bir deneyim alanını temsil etmektedir. Gözlemi oluşturan etmenlerin (mekân, insan, çevre, davranış ve duygular) nitel araştırma türünde önemli bir yeri vardır (Karahasanoğlu ve Yavuz, 2015: 18). Türk ve Ekşi, bu araştırma yönteminin işlevi ve uygulanması ile ilgili olarak şu bilgileri aktarır: Bu araştırma türü genellikle yeni keşfedilecek bir durum için kullanılmaktadır. Gözlem süreci, doğal ortamında gerçekleştirilmelidir. Araştırmacının, gözlemlediğini her daim aklında tutması gerekir. Gözlem alanı içinde yer alan ve birincil veriyi elde etmeyi sağlayan, duyguların yoğun yaşandığı bir zemini işaret eden tekniktir (Türk ve Ekşi, 2017: 85).

Özer, birer teknik olarak gözlem ve görüşmenin işlevini şu şekilde belirtir: Gözlem, görüşme tekniğini tamamlayan ve yardımcı olan veri toplama tekniğidir. Fakat ortaya atılan bu kanı, her iki alanın verilerinin aynı şekilde olmayacağını da göstermelidir. Görüşme daha çok bireylerin ne yaptıklarını, ne düşündüklerini anlamaya yönelik yapılan veri toplama aracı olarak ifade edilmektedir. Gözlem, insanların yaptığı tüm eylemler üzerinde gerçekleşebilir (Özer, 2002: 69). Kaplan ise gözlemin bir teknik olarak temel özelliklerini şu şekilde ifade eder: Gözlemin temel avantajlarından biri de, doğal ortamında doğrudan yapılmasıdır. Burada araştırmacının amacı ve görevi; ortaya çıkan eylemlerin ne zaman ve nasıl gerçekleştiğini doğal ortamından koparmadan gözlem yaparak kayda geçirmektir (Kaplan, 2013: 133).

Başol, alan çalışmasında katılımlı ve katılımsız gözlemlerin ayrı önem ve işlevlere sahip olduğunu vurgular: “Alan araştırmasında gözlemlerin katılımlı ya da katılımsız gerçekleştirilmesine, konunun hassasiyetine ve araştırmacının katılımlı gözlem gerektiğinde araştırılan konuya yön vermeden gözlemi gerçekleştirip gerçekleştirmeyeceğine göre karar verilir” (Başol, 2016: 18).

Sonuç olarak gözlem, var olan gerçek yaşama ait değer, tutum ve davranışları ortaya çıkartmak için en çok başvurulan yöntem şekli olarak görülmektedir (Robson, 2017: 363-364). Aşağıda gözlemin farklı türleri ve işlevleri üzerinde durulacaktır.

1.7.2.1. Katılımcı Gözlem

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, özellikle alan çalışmalarında katılımcı gözlemin bir yöntem olarak kullanılması ve bu yöntemi ilk dile getiren Malinowski, katılımcı gözlemi tanımlayan kişi olarak karşımıza çıkarmaktadır (Türk, Ekşi, 2017: 86-87). Malinowski, 1922 yılında incelemeye dâhil ettiği alanın kültürel yapısını veya sergilemiş olduğu davranışların nedenlerini belirlemek için, ilgili alanın yerinde incelemeye alınması gerektiğini ifade etmek istemiştir (Elliot, 2003: 216).

Alan çalışmasının önemli bir parçası olan katılımcı gözlem, genellikle araştırmacı tarafından üzerine olumlu anlamlar ve işlevler yüklenen önemli bir tekniktir. Arıkan, Özer ve Glesne, bu tekniğin gözlem yapılan topluluklar üzerindeki güven uyandıran etkisini şu şekilde ifade eder: Alan çalışmalarında katılarak gözlem yöntemi önemli bir yere sahiptir. Araştırmacı bu gözlem yönteminde, incelediği kültürün bir parçası durumuna gelerek, onların yaşam şekillerine o kültürün bir üyesiymiş gibi katılmasıyla gerçekleşmektedir (Arıkan, 2018: 53). Katılarak yapılan bu gözlem süreci, insanları ve kültürlerini tanıma, ortama uyum sağlama seviyesi ile değerlendirilirken araştırmaya karşı güven duygusu da bu noktada ortaya çıkmakta ve artmaktadır. Bu yönüyle etnografin sınırlarını belirleyen bir yöntem şekli olarak görülmektedir (Özer, 2002: 80). Katılımcı gözlemlerde araştırmacı, her daim sürecin içindeki durumu kontrol eden temel gözlemci konumundadır.

Sürecin başından sonuna kadar olan yoğunlukta, katılımın yoğunluğu da dikkat çekmektedir. Katılımcı gözlem yönteminin sağladığı en önemli özellik araştırma ortamının oluşturulması ve katılımcıların sergilemiş oldukları davranışların açıklığa kavuşmasıdır (Glesne, 2015: 87-90).

Yukarıda atıflarla ele alınan güven sorununa ilişkin olarak Kaplan'ın düşüncesi, Kaplan'a göre katılımcı gözlemlerde gözlemcinin dikkat etmesi gereken en önemli nokta, araştırmacının incelediği topluluk ile güven sorunu yaşama durumudur. Çünkü etnik

topluluklar, ortaya çıkmasını istemedikleri değerlerini güvenmedikleri bireylerden uzak tutmak istemektedirler. Bu güven sorunu da en çok dinsel olguların yanı sıra toplumdaki bağların güçlenmesine yarayan ritüellerde sıkça görülmektedir. Bu sorun da gözlemcinin toplumun üyeleriyle geçireceği zaman ve kurmuş olduğu ilişkiler ile ancak sağlanabilmektedir (Kaplan, 2013: 133-134). O halde katılımcı gözlemde en çok dikkat edilmesi gereken nokta, araştırma yapılan toplulukların rızası olmaksızın ısrarcı girişimlerde bulunmamaktır.

Gözlemin sağladığı bu süreklilik, gözlemi yapılan alanın veya grubun içerisinde sadece fiziksel koşulları yansıtan bir durum değildir. Toplumun sosyal ve kültürel tüm etkinliklerini benimsemesi, onların kullandığı dili ve iletişim şekillerini kullanması ve aktarması olarak ifade edilmektedir. Ayrıca katılımcı gözlemde gözlemci, gruba ait belirli bir rolü de üstlenmelidir (Robson, 2017: 368). Katılımcı gözlemde gözlemcinin rolü hem araştırmayı hem de araştırmacıyı etki alanına alarak, onu zorlayan iki tür özellikle karşı karşıya bırakmaktadır. İlki elde edilen verilerin çalışmak için askıya alınması ile bu verilerin saklanması ve belge haline gelmesidir. İkincisi ise, araştırması yapılan grubun bir üyesi olma durumu, gözlemcinin etrafında olup biten olaylara dâhil olması ve önemli sayılacak gözlem noktalarını kaçırmasına da neden olmaktadır (Karahasanoğlu ve Yavuz, 2015: 65).

Bir araştırmada katılımlı ve katılımsız gözlemin rolü, Mc Millan tarafından dört başlık altında toplanmıştır:

Tablo 2. Katılımcı türleri

Katılımcı Türü	Rolü
Edilgen Katılımcı	Tarafsız bir gözlemci olarak süreci sadece uzaktan gözlemler.
Orta Düzey Katılımcı	Araştırmacı olduğu bilinir ancak diğer katılımcılarla o kültürün bir parçası olarak iletişime geçmez.
Etkin Katılımcı	Katılımcı gözlemci olup incelenen grubun bir üyesi gibi etkinliklere katılır ancak kimliği diğer grup üyeleri tarafından bilinir.
Bütünsel Katılımcı	Katılımcı gözlemci olup incelenen grubun bir üyesi gibi etkinliklere katılır fakat araştırmacı kimliği diğer grup üyeleri tarafından bilinmez.

(Mc Millan, 2008: 279).

Rice'a göre katılımcı gözlem, müzik performanslarının gözlemlenmesi açısından da önemli bir işleve sahiptir. Dolayısıyla müzik olayların analizleri ve kültürel anlamların daha iyi anlaşılması için 1970'lerde, müzikolojik ve antropolojik analiz biçimleri arasında bir bağ oluşturulmaya başlanmıştır (Rice, 2014: 35). Gerçekten tüm sosyal bilimlerde olduğu gibi etnomüzikolojide de diğer alan çalışmaları teknikleri gibi gözlem tekniği etkin bir rol oynamaktadır. Özellikle kültürün en soyut parçasını oluşturan müziği anlayabilmek ve anlamlandırabilmek için gözlemin ve görüşmenin her türü, çok daha önemli birer teknik olarak kullanılmaktadır. Gerek inançsal ve inanç dışı müzik etnolojisinin gerek ise dans etnolojisinin anlamlandırılabilmesi aşamasında, son derece soyut bir niteliğe sahip olan ve semboller bileşkesiyle mesajını ileten müzik, dans ve ritüel icracılarının tümünün, alan ve durum çalışmaları içerisinde, doğru görüşme ve gözlemlerle değerlendirilmeleri gerekir.

1.7.2.2. Katılımsız Gözlem

Katılımsız gözlemde araştırmacı pasiftir. İncelediği sosyal etkinlikleri, müdahale etmeden ve edilgin bir biçimde izler. Robson, katılımsız gözlemi şu biçimde betimler: Katılımcı gözlemin aksine bu gözlem türünde gözlemciler, kendilerini alanın içinde yalıtılmış, yani "saf gözlemci" olarak ifade etmektedir. Katılımsız gözlemde araştırmacılar, davranışları nicelleştirme yoluna başvurmaktadır. Çoğu katılımsız gözlemin temel özelliklerinden biri de, bir kodlama taslağının oluşturulması ve yine alanında uzman kişilerce kullanılması gerektiğidir (Robson, 2017:379). Emerson ve

diğerleri ise, katılımsız gözlemin yerine göre olan gerekliliğinden şu şekilde söz ederler: Açıkça görülmektedir ki etnografik içe dalma, alan araştırmasını uzaktan, pasif gözlemci olarak yürütmeye izin vermekte, araştırmacı, çalışılan insanların yaşamlarına ancak aktif bir şekilde, günbegün katılarak yakın olabilmektedir. Dahası, bu katılım kaçınılmaz bir şekilde belirli bir dereceye kadar yeniden sosyalleşmeyi gerektirmektedir (Emerson, Fretz ve Shaw, 2008: 3).

Kaplan, etnografik müzik incelemesinde katılımlı gözlem kadar katılımsız gözlemin de önemli olduğunu vurgular ve katılımsız gözlem türünün de bu alandaki avantajlarından söz eder: Müziğin ve onu oluşturan etkinliklerin araştırılması ya katılımcı gözlem ya da katılımsız gözlem ile gerçekleşmektedir. Ayrıca bu gözlem çeşidinde elektronik kayıt cihazları ile elde edilen veriler ve ilişkisi kurulmayan veriler, kolaylık sağlamaktadır. Gözden kaçırılan her nokta, bu yöntem ile düzeltilebilmektedir. Etkinlikler hakkında ayrıntılı bir bilgi birikimi olmasa bile çekilen video ve fotoğraflar, bu gözlem türünü görselleştirmektedir. Bu gözlem yönteminde gözlemcinin kimliği, gözlenenler tarafından bilinmektedir. Gözlemin bu yapısı, gözlemin seyrini de değiştirmektedir. Gözlenen bireylerin davranış ve tutumlarındaki değişimler, bu durumu daha da açıklar niteliktedir (Kaplan, 2013: 135-137).

Öz olarak katılımsız gözlemin de katılımlı gözlem kadar bir müzik araştırması içerisinde etkin olarak kullanıldığını söylemek yerinde olur. Katılımsız gözlem, özellikle gözlem yapılacak topluluklardan izin alınarak sessizce girilmiş olan alanda ve daha çok var olan etkinliklerin görüntülü - görüntüsüz kayıtlarının alınması için ya da inceleme yapılacak alanda henüz çok yeni ve deneyimsiz bir araştırmacılık evresinde, inceleme yapılacak bölge hakkında belirli fikirler elde edebilmek amaçlı olarak, katılımlı gözleme göre daha fazla iş görebilir.

1.8. Diğer Yardımcı Yöntemler: Kütüphane Çalışması ve Tarihsel Yöntem

1.8.1. Kütüphane Çalışması

Kütüphane çalışması, araştırma yapılacak olgular hakkında birçok yazılı belgenin analizlerini kapsamaktadır. Nitel araştırmada veri toplama aracı olarak görülen bu yöntem şekli, araştırmanın süreci, şekillenışı ve araştırmaya yön vermesi açısından önemli bir noktadır. Herhangi bir kültürün etkilerini veya geçmişteki izlerinin

özelliklerini ortaya çıkarmamızı sağlayan bir yöntem şekli olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187).

Ele alınan herhangi bir araştırmada öncelikle veri toplama yöntemleri göz önünde bulundurulmadan literatür tarama ile başlamalıdır. Literatür tarama, alanda konumuza ilişkin bugüne kadar yapılmış çalışmaların künyelerine ulaşmamızı ve ortaya çıkan bulguları, yöntemleri, yani bir çalışmanın ana hatlarını anlamamızı sağlamaktadır. Kütüphane çalışmasında öncelikli olarak yapılması gereken, konuya ilişkin hangi kitapların incelemeye alınacağı ve bunu yaparken de bu alanda uzman olan bireylerden yardım alınması şeklinde araştırmacıyı daha hızlı bir şekilde kaynağa ulaştırmaktır (Karahasanoğlu ve Yavuz, 2015: 21).

Araştırmanın problemi etrafındaki bilgi, sistematik bir yapı içerisinde analiz edilip doküman, rapor, özet, makale, tez ve kitaplar ile oluşturulabilmektedir. Bu araştırma raporları ve dokümanlarındaki aramaların büyük kısmının kütüphanelerde bulunmaktadır (Gay ve Airasian, 2003: 6). Bir araştırmacının tarama yapmak için ilk başvuracağı yerler üniversite kütüphaneleri ya da akademik kütüphanelerdir. Böyle bir imkânın yokluğunda yine bu kütüphanelerin internet erişimi ile birçok makale ve tezlere elektronik erişimin sağlanması, araştırmacının işini daha da kolaylaştırmaktadır (Robson, 2017: 58).

Özetle kütüphane çalışması, diğer adıyla literatür tarama- nicel-nitel ve doğal-sosyal tüm disiplin ve bilimlerin olmazsa olmazıdır. Bilim yapabilmenin ön koşullarından biri, var olan ve kayıt altına alınan bilim miraslarından haberdar olarak yola çıkmaktır. Yapılan kütüphane incelemeleri, yalnızca felsefe ve sosyoloji gibi görece masa başında gerçekleştirilen disiplinler açısından değil, aynı zamanda “alan ya da durum çalışması” gibi nitel araştırma yöntemleriyle elde edilen verilerden yola çıkan ve yazısız kaynakların peşine de düşen antropoloji, etnoloji ya da etnomüzikoloji gibi bilim disiplinleri için de aynı ölçüde gerekli ve geçerlidir. Dolayısıyla bir bilimsel araştırmaya başlamadan önce, neyi inceleyeceğimiz ve inceleyeceğimiz konunun temel problematiği meselesini netleştirdikten sonra, etnomüzikoloji açısından insana ve insan topluluklarına ait müziksel uygulamaların alan ve durum çalışmalarıyla yerinde incelenmeden önce, araştırma yapılacak alanla ilgili uygun literatürün taranması, en genel anlamıyla kütüphane çalışması yapılması şarttır.

1.8.2. Tarihsel Yöntem

Tarihsel yöntem, geçmişte yaşanmış olan eylemler ile olayların altındaki nedenleri ortaya çıkartmak, etkilerini tartışmak, açıklamak ve bu yöntemi kullanacak araştırmacılara yön vermek açısından sıkça tercih edilen önemli bir araştırma yöntemidir. Fakat bu araştırma yönteminde daha çok teorik açıklamalar yapılan yaklaşımlar, bu yöntemin asıl özelliğini yansıtmaktadır (Berg, Lune, 2015: 332; Başol, 2016: 9).

Bir etnomüzikoloji incelemesinde tarihsel yöntemin yardımcı yöntem olmasının en önemli nedeni şu şekilde açıklanabilir: Tarihsel yöntem, özellikle kayıtlı tarihsel belge ve arşivleri olan konular söz konusu olduğunda uygulanabilir. Etnomüzikolojide tarihsel yöntem ise, hakkında incelemeleri yapılan etnik toplulukların, şayet geçmişlerine, tarihlerine ve kültürlerine yönelik kayıtlı envanter bulunabilirse gerçekleştirilebilir. Sözgelimi Ermeni, Süryani ya da Roman Müziği üzerine çalıştığımı varsayalım. Bu ve benzeri etnik topluluklar üzerine ne kadar çok tarihsel kayıtlı bilgi mevcutsa, etnomüzikolojinin yardımcı yöntem olarak tarihsel yöntemden faydalanabilmesinin volümü de o kadar artmış olur.

Etnomüzikolojide yardımcı yöntemlerden biri olarak kullanacağımız tarihsel yöntemin en büyük önemi, kültürü ve müziği üzerine analiz yapacağımız bir etnik topluluğun, geçmişten bugüne kadarki elimizde bulunan tarihsel serüveni hakkında edineceğimiz bilginin, o topluluğun kültür analizine daha derin bir ışık tutabilmesi, diğer kültürlerle kesişen noktaların yakalanabilmesi ve o topluluğun dünya algısının oluşması aşamasındaki tarihsel uğrak noktalarının çözümlenebilmesi açısından tarihsel yöntem, bize değerli bilgiler kazandıracaktır. Ayrıca kültür analizimize ilişkin bulgularımızın doğruluğunun da sınanmasını sağlayacaktır.

1.9. Etnomüzikoloji Disiplininin Kısa Tarihçesi

Etnomüzikolojinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimini ele almadan önce etnomüzikolojiden önce doğarak etnomüzikolojinin yolunu açan “müzikoloji” disiplininin doğuşu ve gelişiminden kısaca söz etmek yerinde olacaktır. Müzikoloji, müzikle ilgili tüm sorunsalları içine alan şemsiye bir disiplindir. Müzikoloji, “*Cambridge International Dictionary of English*” sözlüğünde; “müzikoloji tarih, teori ve müzik bilimi çalışması” olarak ifade edilmiştir(Cambridge, 1995: 931).

Müzikoloji disiplini, bu noktada müzik alanındaki bilgilere yeni anlamlar, yorumlar yükleyerek farklı bir şekilde isimlendirilip icra edilmesini sağlamaktadır. Yani müzikolojinin ya da tüm müzik bilimlerinin genel amacı, “etnomüzikoloji” alanı olarak bir araştırma sahasını oluşturabilmektir. Bu durum da bizleri “toplumbilimsel” açıdan daha geniş bir sahaya taşımaya gerektirmektedir (Özer, 1997: 7).

Bu bağlamda dikkat çeken isimlerden biri de Guido Adler’dir. 1884’te Avusturya – Alman müzik tarihçilerin ve Adler’in yapmış olduğu çalışmalar önemli bir noktadadır. Adler ve diğer müzik tarihçilerinin kurmuş oldukları ilk müzikbilim dergisi “*Für Musikwissenschaft*” (Müzikbilimi İçin), bu ismin önemini vurgular. Bu derginin ilk ele aldığı konu, Guido Adler’in yazmış olduğu yeni müzikbiliminin kapsamını, yöntemlerini ve amacını ortaya çıkarmaktır. Bu fikir, hem Avrupa’da hem de Amerika Birleşik Devletleri’nde müzikbiliminin kurulması ve geliştirilmesi konusunda güçlü bir etki sahası oluşturmaya başlamıştır (Mugglestone, Adler, 1981: 1).

Yani kültürün soyut bir parçası ve ifade alanı olan müzik, bu amaçlar doğrultusunda ortaya çıkan ve üretilen bir sanat dalı olarak toplumlarca şekillenmektedir. Müziğin kültürel yapısı toplumdan topluma farklılık gösterirken aynı zamanda farklı yorumlanmasına ve etnografik açıdan sınıflandırılmasına neden olmaktadır. Kültürün bir parçası olan müzik, seslerin meydana getirdiği bir yapı olmaktan öte farklı tanımlar içerisinde, kültürün önemini ortaya çıkaran ve kökeninde benzerliklerin olup olmadığı sorgulanan bir yapıya sahip olmuştur.

Kaplan, etnomüzikoloji disiplininin, müziğin Avrupa merkezli perspektifinin kırılmasını sağladığını ifade etmiştir: Benmerkezci bir yapı içerisinde olan müzikolojinin tersine, etnomüzikolojinin üstlendiği görevin açıklanmaya çalışılmasını, Batı dışı toplumların, var olan grupların ve kültürlerin içerisindeki müziği ele alarak incelemesi gerektiğini vurgulamaktadır (Kaplan, 2013: 52). Şenel de tıpkı Kaplan gibi, bilimsel disiplin içinde geçmişin farklı müziklerini Batı müziğinin gelişimini açıklamak açısından önemli gören etnik merkezci yaklaşımın, yerini kültürel görecelik ve algı mekanizması üzerine temellenen müzik araştırmalarına bıraktığını düşünmektedir. Etnomüzikologlar tarafından ele alınıp ifade bulan kültürel çalışmalar, müzikal algıların anlamlarını ve içeriğini kullanma süreçlerini bize farklı bir şekilde yansıtmaktadır. “Müzik terimi ile aslında Batı müziğini kapsayan ve Batının üstünlüğünü ön plana

çıkaran düşüncenin, toplumların gelişim aşamalarında benzer özellikleri taşımasından dolayı “*ilkel*” olarak adlandırılan tanımların ortaya çıkmasını sağlamıştır” (Şenel, 2014: 873).

1977’de yayınlanan Merriam’ın makalesinde, etnomüzikolojinin sınırlarını, etki alanını, disiplinler uygulamasını ve ideolojisini tanımlayan birçok ifadeye yer verilmiştir (Myers, 1992: 7-9). Disiplinler arasında önemli bir yere sahip olan ve müziğin temeline inen etnomüzikoloji, geniş bir hâkimiyet sahası içerisinde teori, yöntem ve uygulama alanlarına yeni fikirler getirerek ve müzik bilimine yeni arayışlar katarak büyük bir beğeniye kavuşmuştur. Fakat etnomüzikolojinin bazı bilgileri bize sunarken ortaya çıkarmış olduğu genel tanımlar bizim için yeterli olmamıştır. Bu yüzden etnomüzikologlar, en çok tanımlarla ilgilenmişlerdir. Yani temel yönelimle ilgili problemler, hedefe uyumlu bir şekilde ilerleme, yapılanların ne olduğu ve ihtiyacın ne doğrultuda geliştiği, etnomüzikologların incelemeleri arasında en çok başvurdukları başlıklar ya da konu alanları olmuştur (Merriam, 1964: 3-36).

Kaplan, etnomüzikolojinin bir disiplin olarak farklı bilim insanları için yaklaşım ve yöntem açısından farklı ve ortak bakış açılarının genel tablosunu şu biçimde çizmektedir: Dünya müziklerine olan ilginin artmasıyla ortaya çıkan ve müzikolojinin alt disiplin dalı olan etnomüzikoloji, müziksel bilgileri ortaya çıkararak, bu bilgiler arasında bilimsel açıdan bağlantı kurmamızı sağlamaktadır. Yabancı kültürlerin müziğini, genel olarak çalışmasında ele almış olan Curt Sachs, bu müziklerin “*karşılaştırmalı müzikoloji*” ile ele alınması gerektiğini ifade etmiştir. Alman Marius Schneider, ABD’li Willard Rhodes ve Batı-dışı müziğin ve karşılaştırmalı çalışmaların önemine dikkat çekerken Hollandalı Kunts ise, etnomüzikoloji alanını, Batı ve Batı-dışı kültürlerin müzik ve çalgı açısından incelenmesi olarak nitelemektedir. Kolinski de etnomüzikolojinin, farklı kültürlerin etki alanlarının incelenmesi ile ortaya çıkan bakış açılarının bu alana etkisi ile geliştiğini ifade etmiştir (Kaplan, 2013: 49-51).

Nettl, etnomüzikoloji alanının iki temel yaklaşım üzerine odaklandığını vurgular. Bu yaklaşımlar, özellikle Batı-dışı müzik kültürlerinin müziksel yapı ve müziksel davranışa odaklanması yönündedir. Etnomüzikoloji, Batı Müziği dışında yer alan müzik türlerini yapısal açıdan ele almayı ve müziğin bir insan davranışı sonucu toplumu

ilgilendiren kültürel etkinliklerin ortaya çıkarılmasına yarayan ve kültür içinde ifade alanı bulan müzik araştırmalarını kapsamaktadır (Nettl, 1971: 50).

Zelewicz, etnomüzikolojinin doğu ve gelişimine yön veren temel olgu ve ilkelerle ilgili olarak şu bilgileri aktarır. Öncelikle Batı ve Batı-Dışı Müzik ayrımında Roma tarihinin önemini vurgular: Müziğin Batı ve Batı-dışı olarak bilinen iki kısımdan oluşması, Batı müziğinin Roma tarihinin bitimine kadar devam eden bir süreci kapsaması, Roma İmparatorluğunun kendi içerisinde yaşamış olduğu bölünmüşlük, Batı ve Doğu Avrupa arasında gelişme gösteren farklı müzik yapılarının ortaya çıkmasına neden olurken, bu yapıların da Batı müziği olarak tanımlanmasına ve yaratılan müzik biçimlerinin, ortaya çıkan kültürle aynı müzik anlayışına sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca müziksel bir yapının üzerine yapılan herhangi bir vurgu, Batı Müziğini Batılı olmayan müziklerden ayırmaktadır. “Egzotik olarak adlandırılan Batı-dışı müziklerin incelemeye dâhil edilmesinin, Batı müziğinin gelişimi aşamasındaki müziklerle şekillendiğini söyleyebiliriz. Yerli Amerikalılarla yapmış olduğu çalışmalarında alan çalışmasının geliştirilmesi gerektiğini ifade eden Frances Densmore, başlangıçta var olan alanın “*ilkel*” Batı-dışı müzikle Batı müziği yapıları arasında müzikal açıdan karşılaştırılmasına dikkat çekmektedir.

Zelewicz, etnomüzikolojinin bir disiplin olarak müziğe kültürel açıdan yaklaştığını da ayrıca vurgular: Bir başka deyişle müzik, bir kültür içinde yetişmekte ve yine kültür öğesiyle şekillenmektedir. Belki de bu yüzden etnomüzikoloji, bugün en çok başvurulan ve tartışılan alanlar arasındadır. Yapılan çalışmalar hakkında geniş bilgilere ulaşmamızı sağlayan etnomüzikoloji disiplini içerisindeki bazı düşünürler, müziği şu şekillerde tanımlarlar: Etnomüzikolojinin öncülerinden biri olarak bilinen Alexander Ellis, “Müziğin sadece bir yankılanım unsuru olmadığını ve toplumsal bir yapının parçası olabileceğini” ifade etmiştir (Zelewicz, 2006: 2).

Yine müzikle ilgili kültürel bir tanım yapmaya eğilimli bir düşünür olan Titon, “Müziği, müzik yapan kişilerin çalışması olarak düşünmeyi severim” diyerek, insanların çıkardığı sesleri, müzikle ilgili düşünceleri farklı bir şekilde yeniden üretmeyi, ortaya çıkartmayı ve bunları kültürle ilişkilendirmeyi müzik olarak ifade etmiştir (Pettan, Titon, 2015: 4).

John Blacking ise, her alanda olduğu gibi müzik alanında da var olan Batı merkezietçiliğini şu şekilde ele alır:

“Bu zulüm ve sömürü dünyasında değilim. Neden bir madrigalin Gesualdo ya da Bach Passion, Hindistan'dan sitar bir melodi ya da Afrika'dan bir şarkı, Berg'in Wozzeck'i ya da Britten's War Requiem, Balinese gamelan ya da Kanton operası ya da Mozart, Beethoven'ın bir senfonisi ya da Mahler yaratıcılığın ve teknik ilerlemenin örnekleri olarak sahip olabilecekleri kadarıyla, insanın hayatta kalması için derinden gerekli olabilir. Ayrıca, belirli koşullar altında "basit" bir "halk" şarkısının neden "karmaşık" bir senfoniden daha fazla insani değere sahip olabileceğini açıklamak gerekir” (Blacking, 1965: 20-53).

Etnomüzikoloji, varlığını karşılaştırmalı müzikoloji adıyla ilan etmeden çok önceleri, fiiliyatta müzik etnografisine ilişkin birçok uygulama gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, etnomüzikolojinin hangi hareketle başladığının kesin tespitini burada yapabilmek olanaksızdır. Kaplan, Doğu'dan ve Batı'dan bir takım örneklerle bu alanın nasıl teşekkül ettiğini anlatır:

“Sistemcilerin atası olarak tanınan Safiyüddin Ürmevi, dönemin çalgıları, eserleri, makamları ve ritmik kalıplarına ilişkin Kitab - ül Edvar ve Kitab - ül Şerefiye adlı eserleri yazmıştır. Abdülkadir Meragi; ses sistemi, makam, avaze, şube, ika, müzik formları, çalgıları ve ünlü müzisyenlere ilişkin birçok eser bırakmıştır. Bunlardan bazıları: Camil - ül Elhan, Maksud - ül Elhan, Şerh - ül Kitab - ül Edvar, Fevaid - i Aşare, Zübdet - ül Elhan, Kenz - ül Elhan'dır. 1767'de yayınlanan Charles Fonton'un Fransızca el yazması Essai Sur Musique Oriental Compecee a la Musique Europeene Avrupa Musikisiyle Karşılaştırmalı Şark Musikisi Hakkında Deneme adlı kitabında şarkıların, müziğin kökeni hakkında görüşleri, Şark Müziğinin genel kuralları, şarkıların musikideki tarz ve tavırları ve beğenileri ele alınmıştır. 1767'de yayınlanan Jean Jacques Rousseau'nun Dictionaire de Musique de Çin ve Kuzey Amerika yerli müziklerinden örnekler taşımaktadır” (Kaplan, 2013: 59- 60).

Etnomüzikolojinin başlangıcını, 18. yy. sonlarındaki kültür araştırmacılığı ve folklorla başlatmak gerekir. Ardından yapılan oryantalizmle ilgili çalışmalar da Batı-dışı müzik kültürünü ivmelendirmiştir. Etnomüzikolojinin bir bilim disiplini olarak teşekkül etmesi ise, 20. Başlarında, “karşılaştırmalı müzikoloji” kavramının ortaya atılmasıyla gerçekleşmiştir. Psikolog ve filozof olan Carl Stumpf'ın, Britanya Kolombiyalı Bella Coola Yerlileri üzerine yapılan ilk etnografik çalışmalarını ortaya çıkarması, etnomüzikoloji alanında önemli bir yeri teşkil etmektedir. Bu durum, beraberinde birçok tartışmayı da getirmiştir. Ellis'in “Cents” sistemi olarak bilinen ve aralıkları karşılaştırma tekniği 1880'li yıllarda icat edilmiştir. Bu yöntem, her perdenin frekans oranlarını ele alarak perde aralıklarını ortaya çıkarmak için tasarlanmıştır. Ellis, frekansların geometrik ve aritmetik oranlarının daha anlaşılır bir sistem içerisinde olmasını sağlamıştır (Rice, 2014: 17- 18). Ellis'in getirdiği Cents sisteminin gerçek amacı da, farklı topluluklara ait müzik ve ses sistemlerinin birbirleriyle

karşılaştırılmasını sağlayarak Batı-dışı müzik kültürünü yapısal özelliklerinden yola çıkarak aydınlatmaktı.

1900'li yıllarda Berlin Fonograf Arşivi'nin kurulmasının ardından, Ellis'in "cent" sistemini geliştirmesi ve fonografin icadı ile birlikte Guido Adler'in Karşılaştırmalı Müzikoloji adını kullanarak dile getirdiği söylemler, bu alan için önemli bir yeri işaret etmektedir (Kaplan, 2013: 64). Batı dışı müzikler ile halk müziklerin inceleme konusu olmasını, 20. yy. çağdaş bestecilerinde sıklıkla görmekteyiz. Bu bestecilerden ikisi, Zoltan Kodaly ve Bela Bartok'tur. Bartok ve Kodaly'in 1904 yılında başlatmış oldukları alan çalışmaları ve Macar köylülerinin müziklerini incelemeye almaları, bu durumu örneklendirmektedir. Bu çalışmalar, 1920 yılına kadar devam eden süreci kapsamaktadır (Schonberg, 2013: 532). Ertekin ve Küçükosmanoğlu'na göre, 20. yy. ortalarına doğru Bela Bartok ve Zoltan Kodaly ile başlayan çalışmalar, Avusturya-Alman etkisi altında kalmış olan Macar müziğine yön vermiştir (Ertekin ve Küçükosmanoğlu, 2016: 374).

Yine 1909 yılında Benjamin Gilman, etnomüzikoloji ya da karşılaştırmalı müzikolojiyi, hatta o dönemde Egzotik Müzikler olarak bilinen tanımın hem yapısal özelliğini hem de coğrafi alanlarını belirleyen tanımların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Böylelikle Benjamin Gilman, 1909 W. V. Bingham'ın Dalmaçyalı Köylülerin müziğinin egzotik müzik çalışmalarının oryantal biçimleri içerdiğini ifade etmiştir (Merriam, 1964: 5).

Avrupa'da, Ortaçağ'dan bu yana müzik daha çok aritmetik, geometri ve astronomi bilimleri ile alınmıştır. Yani müzik bilimciler, müziğin teknik boyutunu ele alarak incelemişlerdir. Amerika'da müzik alanındaki araştırmalar, 1930'lara kadar diğer kültürlerle karşılaştırmalı olarak yani "*Karşılaştırmalı Müzikoloji*" adı altında inceleme bulmuştur. Avrupa'da ve Amerika'da müzik bilimcileri ilk zamanlar özgün çalışmalar yapmayarak sadece farklı kültürlerin kayıtlarını inceleyerek çalışmalarını yaptığını söyleyebiliriz (Kaplan, 2013: 53).

Karşılaştırmalı Müzikoloji için yapılan araştırmalar, İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu alan için yetersiz kalmıştır. Fakat Jaap Kunst'un yeni bir kavramı karşımıza çıkarması, yeni tartışmaların ve gelişmelerin gün yüzüne çıkmasını sağlamıştır (Rice, 2014: 20). 1950'lerde etnomüzikoloji terimi Jaap Kunst tarafından

ortaya çıkarılmıştır. Kunst'un bu tanımı, alan araştırmalarının bir parçası olarak, sadece Batı ve Batı müziğini ya da popüler kültürün müziği olarak tanımlamamayı içermekteydi. Müziğin yalnızca insanlar tarafından üretilen bir yankılanıma sahip olduğu için müziğe asıl değişimi veren kültürün de önemli oluşunu ifade etmiştir (Zelewicz, 2006: 3).

Jaap Kunst ile “*Karşılaştırmalı Müzikoloji*” adının tamamen değişmesi ile birlikte bu disiplin içinde müziğin kökenleri, evrensel müzik tarihi, müzikal evrim ve kültürel döngü, etnomüzikologlar tarafından belirli kültürlerle karşı daha geniş etnografik çalışmalar üzerine tartışmış olmaları, karşılaştırmalı müzik analizini ve bunu gerçekleştiren bilimsel özelliklerin betimlenmesinin zor olabileceğini göstermektedir (Rice, 2017: 21). Tabii ki de bu durum, daha çağdaş tanımların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Örneğin Marius Schneider (1957), etnomüzikolojinin temel amacının Batı dışı müziği ya da başka tüm özelliklerinin karşılaştırmalı incelenmesinin olduğunu ifade ederken Nettl, etnomüzikolojiyi Batı uygarlığının dışındaki halkların müziğine yön veren bir bilim dalı olarak tanımlamıştır (Schneider, 1957:1).

Etnomüzikoloji ile ilgili diğer tanımlar, bu alanın kapsamını genişletmek ve coğrafi bir kısıtlama olmaktan ziyade bir işleme dayalı olarak yaklaşma eğiliminde olmuşlardır. Willard Rhodes, “*Yakın Doğu, Uzak Doğu, Endonezya, Afrika, Kuzey Amerika Kızılderilileri ve Avrupa halk müziğinin*” popüler müzik ve dans üzerindeki yönüne adım atılmıştır (Rhodes, 1956: 3-4). Daha sonraları Kolinski, etnomüzikoloji tanımına şu şekilde yaklaşmıştır: Avrupa dışı müziğin bilim olması durumuna itiraz ederek etnomüzikoloji ve müzikolojiyi ayıran yaklaşımın farklı olamayacağını, yani coğrafi bölgelerdeki analizlerin sonuçlarında çok bir değişikliğin olmayacağını dile getirmiştir (Kolinski,1957: 1-2).

Jaap Kunst ise; etnomüzikoloji tanımına başka bir bakış açısı getirerek, başlangıçta “karşılaştırmalı müzikoloji” olarak ifade bulan ve ilkel insanlardan başlayıp uygar ulusların, insanlığın geleneksel müziklerinin ve müzik aletlerinin incelenmesi olduğunu ifade etmiştir. Bu tanımlar doğrultusunda bu bilim dalı, tüm Batı-dışı kabilelerin müziklerinin ele alınıp incelenmekte olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca etnomüzikolojinin müzikal yapısındaki sosyolojik karmaşıklığı ve melez bir yapıya

sahip oluşu, bu tanımın sürekli değişim içinde oluşuna ve tartışmalara yol açmasına neden olmuştur (Merriam, 1964: 6).

Tartışmalara yol açan bir diğer nokta da, yapılan işlerin tanım ile denk düşmeme durumudur. Bu yüzden uzun yıllar boyunca Bruno Nettl'a en çok yöneltilen soru “*Sen etnik –müzikolog musun?*” sorusu olmuştur. Nettl ise bu konuya şu açıklığı getirmiştir: 1950’lerden sonra “*halk müziğinin*” ilkel müziğe karıştığını ve özellikle de Antik Müziğin iyi bilinmesi gerektiğini ya da bunun için geniş bir coğrafyada kurulmuş ilişkilerin önemli olabileceğini dile getiren Bruno Nettl, 1960’larda belli etnik gruplara katılmayı ya da dünyada var olan değişik biçimdeki çalgıları çalma yeteneğini edinmeyi düşündüğünü ifade etmiştir (Nettl, 2005: 3).

1970’lere gelindiğinde ise, 70’lerden sonra antropolojinin etnomüzikoloji sahasında baskın bir şekilde yer alması ile birlikte var olan tartışmaların da öneminin azaldığı dikkat çekmektedir. Tekrarlanan Batılı müzik çalışmaları “karşılaştırmalı müzikoloji” kavramını tekrar ortaya çıkarmak olarak değil de daha çok bilimsel yöntem açısından “Karşılaştırma Yöntemi”nden yararlanmak şeklinde yorumlanmıştır. Etnomüzikoloji alanında değişen sistem ve çalışma sınırları, yeni yöntemleri ve isim arayışını da tekrar ortaya çıkarmaktadır (Kaplan, 2013: 56-57).

“*Etnik Müzik*” terimi, etimolojik açıdan ele alınan kavramın değişip “*etnomüzik*” terimi olarak yer aldığı süreci gösterirken, 80’li ve 90’lı yıllarda “*Sen etno-müzikolog musun?*” sorusunun çeşitliliğe ve dünya müziğine yol açtığı Bruno Nettl tarafından ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan bakıldığında kesin, özgün, anlaşılır bir tanımlamanın zor olabileceği dile getirilmek istenmiştir. Sözcüklerin farklılığından bahsedilirken, bu sözcüklerin sınırlı görüşleri savunduğu ifade edilmeye çalışılmıştır (Nettl, 2005: 3).

“1990’lardan sonra etnoloji ile müzikoloji dallarını birleştirmeye çalışan etnomüzikolojinin alanı genişlemiş ve ‘tüketim müziği veya piyasa müziği’ inceleme konusu olmaya başlamıştır. Dolayısıyla anlam olarak ağırlıklı biçimde “etnisite” kavramını içeren “etnomüzikoloji” adı, bu alan için doyurucu olmamaktadır” (Kaplan, 2013: 57).

Etnisite, bireyin doğuştan getirdiği ve içerisinde yer alan verilerin sunulduğu bir durumdur. İnsanların yabancılık çekmeden kendilerini ait hissettikleri duyguları ele almanın yanı sıra kabul görmüş geleneklerin, kalıtımsal özellikler aracılığıyla nesilden nesle kalıcılığını devam ettirebilen, aynı dili, gelenekleri her daim ayakta canlı tutabilen

ve toplumların oluşumunda önemli görülen ritüellerin bu oluşumun temelinde yer alması ya da bütünleşmesi olarak tanımlanabilmektedir (Göka, 2006: 233).

Yüz yirmi yıllık bir dönemde, kendi disiplin alanını belirlemeye çalışan bu kavram, (1985) Ellis, (1882) Baker ve (1886) Stumpf gibi öncü isimlerin çalışmalarında, tutumlarında ve yönelimlerinde zaman içerisinde değişmiştir. Bu nedenle, 1980’lerde “karşılaştırmalı müzikoloji”ye daha sonraları, 1950’den 1956’yı kapsayan süreçte “etnomüzikoloji” olarak ifade edilmesini sağlarken, aslında bu disiplinin bağımsızlığını işaret eden bir çalışmanın ideolojik bir hareketinin olduğunu göstermektedir. Daha sonraları (1985) Kerman, “kültürel müzikoloji” ve (1984) Feld tarafından “sosyo–müzikoloji” gibi önermelerle bu kavram ifade bulmuştur. Merriam, *The Anthropology of Music* (1964) adlı kitabında Etnomüzikoloji’nin genel yapısının karşılaştırılmalı çalışma yöntemlerinden ve tekniklerinden yararlandığını ifade ederken, aynı zamanda kültürler arasındaki karşılaştırmanın anlam kazanmasına ve diğer toplumlara sunuş biçimindeki sıkıntıları dile getirmiştir. Fakat karşılaştırılmalı müzikolojinin yerini alan etnomüzikoloji kavramının benimsenmesi ile Merriam, etnomüzikoloji sahasının antropolojiden ayrılmaz olduğunu vurgulayarak bu disiplinin başka bir yönüne dikkat çekmek istemiştir (Nettl, 2005: 3-11).

Zelewicz, etnomüzikolojinin karşılaştırmalı müzikoloji adıyla başlaması ve bu süreç esnasında müziksel konulara odaklanması nedeniyle geleneksel antropolojiden kopuş sürecini, etnomüzikolojinin tarihsel serüveninin önemli bir dönüm noktası olarak görür. Müzik biçimlerinin ve türlerinin farklı yapılara sahip olması ve bu tarzlar arasında var olan farklılıkların incelenmesi ile birlikte karşılaştırmalı müzikologlar, notanın veya müziğin ton yapısının herhangi bir eser üzerindeki analizlerine odaklanmış ve bir yapının parçası olarak düşünülen karşılaştırılmalı müzikolojinin sahasının daha da genişletilmesine katkı sağlamışlardır. Müziğin temel yapı olarak üretilmesi ve geliştirilmesi, müzikolojinin kendi sahasını daha da belirgin hale getirmesini sağlarken, müzikal analizlerin ve gözlem sahasının özelliklerinden dolayı etnomüzikoloji, geleneksel antropoloji yapısından uzaklaşmıştır. Her ne kadar bu alanlar ayrı sahalar olarak düşünülse de, etnomüzikoloji hala sınıflandırmadaki yerini belirlemeye çalışmaktadır. Müzikolojinin bir parçası ya da alt disiplin dalı olarak bilinen etnomüzikolojinin bu iki alanın bir araya gelerek oluşturduğu bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Fakat Batı-dışı müziğin Batı toplumlarıyla müziğiyle olan ilişkisinin

karşılaştırılması ve sınırlarının belirlenmesi için uzun bir süre mücadele edilmiştir (Zelewicz, 2006: 3-4).

İnsan çeşitliliğinin süreçlerini ele alan bu bilim dalı, biyolojik değişimlerin yanı sıra toplumsal-kültürel alanı içine alan birçok alan ile ilişki içerisinde. Bu yüzden etnomüzikoloji ve antropoloji bir bütün olarak düşünülebilir ve aynı dönemlerde gelişme göstermesi ve şekillenmesi, bu durumu daha da açıklar niteliktedir. Çünkü bu alanlar, “etnografya” çalışmaları ile alakalıdır. Yapısı gereği etnografya çalışmalarının, bir toplumu bütün toplumsal-kültürel özellikleriyle ele alıp incelediğinden vazgeçilmeyen bir bütünü yansıtmaya çalıştığını söyleyebiliriz (Aydın ve Erdal, 2017: 6).

Etnografi, etno (insan) – grafi (tanımlama, tasvir etme) kelimelerinden meydana gelen bir kavramdır. Etnografya, içinde yer aldığı toplumu incelemeye alır ve ele aldığı grubu doğrudan gözlem sürecine alır ve yorumlar. Bu açıdan değerlendirdiğimizde etnografya, insan topluluklarına ait olan ilişkileri ve o toplulukların ortaya çıkardığı davranışları ele alıp inceleme yaparken yine o toplulukları kendi doğal ortamlarından uzaklaştırmadan gözleyebilmek ve yorumlayabilmektir (Agafonoff, 2006: 117).

Etnomüzikologlar, en çok tanımlarla ilgilenmişlerdir. Yani etnomüzikologların temel yönelimle ilgili problemlerini ve hedeflerini uyumlu bir şekilde ortaya koyması; yapılanların ne olduğu, ihtiyacın ne doğrultuda geliştiği incelemelerinin arasında en çok başvurdukları başlıklardır. Bu durumu netliğe kavuşturmak isteyen Jaap Kunst, 1950’lerde “comparative” yani “karşılaştırmalı” kelimesinin yerine “etno” (halk) sözcüğünün getirilmesinin daha doğru olduğunu düşünerek Batı-dışı olarak ele alınan müzikleri “etnomüzikoloji” adıyla dile getirilmiştir (Merriam, 1964: 3-36).

Etnomüzikolojik keşif, farklı toplumsal bağlamlardaki farklı bireyler tarafından yapılarak anlam verilen müziğin tasarım sürecini ortaya çıkaracak “*duyusal bağlamlı alan araştırması*” olarak ifade edilen bu alanın en iyiye ulaşmasının yollarını bize sunmaktadır (Blacking, 1999: 55-58). Yani bugün etnomüzikoloji, müzik-toplum-kültür ilişkisini (alan araştırması yöntemiyle) yerinde inceleyen bir alan haline gelmiştir.

1.10. Başlangıç: Berlin Fonograf Arşivi

Etnisitelere ve topluluklara bağlı müzik sistemlerinin ve müzik zevklerinin analizi, müzik-kültür ilişkisini en fazla açığa çıkaracak yaklaşımlardan biridir. Ancak kültür de doğası gereği devingen ve değişken olduğundan hem zamana hem de mekna görelidir. Bu bağlamda müzik kültürlerinin kavranabilmesi ve arşivlenebilmesi ne nota ne de insan belleği ile tam olarak gerçekleşememektedir. Etnik yapının içindeki müziksel farklılık ve lezzetlerin kaybolmaması açısından, 1877 yılında Edison'un icat ettiği fonograf, bir devrim niteliği taşımaktadır (Bulgan, 2010: 9).

Bir toplumun kültürel yapısındaki özellikleri en iyi şekilde yansıtabilecek birçok yöntem alanı bulunmaktadır. Bunlardan biri olan müzik, kültür ile daha da şekillenip gelişmektedir. Kültürel yapının içerisinde yer alan müziğin sergilemiş olduğu rol, görev ve göstermiş olduğu etki alanı dikkat çekmektedir. Yine bu alan içerisinde müzik, varlığını sürdüren amaç ve gereksinimleri ortaya çıkarabilmektedir (Bayburtlu, 2015: 264).

Şekil 4. Edison ve ilk icat ettiği fonograflardan biri; 1877–1878 yılları⁴.

⁴ <https://www.alamy.com/stock-photo/edison-phonograph-1877.html>

Şekil 5. Edison Phonograph⁵.

Fonograf'ın icat'ından sonra kurulan Berlin Fonograf Arşivi, Berlin Üniversitesi Psikoloji Enstitüsü'nde profesör olarak görev yapan Carl Stumpf tarafından kurulmuştur. 1900 yılında Berlin hayvanat bahçesinde yapılan Tayland tiyatro grubunun kayıtları ile başlanılmıştır. Daha sonraları yabancı müzisyenlerin kayıtlarının alınması ile başlayan müzik koleksiyonunun temelleri atılmıştır (Koch, Wiedmann ve Zieglery, 2004: 227).

⁵ <http://www.patentmuzesi.com/patent/fonograf-kinetoskop>

Bu kurumun gelişim aşamalarına değinecek olursak, fonografin icadının ardından Antropoloji Berlin Müzesi müdürü olan Felix von Luschan fonografin Antropoloji alanına faydalı olmayacağı düşüncesi ile başlatmış olduğu pratik deneylerden vazgeçmiştir. Bu deneylerin bir müzede değil de bir alan içerisinde olması gerektiği düşüncesi ön plana çıkmıştır. Böylece fonograf ile bilimsel kayıtları yapmanın koşulları ve etnomüzikolojik alan sorunu yeniden filizlenmiştir. Buradan yola çıkan Carl Stumpf, Fewkes'in 1889 yılında Zuni Kızılderilileri ile yapmış olduğu ve Gilman'ın ele aldığı kayıtlar hakkındaki düşüncelerini kaleme almıştır. Bir konser için Berlin'e yapmış olduğu ziyaret ile 1900 yılında ilk fonograf yapılmaya başlamıştır

Daha sonra iki asistanı olan Otto Amraham ve Erich Mortiz von Hornbostel, Stumpf tarafından kurulan karşılaştırmalı müzikoloji alanına daha da ilgi duymaya başlamışlardır. Berlin'de bu isimlerin kayıtları, Stumpf tarafından incelemeye alınmıştır. Bu oluşum, 1893 yılında Carl Stumpf tarafından kurulan Berlin Psikoloji Enstitüsü ile gerçekleşebilmiştir (Reinhard, 1962: 1).

Stumpf, Hornbostel ve Berlin Fonograf Arşivinin diğer üyelerinin büyük endişesi, temel olan müziğin kökenine ilişkin sorunları ve müziğin evrimi ile ilgili teorileri oluşturmak ve bunları takip etmek için çok fazla sayıda geleneksel müzik örneğinin toplanma sorunudur. Böylelikle dünyanın her bir yanından gelen Balmumu silindirlerinde çok sayıda kayıt, bu üniversitenin temel ilgi alanını ortaya koymaktadır. Karşılaştırmalı müzikoloji veya etnomuzikoloji şeklinde ifade bulan bu alan, Dünyanın farklı bölgelerinin geleneksel müziği klasik müzik şekli ile karşılaştırmak için bu silindirlere kaydedilen kayıtları ölçebilmek ve analiz edebilmek için yazılması gerektiği düşüncesi ile işe başladı. İlk kayıt örnekleri Berlin'de bulunan ve yapılan arşiv kayıtları kategorisine aittir. Bu durumda, alanda yapılan kayıtların önemi daha da artırmıştır. Böylece 1893 ve 1954 yılları arasında, 16.000'den fazla orijinal silindir, dünyanın tüm bölgeleri olmasa da bölgelerin birçoğunda arşivleme yapabilmıştır. 350 farklı koleksiyonu olan bu silindirlerin arasında yer alan her bir koleksiyon, orijinal belgeleri, yazışmaları, literatür taraması ve fotoğrafları ile desteklenerek icat edilmiştir. Tarihsel sürecin etkisinde kalan bu yazıların bir kısmının, (1900-1914) Afrika ve Pasifik'te bulunan eski Alman kolonilerinden kaynaklandığını ifade edebiliriz. Bu da kayıtların

bölgesel dağılımda karşımıza çıkmaktadır. Afrika 4,765 silindir (%30) Amerika 3,260 silindir (%20) Asya 3,105 silindir (%20) Avustralya / Okyanusya 1902 silindir (%12) Avrupa 1,654 silindir (%10, %4) diğerleri 1,211 silindir (%7, 6%) (Koch, Wiedmann ve Zieglery, 2004: 228).

Şekil 6. Balmumu silindirleri⁶.

1914-1918 yıllarından sonra, müziksel konuların yanı sıra etnolojik, psikolojik ve estetik sorunlara değinebilmek ve bu alandaki açıklığı göstermek için genel halka yönelik eğitim koleksiyonları oluşturulmuştur. Bu durum da bize, geleneksel müziğin zenginliğini göstermektedir (Susanne, 2001: 3).

⁶ <https://www.plakspot.com/blog/pikap-ve-plak-bilgileri-boeluem-1-b39.html>

Şekil 7. 1915–1919 yılları arasında I. Dünya Savaşı Alman esir kamplarında Tatar müzisyenlerin ses kaydı⁷.

1906 yılında bulunan 1000'den fazla kayıt, İkinci Dünya Savaşı'nın başına kadarki süreçte yaklaşık 11.000 olacak şekilde artış göstermektedir. Özellikle Georg Schunemann tarafından Birinci Dünya Savaşı sırasında esir kamplarında elde edilen 1000'i aşan kayıt koleksiyonu ortaya çıkmıştır. 1934 yılına kadar Fonograf Arşivi ile Psikolojik Enstitü çalışmaları eş zamanlı olarak yürütülmeye çalışılmıştır. Fakat 1922 yılında senato yönetimi tarafından ele geçirilmiş ve daha doğru olacağı düşüncesi ile *Hochschule für Musik*'e (müzik okulu) bağlanmıştır. Önemli görülen bu değişim, sadece 1934 yılında Für Volkerkunde Müzesiyle birleştiğinde daha da değer kazanmıştır. Arşiv Berlin-Dahlem'e taşınması ile yeni yetmiş yayın ortaya çıkmıştır. Bu kayıtlar arşivde yer alan ilk kayıt örneklerinin bir dokümanını teşkil etmektedir. Bu kayıtları iyi bir şekilde muhafaza edebilmek için büyük şirketlerin, kurumların ve benzeri yerlerin gücünden faydalanılmak istenmiştir. Bu nedenden dolayı Berlin ve dışında bulunan kayıtların belirli bir oranı yok olmuştur (Reinhard, 1962: 2).

Fakat bu teknolojinin ilk kullanıcıları müzikologlar değil de antropologlar, dilbilimciler olmuştur. Ama bu koleksiyonların müzikal araştırmalar kısmı ise, bize en

⁷ <https://dergipark.org.tr/download/article-file/15307>

büyük öneme sahip olduğunu göstermektedir. Amerikan kurumları ile sağlanan bağlantılar da bu durumu kanıtlar niteliktedir. Torres Strait'te Charles Myers (1898), Kuzey Amerika Yerlileri'nde Franz Boas (Kwakiutl 1893) ve Thompson Nehri (1897) ile Timor'da C. G. Jonker, kayıt oluşturanlardır.

1933 yıl Hornbostel ve Sachs, görevden alınmıştır. 1934'te ise Etnografya Müzesi'ne dâhil edildikten sonra arşivlerin başına Marius Schneider getirilmiştir. Koleksiyonlar ülkenin her yerini kapsayacak şekilde yani doğusundan, batısına kadar güvenli yerlere dağıtılacak şekilde taşınmıştır. Ancak bu kayıtların büyük bir kısmı Sovyetler Birliği'ne savaş ganimetleri olarak sunulmuştur. Leningrad'ın Fonografik Arşivlerinde muhafaza edilen bu kayıtlar, daha sonra 1958-1959'da Humboldt Doğu Berlin Üniversitesi'ne transfer edilmiştir. Arşivlerin değişen bu süreci Batı Berlin'de, savaş sonrası dönemde yeniden aktifleşmesini sağlamıştır. 1948 yılında Kurt Reinhard, Üniversitesi'ndeki eski koleksiyonun parçalarını bir araya getirmiştir. Reinhard, böylece ortaya çıkardığı yeni manyetik bant teknolojisi ile bir koleksiyonun yeniden inşa edilmesini sağlamıştır. Saha araştırması alanını önceliği yapan Kurt Reinhard profesör olduğu Berlin Üniversitesi Karşılaştırmalı Müzikoloji Enstitüsü ile ilişkili olabilecek daha da geliştirilmiş arşivler ortaya çıkarmıştır. 1968'de Arşiv görevinden istifa etmiş ve yerine 1972'de Dieter Christensen'a geçmiştir. 1991 yılına geldiğinde ise iki Allemagnes'in yeniden birleşmesi, eski balmumu silindirlerinin koleksiyona yeniden bağlanması ile Arşivleme için önem teşkil edecek bir hareket olmuştur. Daha sonra farklı bir çalışma alanı gelişmiştir. Çünkü balmumu silindirlerinin eskimiş olmaları ve parçalanabilme durumu, dijital ortama aktarılması gerektiğini göstermektedir. 1999 yılında UNESCO, bu eski ses kayıtlarının Dünya Hafızası statüsü olduğunu ifade etmiştir (Susanne, 2001: 2-4).

Son on yılda gelişim gösteren kayıt tekniklerindeki değişim, müzik arşivlerinin toplanma şeklini de değiştirmiştir. Görsel ve işitsel kayıt cihazları etnomüzikoloji alanında yapılan araştırmaların ve belgesel çalışmalarının önemli bir kolu haline gelmiştir (Koch, Wiedmann ve Zieglery, 2004: 231).

1.11. Etnomüzikolojinin ABD ve Avrupa'daki Şekillenışı

Değişik kültür yapısına sahip olan toplulukların müziğe ilgi ve tutumları da değişiklik göstermektedir. Geleneksel görünümdeki kültürel alışveriş ve etkileşim bu doğrultuda gerçekleşmektedir. Zamanın getirisi ile şekillenen ulaşım koşulları, iletişim araçları farklı topluluklarda etkileşimin nasıl geliştiğini, sürecinin ne şekilde bugünlere yansıdığını anlamamız açısından önemli bir noktadır. Bir uygarlığa ait müziğin kökenlerine inebilmek, özellikle icra ettikleri eserleri birçok disiplin dâhilinde incelemeye alabilmek ve karşılaştırabilmek için etnografik bir yapı düzeninde sınıflandırmaya koymak gerekmektedir.

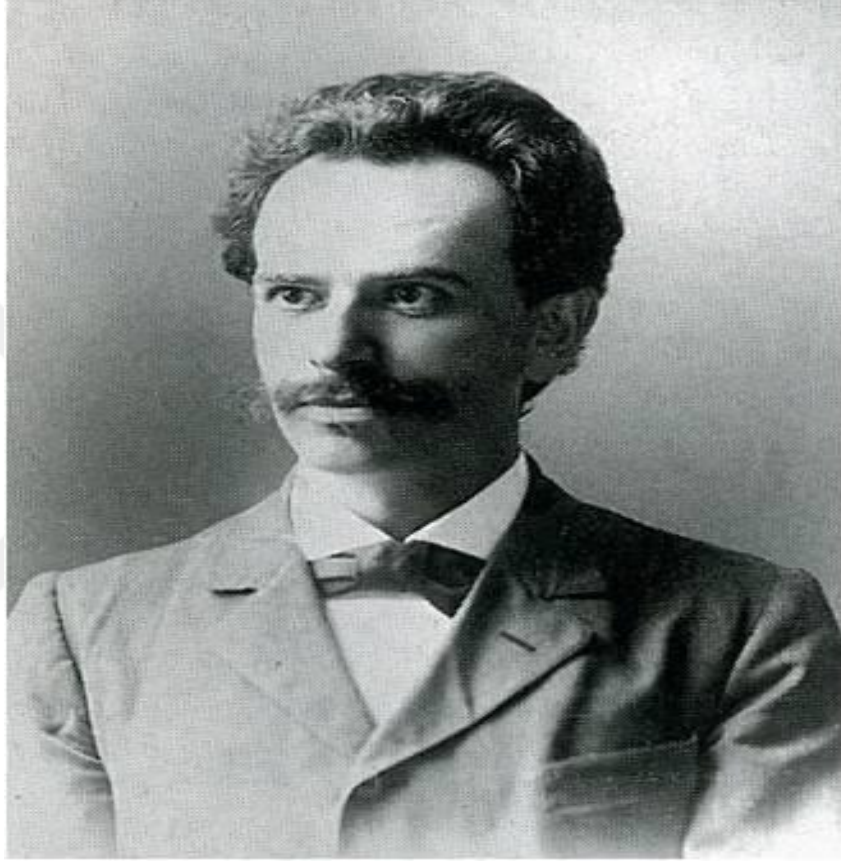
Bir düzen içinde sınıflandırılmaya çalışılan müziğin yerini 18. Yüzyıl'daki "Fransız Devrimi'nin İlkeleri" şekillendirmekte ve müziği de demokratik gücün baskın olduğu bir ortama koymaktadır. Müziğin gerçekleşmesinde Fransız Devrimi'nin etkilerinin yanı sıra müziğin saray ortamından sıyrılıp halkın arasına karışması durumu söz konusudur. Bir sisteme ait olan ve baskın gücün olduğu "ideoloji", bütününde etnomüzikolojinin ABD ve Avrupa'daki şekillenışı bu anlamda dikkat çekmektedir.

Fransız Devrimi olarak nitelendirilen bu dönemi 18. yüzyıl ortalarından başlattığımızda, müzik alanındaki "barok ve klasik" ayrım gözümüze çarpmaktadır. Aydınlanma Döneminin yaşanıyor olması, yansımalarının da bu doğrultuda gerçekleştiğini göstermektedir. "1830 devrimlerinden 1848 "Ulusçuluk" sorunu müziğin siyasi boyutunu ve toplumsal yönünün farklı yansıdığı bir dönem olmuştur. Yaşanan toplumsal olaylar müziğin farklı işlevini de ortaya çıkarmıştır (Işıқтаş, 2015: 162).

Etno-kimlik sorunu da bu gelişmeleri başka bir boyuta taşımıştır. Müziğin ne olduğu, nereden geldiği, ne olmadığı, nasıl icra edildiği gibi sorular ve sorunlar, sahip olduğu değerler ile açıklanmaktadır. Tarih boyunca bireyler ve sosyal gruplar arasında müzik alanı farklılıklar göstermektedir. Kuzey Amerika'da ve diğer bölgelerde geliştirilen etnomüzikoloji çalışmaları bir topluluğun merkezine müziği koymaktadır. Müzik merkezli olan bu anlayış şekli, aynı zamanda alan çalışmalarındaki girişimleri de ifade etmektedir (Pettan, Titon, 2015: 4).

Etnomüzikolojinin ABD ve Avrupa'daki şekillenişinde ABD'nin öncülerinin simya arayışları, yani kendi simyalarını oluşturmak istemelerindeki bazı girişimler

dikkat çekmektedir. Amerika’da yeni kurulan devletlerin simya arayışları daha çok bir ulusun önemli gördüğü “bayrak- marş” gibi semboller üzerinden oluşmaya başlamıştır. Buradaki Amerika olarak ifade edilen yer “Kuzey Amerika” alanını temsil etmektedir. Savaşların büyük etkisi ile yerli halkların giderek kaybolması ile beraber bu halkların kullanmış oldukları objelerin, figürlerin, simgelerin başka kültürlerde anlam kazanması kullanılması durumu örnek olarak gösterilmektedir (yüz yüze mülakat,18/03/2019).

Şekil 8. Franz Boas (1858 – 1942)⁸.

Amerika’da Franz Boas ve çalışmaları önemli bir yeri teşkil etmektedir. Amerika’daki Antropolojinin kurucusu olarak kabul edilen Franz Boas, 20. Yüzyılın Amerikan Antropolojisinin gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Kültürel evrim teorilerine yönelen bireylerin algısının değişmesini sağlamıştır. Antropolojiyi farklı bir görünüme taşıyan Franz Boas, 1890 yılında etnomüzikolojinin “sosyal darwinizm” den kaçınmıştır. Boas’a göre kültürel özellikler özgür ve uyarlanan bir yaratımı temsil

⁸ http://www.franzboaspapers.uwo.ca/about_franz_boas1.html

etmektedir. Sosyal Darwinizm antropologlar ve etnomüzikologlar tarafından geliştirilen bir alan olduğu ifade edilmektedir. Herbert Spencer tarafından ortaya çıkarılan bu kavram, evrim ve kültürel boyut ile ele alınmıştır. Spencer; toplumların göstermiş olduğu gelişimleri başkaları tarafından benimsenen evrim anlayışı olarak ele almamış ve konuya bu açıdan yaklaşmıştır (Zelewich, 2006: 16–18).

Temelinde Antropoloji ve müzik etnolojisi bölümlerinin yeni devlet kurma girişimleri ile başlangıç sayılabilecek bu çalışmalar, Avrupa’da özellikle kolonileşme (sömürgeleşme) ile sahasını daha da genişletmektedir. Çalışmalarda hem araştırmak hem de iyimser bir yapı oluşturma düşüncesi yer almaktadır. Bu noktada Jaap Kunts’un “Gemelan” çalışmaları dikkat çekmektedir. Amerika’da kendini gösteren Etnomüzikoloji çalışmalarının öncüleri olarak Franz Boas ve Alice Fletcher’in olduğunu ifade edebiliriz (Behague, 1977 Çev: Bulgan, 2016: 11–42).

1950’li yıllara gelindiğinde ise, “karşılaştırmalı müzikoloji” yerine “etnomüzikoloji” sözcüğü yaygınlaşmış ve bu disipline ait “müziğin kökenleri, evrensel müzik tarihi, müzikal evrim ve kültürel döngü dağılımı” ile ilgili teoriler ortaya çıkmıştır. 1953 yılında ise Etnomüzikoloji alanına ilişkin bültenler oluşturulmuş ve 1954 yılında da Etnomüzikoloji toplulukları kurulmuştur. Antropoloji ile Müzikolojik Çalışmaları bir araya getiren ve farklı disiplinlerle şekillenmesini sağlayan birkaç isim ortaya çıkmıştır. Bruno Nettl, Kuzey Amerika’da bulunan “yerli müzik sitillerini” incelemeye almıştır. Bölgenin müziksel yapısındaki özellikleri bir araya getirebilmek için diğer yakın bölgelerin de müziklerini ele almış ve yapısal açıdan benzerliklerini, özelliklerini incelemiştir (Kunts, 1969: 20).

1953’te önemli görülen diğer bir gelişme ise “Etnomüzikoloji Derneği (SEM)’in kurulmasıdır. Kurulan bu dernek, müziğin kültürel açıdan incelenmeye alınması gerektiğini savunmuştur. Etnomüzikolojinin bu özelliğine fırsatlar sunmuş ve alanı daha geniş bir görünüme taşımışlardır. Etnomüzikoloji Derneği, dünyadaki bilim adamlarını bir araya getiren dört kurucu tarafından oluşturulan bir dernektir. Bu kurucular; McAllester, Merriam, Rhodes ve Seeger’dir. Bu isimler Franz Boas anlayışından uzaklaşmak için farklı bir yön arayışına girmişlerdir. Müzik-kültür çalışmalarına ağırlık vermişlerdir. Böylece bu derneği kurmuşlardır (Petton, Titon, 2015: 14-16). McAllester daha çok Amerika’daki Kızılderililerin davranışları üzerine yoğunlaşmıştır. Waterman

ve Merriam ise Amerikan Kızılderililerin müziği ile bu müziğe etki eden Avrupa Müziğini bu açıdan incelemeye almışlardır 1956'da derneğin ilk toplantısı gerçekleşmiştir. 1958 yılında da “Etnomüzikoloji Dergisi'ne” dönüştürülmüştür. 1960'lara geldiğimizde ise birçok üniversite bünyesinde lisansüstü programlara bu alanı dâhil edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'ya yerleşen Kolinsk'in (1901-1981) müziğin melodik ifadelerini sınıflandırmak için icat ettiği bir sistem dikkat çekmektedir (Kunts, 1969: 20-21).

1970'li yıllara gelindiğinde ise “Amerikan Müzik Etnolojisi”, diğer bölgelerin kültürel müziklerinden çok kendi bölgelerindeki sorunlar üzerine yoğunlaşmışlardır. Farklı bölgelerden gelen göç sebebi ile Kuzey Amerika alanında bakış açısı farklılık göstermektedir. Kolonileşme sorunları, saha araştırmalarının önüne geçmiştir. Yani etnik kimlik arayış sorunu, önemli bir hal almıştır. Antropoloji çalışmalarının ABD'de büyümesi ve karmaşık hale gelmesiyle, özellikle 60'lardan itibaren Rock, Caz Pop karmaşasının şehirlerde aktif olması ve Urbanlaşması ile birçok etnik grupların bir arada yaşaması ve çeşitliliğin artması, bu dönemin gerçeğidir. 80'li yıllardan görünümüne baktığımızda ise 1960'lı yıllardan bu yana uzanan popüler müziğinin Amerikan Müziğine olan etkileri görülmektedir. Latin Amerika'daki gelişmelere baktığımızda daha çok 19. Yüzyılın sonlarına doğru şekillenmeye başlayan müzik çalışmaları görülmektedir. Müzik Etnolojisi alanına ait çalışmaların önem kazandığı bu süreçte kültürel yapının öncülerini bir araya getiren Avrupa müziğinin Latin Amerika'yı etkisi altına alması durumu söz konusu olmuştur. Müziğin inceleme alanının genişlemeye başlaması, Latin Amerika'ya özgü Halk Müziğinin geleneksel müzikler ile diğer bölgelerde incelenmeye alınması ilgi odağı haline gelmiştir. Özellikle 1920'li yılları kapsayan müziksel formlar ortaya çıkmıştır. Bu formlar ise daha çok bir toplumun geleneğini yansıtan geleneksel müziği, Halk Müziğini ve Popüler müzikleri kapsamaktadır. Yine bu dönemde yaşanan “Afro Kübalılık”, “Yerlilik” ve “Modernizm” olayları önemli görülmektedir (Behague,1980: 3-21, Çev: Bulgan, 2016: 30-34).

Aztek uygarlığında ise müzik, dini ritüellerin vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu yüzden bu uygarlığı ayakta tutan ve önemli bir sanat anlayışı olmanın yanı sıra dini olaylardan ve ritüellerden ayrı düşünülmemektedir. Oluşturdukları ritüel takvimlerindeki her günü kapsayacak şekilde Tanrılar ile ilişkilendirme durumu söz

konusudur. Azteklerde önemli görülen müziğin dinsel ritüellerin ögesi olması, karşılıklı duyguların, yani toplumun ve bireyin davranışlarının yansıtılmasını sağlamıştır. Bir müziğin kültürel özelliklerinin incelenmeye alınması, 19. Yüzyılın sonlarını kapsayan bir müziksel dönemi oluşturmuştur (Stevenson, 1984: 89-104).

ABD’de bu şekilde bir gelişim gösteren müzik etnoloji çalışmalarında Avrupa’da ise Ben Merkezci” bir düşünceye sahip olan “Avrosantrik” kavramı bu şekilde ifade bulunmaktadır. 1950’lerden sonra özellikle Almanya’da gelişim gösteren müzik etnolojisi alanında ilk göze çarpan şey kayıt cihazlarının hayata geçirilmesi ve saha araştırmalarının yoğun bir şekilde gerçekleştiriliyor olmasıdır. Çalışmaların bu denli artışını sağlayan Berlin Fonograf Arşivi’nin rolü büyüktür. Avrupa’da bir dizi gezi düzenlenmiştir. Fakat en önemlilerinde biri Kurt Reinhard’ın Türkiye’ye yapmış olduğu gezidir. Bu ekip, Almanya’da arşivleme ve kaydetme alanındaki çalışmalara yön vererek, etnomüzikolojinin merkezi konumuna gelmiştir (Simon,1993: çev: Bulgan, 2016: 23–28).

Dünyanın 50-60’lı yıllarda gördüğü, aslında hep var olan nedenin sosyo-kültürel etkinlikler bütünüdür. Bütün kültürlerin araştırılıyor olması fikri bazen bir bütün olarak görülmüş bazen de müziğin bir şekli olarak ifade bulmuş veya ortadan kaldırılmıştır. Çeşitli bölgelere düzenlenen geziler ile oluşturulan “derleme” çalışmaları, Avrupa’daki müziksel yapıyı yansıtmaktadır. Bu noktada etnomüzikolojinin aktarımında aklımıza gelen şu soru ile karşılaşabiliriz. Kayıt cihazları veya fonograf olmadan önce, 400-500 yıllarına ait bilgilere başka yerlere nasıl ulaştığıdır. Buradan da anlaşılacağı üzere ticaret bağlantıları yani “Baharat ve İpek Yolu’nun” aktarıma yardımcı olmasıdır. Karşılıklı sağlanan bilgi aktarımında gezginler önemli bir noktadadır. Bu durumu açıklayan en güzel örnek “Evliya Çelebi’dir.” Veya Âşık Veysel kültürünü Mozart kültürü ile kıyaslamak ne kadar doğrudur veya ortaya çıkan parametreler neyi göstermektedir? Şeklindeki sorular Avrupa’daki etnolojinin çalışmalarına yön vermiştir. Bekli de her başlangıç bu şekilde olmasaydı, gelişmelerde bu şekilde olmayacaktı. Güney Afrika ve diğer bölgelerdeki gelişen etnomüzikoloji çalışmalarına da kısaca değinmek gerekmektedir. Güney Afrika bölgesi, etnomüzikoloji çalışmalarının merkezi konumundadır. Sebebi de 1923’lere kadar uzanan çalışma ürünlerine sahip olmasıdır. Güney Afrika’da iki önemli isim ve çalışmalara bakış açısı karşımıza çıkmaktadır. Birincisi etnomüzikoloji alanının dışında müziğin daha çok tarihsel gelişimi, armonik

yapası ve müziksel özelliklerini incelemeye alan Kirby'dir. Diğer isim de Afrika Müziğine Sosyolojik bakış açısı yükleyen John Anthony Blacking'dir (yüz yüze mülakat, 18/03/2019).Günümüzde, bir gruba ait kültürel geleneğin geniş kapsamlı olarak anlaşılması için, geleneksel bir ideolojik bakış açısına dayanarak gösterilmesi dışında, daha çok çağdaş sözlü anlatım biçimlerini araştırma tercih edilmektedir. Bilhassa, siyasi nüfusun yaşadığı Güney Afrika'da, müzikal ifade biçimleri bakımından yeni türler ortaya çıkmış ve bunların doğrultusunda bu tespit yapılabilmektedir. Geleneksel müzik bilimleri ve müzik etnolojisi bölünmesinde karşılaşılan sınıflandırma sorunları, özellikle Güney Afrika'da ciddi olarak ortaya çıkmaktadır. Afrika kıtasında, kökleri üç büyük kültür geleneğinin öğelerine ait ve birbirleri ile karışabilen müziksel deneyimlere rastlamak mümkündür. Sistematik bir eğilim gösteren Asya ve Kuzey Afrika bölgelerinde Batı tarzı düşünce yapısından uzak teoriler geliştirilmiştir. Özellikle 1960'larda bilimsel metot ve yöntemler üzerine yapılan çalışmalar önem kazanmıştır. Bu bölgelerde, Aborjinler ile ilgili daha çok inceleme yapılmıştır Avrupa ve ABD'nin dışında etnomüzikolojinin şekillendiği bölgelerde “şehirleşme (urbanization) fenomeni” ile diğer kültürlerle siyasi geçişler göze çarpmaktadır (Tracey,Kubik, 1969: Çev: Bulgan, 2016: 41-44).

1.12. Türkiye'de Etnomüzikoloji

Türkiye'de etnomüzikoloji çalışmaları, öncelikle Türk Halk Müziğine ilişkin “öz kültüre büyüteç tutulmasıyla” başlar. Türkiye'deki bu eğilimin başlangıcı, Osmanlı Dönemi'ne kadar gider: 17. yy yaşantısından izler taşıyan “*Evliya Çelebi Seyahatnameleri*”; Albert Bobowski tarafından yazılan “*Mecmua-i Saz u Söz*”; 13. Yüzyılda yazıya geçirildiği sanılan “*Kitab-ı Dede Korkut*” bu eserlerinden bazılarıdır” (Şenel, 1999: 104).

Türkiye'deki etnomüzikolojik çalışmaların başlangıcına ilişkin bir diğer özellik ise, etnomüzikolojinin Türkiye'de henüz tanınmadığı zamanlarda, folklor bilimine ait dallardan biri olarak (müzik folkloru), Türk Halk Müziğinin bilimsel açıdan ele alınmasıyla birlikte Cumhuriyet döneminde yapılan faaliyetler ile başlamış olmasıdır:

“1920-1930'lu yıllar müzik politikasının biçimlenme ve “Milli Musiki” oluşturma girişimlerinin başladığı yıllardır. Milliyetçilik ve Türkçülük fikirlerinin belirginleşmesiyle Halk Müziğine dayalı bir Türk Müziği yaratmak düşüncesi

yaygınlaşmıştır. Ziya Gökalp *İçtimaiyat: Hars ve Medeniyeti* başlıklı makalesinde bu konuyla ilgili düşüncelerini dile getirmiştir” (Kaplan, 2013: 72).

Yukarıda ele alınan bilgiler, Türkiye’deki etnomüzikoloji ve folklor alanlarına ilişkin ilk girişimlerle ilişkilidir. Ancak Türkiye’de derleme çalışmalarının başlangıcı oldukça geri gitmektedir. 20. yüzyılda sahasını belirgin hale getiren derleme çalışmalarının, daha eski zamanlara dayandığı tarihlere rastlanmaktadır. Müzik alanında yapılan bu çalışmaların, aslında yazılı kültüre geçişin bir uzantısı olduğunu söyleyebiliriz. Fevzi, 17. ve 18. yüzyılda Ali Ufki Bey ile Kantemiroğlu tarafından icat edilen ve geliştirilen nota yazım çalışmaları ile ortaya çıkan müzik örneklerini ve yapılan derleme çalışmalarını şu şekilde açıklamaktadır:

“On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısı, çoğunluğunu yabancı müzikolog ve Türkologların oluşturduğu araştırmacıların kişisel derleme çalışmalarının yoğunlaştığı dönem olarak göze çarpmaktadır. Bu alanda çalışma yapan bilim adamlarının ilk örneklerinden birisi Macar araştırmacı Ignaz Kúnoş’tur. Kúnoş, 1886 yılı öncesinde yaptığı araştırmalar sonucunda, Türk folkloru açısından önem taşıyan birçok manevi kültür ürününü derlemiş ve elde ettiği ürünleri 16 eserde toplayarak bu ürünlerin içerisinde müzik kültürümüze ait türkü örneklerinin de günümüze kadar taşınmasını sağlamıştır. Yine aynı dönemde; Ribakof (1879), Pantosof (1890), Çlingaryan (tarihsiz), Leysek (1890), Pahtikos (1905) ve P. Komitas Vardapet (1905) gibi araştırmacılar Türk topluluklarının yaşadığı bölgelerde aynı tür müzikolojik araştırmalar yaparak, o bölgelere ait müzikal eserleri tespit edip St. Petesburg, Taşkent ve Budapeşte gibi şehirlerde mecmua olarak yayınlamışlardır” (Feyzi, 2015:831-832).

Yukarıda bahsi geçen çalışmalar, Türkiye Müzik Kültürüne ilişkin ön çalışmalar olup, bu çalışmaların ivmelenecek artması Cumhuriyet Dönemi müzik politikaları ile olmuştur. 20. yüzyılın ilk dönemlerinde Türkiye’de Türk Halk Ezgilerinin yeri ve öneminin anlaşılır olması için, bu tür çalışmaların örnekleri Musa Süreyya tarafından toplatılmak istenmiştir. Ayrıca bu duruma destek olma noktasında, basın alanında da çalışmalar olmuştur (Yönetken, 1982: 5).

“Derleme çalışmalarında sıklıkla adı geçen kurumlardan birisi; dönemin resmî nitelik taşımayan musiki mekteplerinden farklı olarak “ilk 1914 yılında Maarif Nazırı Şükrü Bey zamanında açılan fakat daha sonra I. Dünya Savaşı yüzünden çalışmalarını sürdüremeyen ve 1917 yılında Ziya Paşa yönetiminde tekrar açılan”, 21 Rebiyülevvel 1335 tarihli Takvîm-i Vekâyi gazetesinde talimatname ve programında yayınlanan ve ilk resmî müzik okulu olarak bilinen Darü’l Elhan’dır” (Feyzi, 2015: 833).

Böylelikle Anadolu’da Halk Müziği kaynakları için ilk çalışmalar başlamıştır. Kurulan heyet tarafından 1926’dan 1929’a kadar toplamda dört derleme alanında

çalışmalar yapılarak 670 türkü elde edilmiştir. Elde edilen bu türküler de 12 defterde olacak şekilde yayımlanmıştır (Kaplan, 2013: 72).

“Darü'l Elhan'daki ilk derleme çalışmaları, okul müdürü Musa Süreyya Bey tarafından hazırlanıp 1 Şubat 1340 (4 Ekim 1921) tarihli Darü'l Elhan mecmuasında yayınlanan ve Maarif Vekâleti aracılığıyla Anadolu'ya gönderilen bir anket yoluyla yapılmaya çalışılmıştır. Şenel'e göre; bu anket sonucunda; “Anadolu'dan yüz kadar nota geliyor ve bu notalardan 85 tanesi, iki defter hâlinde, 1926 yılında yayımlanıyor. Anket sonuçları henüz yayınlanmadan, bu kez Avusturya'dan, eğitimden yeni dönmüş olan Seyfettin ve Mehmet Sezai (Asal) kardeşler, yine Hamit Zübeyr (Koşay) teşvikiyle, 1925 yılında, Batı Anadolu'da bir saha araştırması yapıyorlar ve gezinin sonunda da 76 adet notanın yer aldığı Yurdumuzun Nağmeleri adlı kitabı, yine 1926 yılında yayımlıyorlar” (Feyzi, 2015: 834).

Toplamda 161 türkünün 1926 yılında yayımlanması, yapılan çalışma girişimleri ve düzenlenen anket girişimi yetersiz kaldığından bu çalışmalar pek ilerleme gösterememiştir. Böylelikle Bela Bartok'un görüşleri doğrultusunda fonografin çalışmalarda kullanılması ve anket olayının yetersiz oluşu, Anadolu'ya yapılacak gezilerin temellerinin atılmasını sağlamıştır. Ardından Anadolu'ya dört derleme çalışması düzenlenmiştir. Birinci derleme gezisinde Sivas bölgesi ele alınmış ve Muzaffer Sarısözen ile görüşmeler sağlanarak İstanbul Konservatuvarın başına getirilmiştir. Yusuf Ziya Bey, Ekrem Besim Bey, Muhiddin Sadak ve Ferruh Bey'in de olduğu 1927' de ikinci derleme gezisi düzenlenmiştir. Bu derleme gezisinde ele alınan bölgeler Konya, Ereğli, Karaman, Alaşehir, Manisa, Ödemiş ve Aydın olmuştur. Burada 250 civarında türkü derleme çalışmalarına dâhil edilmiştir. 1928 yılında üçüncü derleme çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu derleme çalışmasında ise; İnebolu, Kastamonu, Ankara, Çankırı, Eskişehir, Kütahya ve Bursa şehirleri ele alınmıştır. Toplamda 200 türkü derlenmiştir. 1929 yılında gerçekleşen dördüncü derleme gezisine Yusuf Ziya Bey, Mahmut Ragıp Bey, Ferruh Bey ve film operatörü Remzi Bey katıldı ve Trabzon, Rize, Gümüşhane, Bayburt, Erzincan, Erzurum, Giresun ve Sinop dolaylarından 300 kadar türkü derlendi. Bu gezide ilk kez sinema kamerası kullanıldı ve bazı oyunlar da filme alındı. Bu dört derleme gezisinde toplanan 670 türkü, 12 defter halinde yayımlandı (Şenel, 1999: 107-109).

K. Reinhard'ın yapılan derleme çalışmalarının tam anlamıyla etnografik çalışmaları kapsamadığı düşüncesi ile 1936 yılında Bela Bartok Türkiye'ye davet edilmiştir. Derleme çalışmalarına önemli katkıları olan Bartok ile 1936'dan 1953'e kadar derleme gezileri düzenlenmiştir. Türkiye'de daha sonra yapılan derleme

çalışmaları ve araştırmaları 1966 yılında kurulmuş olan HAGEM (Halk Kùltürlerini Araştırma ve Geliştirme Müdürlüğü) ile devamlılık kazanmıştır. Daha sonra Kùltür Turizm Bakanlığı'nın HAGEM kuruluşuyla birleşmesinden sonra "Halk Kùltürlerini Araştırma Dairesi" adı ile ifade edilerek çalışmalarını devam ettirmektedir (Kaplan, 2013: 72 - 73).

Türkiye'de etnomüzikoloji eğitimi veren belli başlı müzikoloji kurumlarının oryantasyonlarına değinecek olursak, başta müzikbilimleri ve müzikoloji alanında eğitim veren 1976 yılında kurulmuş olan ilk Müzik Bilimleri Bölümü olarak Dokuz Eylül Üniversitesi yer almaktadır. Müzikoloji'ye yön veren diğeri bir kurum ise 1985 yılında Yalçın Tura tarafından kurulan ve müzik alanında bilim ve tekniğin bir araya getirilmesinde öncü olan İstanbul Teknik Üniversitesi, müzik bilimini belli bir disiplin değerlendirmesine girecek şekilde eğitim vermektedir. 1986 yılında kurulan Hacettepe Üniversitesi'nde Müzikoloji disiplini "etnomüzikoloji ve folklor bölümü" olarak isimlendirilmiştir. Hacettepe Üniversitesinde' ki eğitim süreci ise 1988 yılında bölümün başına geçen ilk başkan olan İstemihan Taviloğlu ile başlamıştır. Ahmet Adnan Saygun tarafından 1984 yılında kurulmuş olan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü, genel Müzikoloji ile birlikte etnomüzikoloji ve folklor alanında eğitim faaliyetlerini devam ettirmektedir (Çolakoğlu Sarı, 2015: 40–97).

2004–2005 yılları arasında Müzik Bölümü altında eğitimine başlayan İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakùltesi'nde ise Müzikoloji ve Müzik Teknolojisi Anasanat Dalı olarak 2006- 2007 yılından bu yana eğitim verilmektedir. Sırasıyla diğeri kurumlar ise

-Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Müziği Anabilim Dalı Müzikoloji ve Folklor Yüksek Lisans ve Doktora Programı.

-İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik İleri Araştırmalar Merkezi Lisansüstü Programları.

-İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü.

-Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakùltesi Müzik Bölümü Müzikoloji Anasanat Dalı.

-Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bilimleri Bölümü

-Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü Müzikoloji Anabilim Dalı.

-Karadeniz Teknik Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü.

-Kırıkkale Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü Müzik Bilimleri Anabilim Dalı.

-Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü.

-Gazi Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü.

-Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Programıdır (Çolakoğlu Sarı, 2015: 98- 172).

2. ETNOMÜZİKOLOJİNİN İLİŞKİLİ OLDUĞU DİSİPLİNLER

Etnomüzikoloji alanı kapsamında yer alan araştırma konuları, kendi içerisinde çeşitlilik göstermektedir. Sürekli gelişim ve değişim gösteren araştırmalarla yeni alanların ortaya çıkması durumu, bu çalışma alanının dar bir sınır içinde ele alınmaması gerektiğini gösterirken, diğer disiplinlerle olan ilişkilerin de incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Ortaya atılan bir problemin veya kavramın incelenmeye alınması, birçok disiplin ve yöntemin kullanımıyla gerçekleşmektedir. Çünkü farklı disiplinlere, hem var olan disiplinin becerilerini anlamak hem de farklı disiplinlerin becerilerinin anlamlı bir bütün oluşturması için sıkça başvurulmaktadır (Turna ve Bolat, 2015: 35-55).

Bu açıdan düşünüldüğünde, etnomüzikoloji alanı da birçok disiplini bünyesinde barındırmaktadır. Bunlardan bazıları; antropoloji, tarih, felsefe, estetik, sosyoloji, psikoloji, arkeoloji, halkbilim (folklor), akustik, organoloji, tıp, lengüistik, terminoloji ve semantiktir. Etnomüzikolojinin ilişkili olduğu tüm disiplinleri ele almak olanaksız olsa da aşağıda bu disiplinlerden en belli başlı olanlara genel hatlarıyla göz atılacak ve böylelikle etnomüzikolojinin mahiyetine daha da berraklık getirilecektir.

2.1. Antropoloji

Sosyal Bilimler alanındaki araştırmalar, ortaya atılan konuyu belirlememizi ve çıkan sorunlara yeni çözüm yolları bulmamızı sağlamaktadır. Bunun için bilim insanları, geniş kaynaklar ve tarama yöntemleriyle araştırmalar yapmaktadır. Antropoloji de bu noktada önemli bir yer teşkil eder. Antropolojinin en önemli özelliği, nitel ve betimsel araştırma yöntemleriyle, en çok da kültür analizi aracılığıyla, kültürün yazısız ya da yazıya aktarılamamış yönlerini tespit edebiliyor olmasıdır. Antropoloji, “İnsanı ve insanın oluşturduğu toplumların tüm özelliklerini (biyolojik, sosyal ve kültürel) ele alarak inceleyen bütüncül ve karşılaştırmalı bir disiplin” olarak ifade edilmektedir (Özbudun ve Uysal, 2015: 24). İnsanın göstermiş olduğu biyolojik ve kültürel çeşitliliği ortaya çıkarmaya çalışan bir yapıya sahip olan antropoloji, biyolojik ve kültürel antropoloji diye iki alana ayrılmaktadır (Kottak, 2002: 9).

Biyolojik (fiziksel) antropolojinin insan topluluklarını anlamak ve sınıflandırmak için Onların fiziksel ve biyolojik özelliklerine ait verilerden, kültürel antropolojinin ise

insan topluluklarının kültürel ve sosyal özelliklerine ait verilerden yola çıktığını Bostan, şu şekilde ifade eder: Fiziksel (biyolojik) antropoloji, biyolojik bir organizma olarak kabul edilen insanın fiziksel gelişimi, biyolojik evrimi ve yapısıyla ilgilenmekteyken, sosyal (kültürel) antropoloji ise toplumsal yaşam ve kültürdeki değişimleri incelemektedir. Sosyal/kültürel antropoloji disiplininin temel konusu; insan topluluklarının sahip olduğu kültürdür. Sosyal/kültürel antropoloji, toplumsal yaşam ve kültürdeki değişimleri incelemektedir (Bostan, 2016: 4).

Kültürel yapıyı tespit etmede önemli bir role sahip olan antropoloji, hem siyasal hem de kültürel-sosyolojik durum ve yapıların analizini sağlayabilmektedir. Özellikle kültürel antropoloji, kültürel kimliğin anlamlandırılmasında hayati bir role sahiptir: “Toplumsal bütündeki her bir insanın var olan niteliklerini tanımlamak ve bu tanımlamalarla her bir insanın toplum içindeki belirliliğini sağlamak, kimlik etiketi yardımıyla olur. Kimlik, hem bireyin kendisini tanımlaması, hem de bireyin dışarıdan tanımlanması şekilleriyle ortaya konabilir” (Levendoğlu, 2006: 13).

Dolayısıyla kültürel kimliğin en önemli ipuçlarından biri müzik olduğu için kültürü diğer bileşenlerini müzik kültürü ile birleştirebilme aşamasında özellikle kültürel antropoloji hayati bir öneme sahiptir: Kültürel kimliğin etrafında gelişen olayları da yine bu alan ve alanın gereksinimleri ile anlayabilmek mümkündür. Bu durum da bütüncül yapı gerektiren kaynaştırıcı (karşılaştırmalı) bir yol ile elde edilmektedir. Bu yüzden müzik alanı, bu noktada hem aykırı bir yöntem ile alana dâhil olurken hem de alanı farklılaştıran ve birleştiren bir yapıya sahiptir diyebiliriz (Ersoy, 2014: 931-947).

Müziğin yapısal özelliklerinin bireyler üzerinde bıraktığı etki, toplumsal bir ifade bulabilmektedir. Çünkü kültürün içinde müziksel anlatım kullanan dil, kelime yapısı ve notaya nasıl, ne şekilde yansıtıldığını anlamamızı ve yorumlamamızı sağlamaktadır. Kültürel özelliklere göre farklılık gösteren duyguların bireylerde bıraktığı etkileri ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal kimliği yansıtan ve geleneksel yapının içerisinde sözlü-sözsüz bir şekilde ifade bulmaya çalışan müzik, antropolojinin içerisinde yer alan ve toplumların maddi – manevi kültürel yapıtlarını ortaya çıkaran insan biliminden ayrı olarak düşünülmemelidir (Kaplan, 2018: 5).

Öz olarak etnomüzikolojiye en yakın disiplin kültürel ve sosyal antropolojidir ve kültürel ve sosyal antropoloji, izlediği bilimsel araştırma yöntem-teknikleri ve yaklaşımları açısından etnomüzikoloji ile büyük ölçüde örtüşür. Antropolojinin hemen hemen kardeş bir disiplini olarak kabul edilmesi gereken etnomüzikolojinin bu disiplinle arasındaki en önemli fark, kültürel ve sosyal antropolojinin insanların diğer kültürel ve sosyal davranış biçim ve kalıplarına odaklanırken etnomüzikolojinin insan topluluklarının müziksel davranış kalıplarına odaklanmasıdır. Bu yönüyle antropoloji ve etnomüzikoloji, birbirlerini bütünlemektedir ve etnomüzikologlar, çalışmalarını oluştururken, müziği diğer kültürel bağlarıyla birlikte ele aldıkları için sıklıkla antropolojiden yardım almaktadırlar.

2.2. Tarih

Müzik, var olduğundan bu yana ortaya çıktığı ve etkilendiği çevre koşullarından ayrı düşünülemez. Bu açıdan bakıldığında, müzik alanında yapılan her şey geçmişi ve geleceği öğrenme, merak etme arayışının etkisi ile oluşmuştur diyebiliriz. Çünkü tarih, insanların ortaya çıkarmış oldukları olguları ele almakla beraber insanın kendi isteğinin dışındaki olguları da ele alarak yansıtmaktadır. Müziğin günümüze kadarki gelişimini ele almak ve o doğrultuda çalışmalarımıza yön vermek, müziğin tarihi ile birlikte gelişen, değişen sürecini gözler önüne sermemizi sağlar. Dinlediğimiz, icra ettiğimiz veya kaleme alarak ortaya çıkardığımız bütün müzik çalışmaları, tarihsel bir süreç içerisinde gelişim göstermektedir (Demircan, 2007: 69-89).

Müzikoloji ve etnomüzikoloji disiplinleri, gerek araştırma yöntem ve yaklaşımları açısından, gerek ise içerdiği engin literatür birikimi açısından tarihten yardım almaktadır. Tarihsel bir tarama yöntemiyle literatüre geçirilmiş olan bilgiler, çoğu zaman müzik alanına direk ya da dolaylı olarak ışık tutmaktadır. Şöyle ki var olan ve kayıtlanmış tarihsel literatürün bir kısmı müzik teorisi, müzikoloji ve müziksel gelişmelerle ilişkilidir ve bu durum da müzikle ilgili alanların tarihsel bilgi ve yöntemlere sıklıkla başvurmasını sağlamaktadır.

Etnomüzikoloji alanına gelince; toplulukların müziksel uygulamaları üzerine kültürel ve toplumsal bir analiz yapılırken, bu toplulukların tarihsel kayıtlara geçmiş bir dökümünün bulunması, etnomüzikoloji açısından bir koşul değildir. Etnomüzikoloji ve kardeş disiplini antropoloji, tarihsel varlığı kayıtlara geçmemiş olan toplulukları da

kültürel ve sosyal yönleriyle ele almaktadır. Ancak özellikle sözgelimi Ermeni, Süryani, Yahudi toplulukları gibi tarihsel kayıtlarda geçmişe ait kadim bilgileriyle iz bırakmış topluluklardan; Romanlar gibi geçmişe ait bilgileri yalnızca yakın geçmişte tarihsel kayıtlara geçmiş topluluklara kadar tüm kayıtlar içerisindeki tarihsel bilgiler, özellikle bir topluluğun müzik kültürü üzerinde analitik bir inceleme yapılırken, kültürün anlamlandırılabilmesi, geçmişteki uğrak noktalarının bilinebilmesi ve çözümlenebilmesi açısından son derece değerlidir. Tarih, gerek bir yardımcı yöntem (tarihsel tarama yöntemi) ve gerek yardımcı tarihsel doküman bilgisi olması açısından etnomüzikolojiyi aydınlatmaktadır. Üstelik tarihsel dokümanlar, yalnızca müziğe ilişkin tarihle değil siyasi tarih ve göçler tarihi gibi tarihin diğer farklı alanlarıyla ilgili de olsa etnomüzikolojik açıdan önemli bir veri kaynağı olabilirler. Sözgelimi Yahudi Dinsel Müziğine ait “müzikle ilgili bir tarihsel doküman” ya da müziği üzerine inceleme yapılacak olan Çerkez Topluluklarının “siyasi ya da göçsel durumu üzerine bir tarihsel doküman” da etnomüzikolojik bir çalışmada aydınlatıcı olabilir. Çünkü etnomüzikolojide müzikiyapısal çözümleme ve kültürel çözümleme eş zamanlı olarak yapılmaktadır. Bu aşamada eğer varsa “tarihsel dokümanlar”, alanın önemli birer yardımcısıdır.

2.3. Müzik Felsefesi

Müziğin belli bir görünüme sahip olması ile yaşam içerisindeki konumu, algılanışı önemli bir yerdedir. Müzik felsefesi, müziğin bireylere bıraktığı duygunun nasıl algılandığını ve ortaya çıkarmış olduğu ürünlerin değer boyutunu sorgular, yani değerlerin nedenselliğini ele almaktadır. Felsefede her şeyin bir düzen ile açıklanıyor olma durumu, müziğin de bir düzen içerisinde olduğunu göstermektedir (Karolyi, 1995: 9).

Belli bir düzene sahip olan ve müziksel bir döngünün içerisinde bulunan düşünceler, doğanın sunmuş olduğu birikimi ve insanın yapabileceği anlatım gücünü işaret etmektedir. Bu durumda müzik, felsefenin bütünü görebilme, ortaya çıkarabilme durumu ile açıklama bulabilmektedir (Webern, 1998: 22)

Yani müzik hakkında yorum yapabilmek, düşünebilmek, anlamlı bir görünüme sokabilmek için sorgulama yapabilmek gerekmektedir. Bu da müzik alanına ait

eylemleri sorgulamak ve belirtmek amacıyla sadece felsefeden faydalanmamalıdır. Son olarak, ortaya çıkan bu düzen ve onu sorgulayan sistem müzik Felsefesi'nin oluşumu ile gerçekleşebilmektedir (Kabataş, 2017: 10-34).

2.4. Müzik Estetiği

Estetik, tüm sanatları harekete geçiren en temel nüvedir. İşitsel ve plastik sanatların sanat olarak oluşumunu sağlayan ortak payda estetik olmaları, eş deyişle tinsel bir haz vermeleridir. Şen, estetiğin müzik içerisindeki varlığını şu şekilde betimler:

“Müzik, estetik bir sanattır. Estetik açıdan müziği; “var olan duyguların/hislerin ezgilerle anlatımı sırasında işitilen seslerde, müziksel (müzikal) güzellikleri algılama ve bu güzelliklerden haz alma” olarak tanımlayabiliriz. İşittiğimiz sesler yoluyla bize haz veren şey, müziğin estetik yönüdür. Müzikten estetik olarak haz alma, insanların müzik ile iç içe olmalarıyla ve doğrudan veya dolaylı bir eğitim almaları yoluyla sağlanabilmektedir. Burada kastedilen sadece müzik eğitimi kurumları tarafından verilen veya özel olarak alınacak bir eğitim değil belirli bir müzik türüne ilişkin uzun yıllar süren dinleyicilik (konser ortamlarında aktif bir şekilde dinleme) ve o müzik türüne ilgi/sevgi duyma şeklinde de ifade edilebilir. Müziğe ilişkin tanımlarda da, “kulağa hoş gelen seslerle/ezgilerle, ritimlerle insan ruhuna hitap etme, müzik yoluyla güzel'e ulaşma” gibi müziğin estetik yönünü ortaya çıkaran ifadeler yer almaktadır” (Şen, 2014: 3).

Öz ve Biber'e göre, kendisi estetik bir olgu olan müziğin oluşumunda tercih edilen estetik yönelimler, zaten başlı başına kültür kaynaklıdır: Kuşaktan kuşağa aktarımı sağlayan müzik, toplumların farklılık gösteren ve kendi içerisinde sergilemiş olduğu estetik duyguya göre bir aktarım şekli göstermektedir (Öz ve Biber, 2001: 102).

Estetik disiplininin etnomüzikoloji ile en önemli bağlantısı, kültürel bir öge olması ve bu nedenle kültürel görelilik ilkesine bağlı bir değişkenlik sergilediği bilgisinden haberdar olabilmemizle ilişkilidir. Dolayısıyla müziksel öğelerdeki ve müziksel sistemlerdeki estetik değişkenliğini, farklı müzik kültürlerini birbirlerine hiyerarşili kılarak açıklamak yerine bu estetik dizilimi oluşturan tarihsel ve kültürel kodları anlamaya ve özümsemeye ilişkin olarak çalışmak, estetik ve etnomüzikoloji disiplinleri arasındaki bağlantının temel noktası olacaktır.

2.5. Müzik Sosyolojisi

Müzik sosyolojisini ele alındığında, müziğin toplum içindeki yeri, önemi ve farklı özelliklerin ortaya çıkarıldığı bir inceleme alanı olduğu ifade edilmektedir. Sosyolojinin

alt dallarından bazı başlıklar şunlardır; din, ekonomi, toplumda büyük bir yer edinmiş olan kimlik sorunu ve siyaset konularıdır. Toplumda gelişim gösteren müziğin veya müziğin içerisinde yer alan toplumun koşulları önemli bir yerde olup, müzik felsefesinin bu koşullar hakkında değerlendirmede bulunmamızı sağlayan bir alan olduğunu söyleyebiliriz (Güven, Ergur, 2014: 2).

Müzik sosyolojisinin ne olduğunu, neleri inceleme alanına aldığını ifade edecek olursak; “incelemek için ele aldığı toplumların müzikle ilgili kuruluşlarını, bu kuruluşların yapılarını, toplumsal olayların müzikle olan ilişkilerini, bu ilişkilerin iç dinamiklerini ve diğer toplumlarla olan etkileşimlerini araştıran bir bilimdir” (Günay, 1999: 23).

Bu durum açısından ele alıp değerlendirme yaptığımızda, toplum içerisinde gelişim gösteren bir müzik eseri, toplumun ortaya çıkardığı algı ve bakış açısı değişmektedir. Yani daha önce ön yargıda olunan bir müziğin daha sonraları bir kültürün sembolik anlatımı görünümüne sahip olması dikkat çeken bir başka ifadedir. Değişen duygu ve düşünceler, her şekilde herhangi bir grubun sergilemekte olacağı davranış özelliklerine etki eder. Müzik, doğası gereği modernleşme ve kentleşme gibi durumlarda, toplumu ve bireyi etkileyen bir güce sahiptir diyebiliriz. Yani bir müzik etkinliğinin üretim süreci, icra edilme boyutunun etkileri bilimsel açıdan ele alınıp incelense de esasında bu değişim, müziğin toplumsal ve kültürel bağlantıları ile ilişkilidir. Çünkü bir müziğin beğenilmesi toplumun kendi içinde farklılık gösterebileceği gibi yine bir toplum içinde zamana ve yere göre de değişim gösterebilmektedir (Ayas, 2015: 71-73).

Yani hangi açıdan ele alınırsa alınsın, müziğin sosyoloji ile ilişkisi ayrı olarak düşünülmemelidir. Müziğin sosyolojik yönü, kültürel özelliklerini de etkilemektedir. Toplumda var olan gelişim ve değişimler, müziğin yapısındaki gelişim ve değişimlerle eş orantılı hareket etmektedir. Özetle; müziğin ideolojik bir özelliği yansıtması ve bu açıdan düşünülmesi, müziğin toplumsal yönüne ilişkindir (Esgin, 2014: 58-61).

2.6. Psikoloji

Evrendeki karmaşık yapısıyla insan, önemli bir varlıktır. Yine insanın çevresi ile etkileşimi anında sergilemiş olduğu davranışların incelenmesi, psikoloji alanının ortaya çıkmasını gerektirmiştir (Özaydın, 2011: 1). Müziğin ise tamamıyla insan ruhuna ilişkin

bir olgu olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğu zaman, müzik-psikoloji ilişkisinin önemi artmış olur.

Kabataş, müziğin insan psikolojisi üzerindeki etkisini şu şekilde ele alır: Modern bilim, müziğin psikolojik etkileri konusunda çok çeşitli araştırmalar yapmıştır. Henüz bütün gerçekliğe ulaşılmamış olsa da müziğin psikolojik etkilerinin büyük bölümü artık bilinmektedir (Kabataş, 2017: 10-34). Yıldırım ve Koç ise, psikolojinin müzik üzerindeki işlevine vurgu yapmaktadırlar: Bireylerin bastırılmış duygularını harekete geçiren, bireye düşünme, duygu, davranış gibi etkinlikler katan müzik, zaman ile birlikte bireye yeni psikolojik etkinlikler kazandırmaktadır. Yani bir sürecin içerisinde süreklilik gösteren akıcılık söz konusudur. Bu akıcılık durumu da beraberinde karşılıklı etkileşimi ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada müzik psikolojisi, bir bütünü oluşturan araştırma alanlarını göz ardı etmeden müziği toplumsal, gelişimsel, bilişsel ve en önemlisi kültürel yönüyle ele alıp inceleme konusu yapmaktadır (Yıldırım ve Koç, 2006: 28). Müziğin bireyde yarattığı sevgi, öfke, coşku ve benzeri duygular bireyin bu açıdan değerlendirilmeye alınan davranışlarında meydana gelen değişiklikleri araştıran alan olan “müzik psikolojisi” ile gerçekleşebilmektedir (Gültekin, 2013: 2).

Psikoloji bilimi, özellikle müziği kültürel olarak ele alırken, müziğin, çalgıların ve ya dansın yapısal ve kültürel özellikleri içerisindeki psikolojik etmenlerin açıklanabilmesi açısından önemlidir. Sözelimi bir kültür olarak Arabeski açıklarken, bu türün karamsar olmasına neden olan psikolojik faktörlerin ele alınması ya da ağıtlardaki müzik yapısal ortak paydaların arkasındaki psikolojik etmenler ve ya zikir ayinlerindeki ritmik yapının tapınma esnasındaki psikolojik etkileri gibi.

2.7. Arkeoloji

Arkeoloji, 20. yy. ortalarından günümüze kadar gelişim gösteren ve kazılardan ve diğer kayıtlı belgelerden ele edilen bulgularla insanlığın kültürünü, eserlerini ve gelişimini anlamaya çalışılan bir bilim alanıdır. Diğer disiplin ilişkilerinde olduğu gibi müzik ve arkeoloji arasındaki bağ da önemli bir noktadır. Müziğin tarihi geçmişi hakkında ve müziğin nasıl, nerde ortaya çıktığını anlamlandırmamızı sağlayan bir disiplin dalıdır. Türkiye’deki müzik çalışmalarına ait tarihi geçmişi ortaya çıkaran çalışmaların bir kısmı, arkeolojik kazı ile gerçekleşebilmektedir (Karaağaç, 2018: 285-298).

Arkeolojinin gelişimine katkı sağlayan B. Malinovski ve Franz Boas'ın yapmış oldukları çalışmalar ve gözlemler, kültürel etkinliklerdeki değişimleri ve çevrenin doğa koşullarına göre incelenmesi gerektiğini bizlere göstermektedir. Uzun bir sürece sahip olan müzik için yapılan bu kazı çalışmaları, önemli bir noktadadır. Yapılan kazı çalışmaları, müziğin yayılım gösterdiği alan ile olan ilişkisini, müzik aletlerini, hangi çalgıların gelişim gösterdiği ve en önemlisi müziğin tarihsel gelişimini anlamamızı sağlamaktadır (Aslan, 2012: 3).

Arkeolojinin müzikoloji ile olan en önemli bağlantı noktası, tarihsel niteliği olan arkeolojik bulgulardan elde edilen müzikle ilgili bilgilerden kaynaklanır. Bu bilgiler, Antik bir ayinin niteliği ile ilgili kabartmalardan kaynaklanabileceği gibi, vazoların üzerindeki müzikle ve çalgılarla ilgili anlatımlardan, çalgı kabartmalarından ya da kalıntılarından, müziksel bir kahramana ilişkin mozaiklerden de kaynaklanabilir. Ancak geleneksel kültürleri içerisinde mozaik, kabartma, heykel gibi plastik sanatlara ilişkin üretimi olmayan toplumlardan bu tür arkeolojik kalıntıları elde etmeyi beklemek nafile olur. Dolayısıyla arkeolojik bulgular, her topluluğun incelenmesinde elde edilebilecek bulgu biçimleri değildirler. Ancak, kemik gibi erimeyen maddelerden elde edilmiş ilkel çalgılara ilişkin kalıtlar, hemen her toplumda ve müziğin her alanında aydınlatıcı olurlar. Özellikle kültürü üzerinde inceleme yapılacak toplulukların ya da bu topluluklara ait coğrafyaların barındırdığı müziksel kalıtlar, etnomüzikolojik incelemelere ışık tutabilir. Ya da insanlığın gelişimi ile ilgili teoriler içerisinde müziğin yeri ele alınırken arkeolojik kalıtlar da etnomüzikolojik bulgular gibi insanlık ve uygarlık tarihi içerisinde ışık verici olabilir (Karaağaç, 2018: 285-298).

2.8. Halkbilim

Halkbilim ile eş anlamlı olan folklor, ilk defa İngiliz William J. Thomas (1803-1885) tarafından kullanılmıştır. İlk bir dergide ele alınan bu terim, halkın edebiyatını ve ilkçağlardaki konularını ele alan bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözcüğün kökeni folk (halk) ve lore (bilim)'den oluşmaktadır. Böylece halkbilim terimi anlam kazanmıştır. Halkbilim dalı, maddi ve manevi kültürel değerleri kendi yöntem ve teknikleri ile ele alıp inceleme yapmaktadır. Analitik bir yaklaşım sergileyen disiplin, bir ülke ya da belirli bir bölge ayrımı gözetmeksizin çalışmalarına yön vermektedir (Örnek, 1977: 15).

Halkbilimin kendisiyle en çok ortak paydası bulunan bilim disiplinleri antropoloji, etnoloji ve etnomüzikolojidir. Bu disiplinlerin ortak paydaları insan faktörünün incelenmesi, ağırlıklı olarak nitel ve betimsel araştırma yöntem ve tekniklerinin tercih edilmesi, insan topluluklarının sosyolojik ve kültürel yapılarının incelenmesinden ileri gelir. Ancak halkbilimin etnomüzikoloji ve antropolojiden ayrılan en önemli noktası, araştırma yöntem ve tekniklerinden çok yaklaşımları ve perspektifleriyle ilintilidir. Halkbilimin halkın somut olan ve olmayan tüm kültürel ürünlerine yaklaşımı, daha çok ulusalcılık ve endüstrileşme öncesi halkın, özellikle kır hayatına ilişkin kolektif belleğinin arşivlenmesi ve unutulmadan bugüne getirilmesi gereken bir değer olarak algılanması yönü ile ilişkilidir. Antropoloji ve etnomüzikoloji ise, aynı yöntem ve teknikleri kullanmakla birlikte daha holistik bir bakış açısıyla ulusal-yabancı (egzotik) ayrımı yapılmaksızın tüm kültürlerle eş mesafede yaklaşılarak kültür analizi üzerinden birbirinden farklı coğrafyalardaki insanlara ait dünya algısını anlamaya ve çözümlenmeye yönelik hareket etmektedir. Ancak ulusal ya da genel bir bakış açısına sahip olsa da bu disiplinlerin betimsel ve nitel araştırma yöntem ve teknikleri birbirleriyle örtüşmekte ve bu alanlar birbirlerini beslemektedir (Tan, 2013: 237-243).

2.9. Ses Fiziği

Müziğin fizik alanı ile ilişkisi, sesin fiziksel bir olay sonucu oluşmasından müziğin kökenindeki seslerin varlığından kaynaklanır. Yücel'e göre sesin oluşumu, yayılması, karşıya nasıl yansıdığı, ses dalgalarının oluşumu, bunların özellikleri, vurguları, titreşimleri gibi konuları inceleyen, değerlendiren alan ses fiziğidir. Ses bilgisi ve akustik olarak ifade bulan bu alan, daha çok soyut bir alanı ve olayları ele alıp inceleme sahasına dâhil etmektedir (Yücel, 2015: 130). Yücel ve Şen, ses fiziği ya da akustiği şu şekilde tanımlar:

“Bilindiği gibi fiziğin alt disiplinlerinden biri de akustik, diğer bir deyişle ses fiziğidir. Fiziğin bu alt disiplininde ele alınan sesin harmonikleri, vuru, rezonans, Doppler etkisi, girişim, kırınım, yansıma gibi konular aynı zamanda müzik disiplini açısından da ele alınan konular olduğundan, ses bilgisi ve akustik konusu disiplinler arası bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Zeren'e (1995) göre fizik ile müzik arasındaki ilişki, müzik konularının neredeyse tamamının fiziğin içinde yer almasından kaynaklanmaktadır” (Yücel ve Şen, 2016: 266).

Güren'e göre duygu oluşumunda müzikle birlikte mekân da önemlidir ve bu mekânsal durum, akustik üzerine odaklanılmasını sağlamaktadır: Müzik yalnızca

seslerin meydana getirdiği düşünce yapısını ortaya çıkarmaktan çok bireylerde bıraktığı duygu ve düşünce yapısını sembolize ederek, kültürel bir özellik olarak ele alınmalıdır. Bu yüzden, müziğin olduğu tüm ortamlarda, yani mekânlarda kapladığı alan önemli bir noktayı işaret etmektedir. Yani müziğin tanımlayıcı kısmında mekânların rolü ve oradaki müziklerin dinleyiciye nasıl ulaştığı konusu ele alınarak ses titreşimindeki ortam yapısı, müziğin içindeki değişimi yaratan ve yansıtan müzikal öğeler olarak karşımıza çıkmaktadır (Güren, 2013: 19).

Öz olarak ses fiziği ya da akustiğin etnomüzikoloji ile kesiştiği nokta, fiziksel ortamların, mekânların ya da çalgıların ve vokalin ses üretim biçimlerinin, toplumların kültürel müzik algısı ile ilişkisi söz konusu olduğunda devreye girer. Sözgelimi müzik teknolojisinin gelişmediği dönemlerdeki topluluklara hitap eden açık alan çalgılarının yüksek volümlü olması, bu duruma örnektir. Kültürel belleğin bir sonucu olarak çalgıların ya da vokalin tınısının bıraktığı işitsel lezzet de, yalnızca kültürle değil ses fiziği ve çalgılardan sesin elde edilme biçimleriyle de ilgilidir ve özellikle etno-organolojiyle (Bzk. Organoloji maddesi içinde) kesişir.

2.10. Organoloji

Çalgılar, insanlığın çağlar öncesinden bugüne devam eden uygarlık sürecinin bir parçasıdır ve tarih, coğrafi koşullar, iklim değişiklikleri ve göçler gibi birçok unsur, çalgısal gelişimin yönünü çizmede etkili olmuştur (Işıktaş, 2018: 2). Dolayısı ile çalgı üzerine yapılan bilimsel birikim, organoloji (çalgıbilim) adıyla anılır. Organoloji (çalgıbilim), Gazimihal tarafından şu şekilde tanımlanır:

“İnsanlığın her çağında ve bütün medeniyetlerde Avrupa sanatının yeni ve eski musikilerde olduğu kadar folklor seslerinde hükmü bilinen en küçüğünden en ilerlemişine, çocuk çalgılarından sanatçı sazlarına kadar, duygulanışa vasıtalık edegelmiş aletlerden cümlesinin sayım, tarif ve tarihiyle istisnasız meşgul olan bilimdir” (Gazimihal, 1961: 190).

Gazimihal'in yukarıda ele aldığı çalgıbilim tanımı, müzikolojik bir çalgıbilim tanımıdır. Bir de çalgılara kültürel yaklaşılan bir çalgıbilim vardır ki bu çalgıbilim, etno-organoloji ya da kültürel organoloji olarak adlandırılır. Ancak bir etno-organoloji çalışması yapılırken bile ele alınacak çalgıların ses elde edilimleri, kullanılan malzemeleri, büyüklükleri ve şekilleri gibi unsurlara uygun tasnifleri yapıldıktan sonra

kültür incelemesine geçilmesi, çalgı üzerine oluşturulacak olan kültür incelemelerinin de daha sağlıklı bir zemine oturmasını sağlayacaktır.

O halde bir de kültürel çalgı bilim olan etno-organolojinin tanımının burada yapılması gerekir: Çalgıları ele alırken onların adlandırılmaları, işlevleri (inançsal, savaşa ilişkin, törensel vb.) diğer çalgılarla olan fiziksel-kültürel bağlantıları, bağlı oldukları ses sistemleri; eş deyişle çalgıların gerek farklı kültürlerle ait diğer çalgılarla karşılaştırılmaları gerek ise kendi içlerindeki ses-sistemsel, etimolojik, işlevsel, inançsal, mitolojik kökenlerinin hepsine ilişkin kültürel analiz ve kültürel tasnif çalışmalarının hepsini içine alan disiplinler etkinliğinin genel adı etno-organolojidir.

Organoloji biliminde ele alınan çalgılar, kültürel özellikleri bizlere yansıtan bir yapıya sahiptir. Kültürler arası etkileşimi gösteren en önemli araçlardır. Kültürler, çağlar ve dönemler hakkında bize önemli ipuçları verir. Dönemler arasında müziğin aktarılması ve hapsedilmesi noktasında yine çalgılar büyük bir role sahiptir (Işıktaş, 2018: 3-5). Dolayısıyla organolojinin etnomüzikolojiyle olan en önemli kavşak noktası, organoloji ve müzikolojinin bileşkesi olan alan, etno-organolojidir. Ve yukarıda tanımlanan etno-organoloji alt disiplininden elde edilen kültürel bulgular ile gerçekleştirilir.

2.11. Müzik ve Terapi

Karamızrak, müzikle terapinin en eski tedavi yöntemlerinden biri olarak, insanlık tarihinin farklı dönemleri ve bölgeleri içerisinde farklı biçimlerde uygulandığını vurgular:

“Müziğin kendine özgü dili, yapısı ve anlatım öğeleriyle insanın duygu ve düşüncelerine seslendiği söylenebilir. En eski tedavi yöntemlerinden biri olup, çeşitli kültürlerde hastaları tedavi etmek amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Müzik terapide ritm, melodi ve armoni gibi müzik unsurları tedavi amaçlı kullanılır. Müzik, hastanın sinir ve endokrin sistemi üzerinde olumlu etkiler oluşturarak, duygu ve düşüncelerde anlamlı tepkilerin ortaya çıkmasını sağlar. Yapılan araştırmalarda, müziğin ruhsal hastalıkların oluşumunda etkisi olan ve insanın duygusal durumunu düzenleyen serotonin, dopamin, adrenalin, testosteron gibi hormonları olumlu etkilediği; kan basıncı, solunum ritmi gibi fizyolojik işlevleri düzenlediği ve beyindeki oksijen ve kanlanmanın dengesini sağladığı gözlenmiştir” (Karamızrak, 2014: 54).

Müzikle tedavi yöntemi, yaş ve cinsiyet gözetmeden tüm bireylerde uygulanabilecek bir yöntem şekli olarak kullanılmaktadır. Müzik ile yapılan tedavi şeklinde toplumsal yapı içerisinde bireylerin sosyal ilişkilerine yön vermesi ve bireylerin kendinde eksik gördüğü yanlarını çıkartmasında yardımcı olmaktadır.

Müzikle tedavi, güven duygusunun alışkanlık haline getirilip kazanılmaya çalışıldığı bir yöntem şekli olarak da görülebilmektedir. Uzun bir geçmişe sahip olan bu yöntem şekli Asya, Avrupa, Afrika ve Türk medeniyetini de içine alan bir süreci kapsamaktadır (Gençel, 2006: 697- 698).

Müzikle tedavi, modern toplumlarda temel tıbbın yerine geçmemekle birlikte bir yardımcı ve alternatif yöntem olarak ve ağırlıklı olarak fiziksel rahatsızlıklar için değil ruhsal ve sinirsel rahatsızlıklar için kullanılan bir yöntemdir. Engelli bireylerden otistik bireylere, gelişim geriliği olan bireylerden şizofrenlere kadar çok geniş bir ruh-sinir hastalıkları gurubu için müzik tedavisi bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Gençel'e göre insan yaşamının her döneminde rahatlatıcı bir güç olduğuna inanılan müzik, insanın ruh sağlığında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle insanoğlu, yüzyıllar boyunca çeşitli hastalıkların tedavisinde bilgilerinin ve inançlarının doğrultusunda müziği de bir tedavi türü olarak kullanmışlardır (Gençel, 2006: 705).

Türkiye'de müzik terapi, yalnızca hangi makamların hangi rahatsızlıkları iyileştirdiğine yönelik dar bir çerçeve ile ele alınmaktadır. Oysa özellikle çok kültürlü bir yapıya sahip olan Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde müzikle terapinin de tıpkı müziğin diğer alanları gibi kültürel olduğu ve kültürel bir görelilik arz ettiği net olarak bilinmekte ve terapi, kültürel görelilikten bağımsız bir biçimde standardize edilmemektedir. Smith ve Patey, klinik veriler aracılığıyla gerçekleştirdikleri durum çalışmalarını da somut örneklerle destekledikleri *Music Therapy* (Müzik Terapisi) adlı kitaplarında, hasta guruplarına göreli bir müzik terapi yöntemini kitapları içerisinde önermişlerdir (Smith ve Patey, 2004: 52).

Öz olarak ifade etmek gerekirse etnomüzikoloji ve müzik terapi ilişkisi, müzikte kültürel yaklaşımın müzik terapi içerisinde işlevsel kullanımı söz konusu olduğu zaman iş görecektir: Eş deyişle müzik, terapi ve etnomüzikoloji disiplinlerinin bağlantı noktası, terapi hastasının kültüründen kaynaklanan müziksel beğenisinin terapi adına dikkate alınmasıyla görünürlük kazanacaktır.

2.12. Lengüistik

Lengüistik ya da dilbilim, dilleri yapısal özellikleri, iletişimsel ve anlamsal durumu, dilbilgisi, biçimbilimi yönlerinden inceleyen geniş bir bilim dalıdır. Ünal'a göre insanın oluşumu ile eş zamanlı bir şekilde ortaya çıkmış olması, etnomüzikolojinin

bu disiplin ile olan ilişkisini daha da güçlendirir. Lengüistik, insanların zaman içerisinde bir bütünü oluşturmayan sesleri anlamlı hale getirmesiyle birlikte konuşmadan şarkı söylemeye kadar uzanan ve anlatım biçimi olarak görülen müzik ile iç içe olmuştur (Ünal, 1996: 1-7).

Demir ise dilbilim ve etnomüzikoloji arasındaki bağlantı ve geçişliliği şu şekilde vurgular:

“Dilbilim ve müzikoloji arasında yakın bir ilişki olduğunu öne süren ve öncelikle dile-dilbilimsel verilere dayandırılan etno-bilim araştırma sonuçlarına göre; diğer müzik disiplinleri arasından fark edilebilir bir biçimde sınırlan, etno-müzikoloji çalışmalarına kolaylıkla adapte edilebilen, kültürel veri aktarıcılığı-taşıyıcılığı görevini üstlenmesi sebebiyle etno-bilim alanında yeri yadsınamayan dilbilim, disiplinler arasında geçişlilik sağlamaktadır” (Demir, 2011: 26).

Özetle etnomüzikoloji ve dilbilim arasındaki ilişki, Moğulbay ve Demir tarafından kültürel- toplumbilimsel gerekçelere ve sözlü kültürel iletişim ortaklığına dayandırılır: Dil ile sözel alandaki iletişimin aktarımını sağlarken aynı zamanda müziksel ifade şekli olan iletişim sağlanabilmektedir. Dilin yapısal özelliği, yani konuşma eylemi, müziğin içindeki doğaçlama ile benzerlik göstermektedir (Demir, 2011: 28). Kültürel, sosyolojik ve sözlü iletişimsel ortak noktaların yanı sıra vokal müziğin söz ve dille olan bağlantısı, inanç müziğinin anlam yüklü sözlerin içine döşenmiş müziksel ezgileri barındırıyor olması ve her iki unsurun da (dilsel/müziksel) sessel göstergelerle duygu ve anlatımı iletiyor olmaları, lengüistik ve etnomüzikoloji disiplinlerini birbiriyle bağlantılı kılmaktadır.

2.13. Müziksel Terminoloji

Terminoloji sözcüğü, Türk Dili Sözlüklerinde, “Bir sanat kolunda, bilim dallarında veya teknik alanlarda özel olarak kullanılan terimlerin tümü” olarak tanımlanır (TDK, 2005: 93). Terminoloji ya da terimbilim alanı, terimleri ve bu terimlerin kullanımının ne doğrultuda olduğunu ortaya çıkaran bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Terminoloji, ilgilenilecek alanın terimlerinin bilinmesini ve dolayısıyla metnin doğru bir biçimde analiz edilmesini sağlayacaktır. Terminolojinin bu çalışmayla ilintili yönü elbette ki “müziksel terminoloji”dir. Erdoğan, müziksel terminoloji ile ilgili olarak şu bilgileri verir:

“Müzik terminolojisi, müzik sanatı alanında kullanılan terim ve deyimleri içerir. Bu terimlerin büyük çoğunluğu İtalyanca orijinli kelimelerden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra Almanca,

Fransızca, İngilizce, Latince ve İspanyolca kelimeler de kullanılmaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde kullanılan bu terimler evrenseldir. Bu terimlerin dilimize doğrudan geçmesinin yanı sıra, “kafa sesi”, “ses telleri” gibi Türkçe olarak kullanılan terimler de vardır. Öte yandan bazı deyimler Türkçe ile karıştırılarak söylenmektedir. (“sesi forse etmek”, “doğru artiküle etmek” vs...) Bazı kelimeler ise, kimi eğitimcilerce orijinal dilinde, kimilerince ise Türkçe olarak ifade edilmektedir” (“Ses telleri-kord vokal”, “sessiz harf-konson” vs...) (Erdoğan, 2008: 24).

Müziksel terminoloji, müzik teorisi ve müzik tarihi gibi alanların tümünden faydalanan etnomüzikoloji için de önemlidir. Etnomüzikolojinin özellikle müzik yapısal analiz, notalama ya da müziksel bir betimleme yapılacağı bölümlerinde, müziksel terminolojiden sıklıkla yararlanmak kaçınılmazdır. Müziksel terminolojinin, etnomüzikolojinin bu yönünde geçerli olamayacağı alan, yalnızca Batıya özgü terminolojilerle Batı-dışı müzik kültürü kaynaklarının betimlenemeyeceği ve çözümlenemeyeceği noktalarda geçerlidir. Bu noktalarda Batı-dışı müzik kültürünün betimlenebilmesi için farklı terminolojiler oluşturmak ve ayrıca transkripsiyon (çeviri yazım) yöntemini devreye sokmak gerekir.

“İnsanlık, kültür hazinelerini akılda tutabilmek için kültürü yalnızca sözle devindirdiği dönemlerde birçok akılda tutma stratejisi geliştirmiştir. *Sözlü ölçülü, vezinli, uyaklı kalıpsal olarak kullanma biçimleri*, bu stratejiler arasında yer alır. Bohlman, sözlü kültürün akılda tutma stratejileri arasında müziğin de hayati bir değeri olduğunu vurgulamıştır (1988: 15-16). Kuran-ı Kerimden, ilahilerden, Kitab-ı Mukaddes den, mezmurlardan ve destanlardan da örnekleneyeceği gibi, birçok kutsal metnin unutulmaması adına müziksel bir performans kullanılması, bu iddiayı doğrulamaktadır” (Mustan, Dönmez, 2014: 20-21).

O yüzden sözlü gelenek ile kültürü ifade ederken müziğin buradaki rolü büyüktür. Hem Batı dışı kültürlerde hem de Batı kültüründe önemli bir yeri işaret etmekte ve önemli bir yöntem şekli olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.14. Semantik

Anlambilim olarak da ifade edilen bu kavram, Yunanca “semainein” sözcüğünden türemiş ve ifade kazanmıştır. “Semantik kelimesi, Yunanca Semantikos’tan gelen ve “manalı, manidar, gizli anlamı olan” bir kelimedir. Yunanca “semainein” olup, “göstermek, mana vermek, kastetmek” anlamına gelmektedir. Bundan dolayı semantikos’a “dilde bir manayı gösteren” anlamını vermişlerdir” (Gürbil, 2002:2-3).

Müziğin içerisinde yer alan semantik disiplini, yani diğer bir ifadeyle anlambilim, müziğin içinde bulunan müziksel anlatımları ele alıp inceleme yapmaktadır. Müziğin bünyesinde bu kavram “müziko - semantik” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu şekilde

tanım bulan bu çalışma alanı, olup biten olaylar arasındaki bağları oluşturmak adına etnomüzikoloji ile iç içe olan bir disiplin alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaplan, 2013: 76).

3. ETNOMÜZİKOLOJİDE MODEL VE YAKLAŞIMLAR

Dünyada olup bitenleri bilme, anlamlandırma ya da bir kalıba sokma çabaları, insan etkinliği olarak toplumsal bir bağlamda ortaya çıkmaktadır (Aydın, 2010: 11). Bireylerin kuşaktan kuşağa aktardığı bilgi birikimleri, deneyimleri öğrenme sürecini etkileyen bir olay şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilimsel bir bilgi bütünü içerisinde, olayların incelemeye alınması, belli bir yaklaşım veya model arayışının ışığında şekillenebilmektedir (Koroğlu, Koroğlu, 2016: 1-15).

Yani herhangi bir bilim dalı, doğal bir açıdan ele aldığı toplumsal farklılıkları daha iyi bir şekilde anlamlandırmamızı sağlayabilmek için birçok model veya modeller üretmemizi sağlamaktadır. Etnomüzikolojinin bir disiplin olma sürecindeki model ve yaklaşımları konusunda, model kavramının ilk etapta ele alınması daha doğru olacaktır.

Model, toplumsal çevremizi doğal ortamından uzaklaştırmadan incelemenin inceliklerini gösteren bir ifade şeklidir. Oluşturulan model şeklinin bütünü etkileme durumu söz konusudur. Ele alınan bir model şekli, istenilen doğal gerçekleri tam anlamıyla verebilmesi için kendi alanında ilişkide olduğu yeri, yani alanları daha doğru ifade edebilmektedir (Kongar, 1981: 40). Ya da başka bir ifadeyle, oluşturulan bir düzenin temel parçasını oluşturmaktadır. Oluşturulan bu temel yapıdaki model, düzenin içerisinde daha az içerikli bir şekilde yer almaktadır. Yani bu durumda modeli karmaşık bir oluşum olarak değil de bir sistemin bünyesinde bulunan ve onu açıklamaya çalışan bir şema olarak nitelendirmek daha doğru olacaktır. Bu şekilde konuya yaklaşıldığında etnomüzikoloji alanı için model arayışları 1950'den bugüne kadar süren bir süreci kapsamaktadır. 1964 yılında A. Merriam'ın kitabında öne sürdüğü model arayışının T. Rice tarafından benimsenip bazı noktalar açısından yeni bir model yaklaşımının önerilmesi durumu söz konusu olmuştur (Kaplan, 2013: 92-93).

3.1. Alan Merriam Modeli

Tüm faktörler göz önünde bulundurulduğu zaman, herhangi bir kişinin incelemeye aldığı müzik alanında bir modelin oluşturulup oluşturulmayacağı, önemli, bir tartışma konusudur. Bu şekilde düşünüldüğünde ortaya çıkacak model, çözümsel bir değerlendirmeyi kapsadığı gibi kültürel, sosyal sorunların arkasında yatan beşeri ve

sosyal bilimlerin etkinliklerinin müziğe ne şekilde yansıdığı sorunu olarak görülmektedir.

Alan Merriam'ın, etnomüzikoloji noktasında önerdiği üç model gereksinimi dikkat çekmektedir. Bu üç model seviyesinden birinci ve üçüncü seviyeler, tüm müzik sistemleri tarafından kabul gören bir yapıdan uzak bir şekilde sürekli değişen, güçlü doğayı sağlamak için kullanılmaktadır.

Müziğin ses sistemini oluşturan üçüncü seviyenin içeriğini ele alarak başlarsak, her sesin kendi içerisinde oluşturduğu bir sistemin varlığından söz edilmektedir. Fakat bu sistemler insanlardan ayrı bir şekilde düşünülmemelidir. Yani müziği üreten ve insan figüründen doğan davranışın bir parçası olarak kabul edilmesini sağlamaktadır (Merriam, 1964: 31- 32). Bir müzik sisteminin zemininde yer alan ve daima geri dönüt isteyen düşüncenin ağır bastığı bu sistemde, müziğin oluşumundaki ses ve davranış arasındaki ilişki önemli bir noktayı teşkil etmektedir (Kaplan, 2013: 94). Müziğin bu noktadaki yeri, insanların belli bir amaca yöneldiği düzende var olan estetik seslerden etkilenmesi, toplum içerisinde değişim göstermesinin yanı sıra kültürle ve insanla ortaya çıkardığı ruhsal anlatımının davranışla dışa vurumudur (Mustan Dönmez, 2014: 37- 38).

Yani bir kültürün ortaya çıkardığı şey, davranış olarak ifade bulmaktadır. Davranış şekilleri üç başlık altında toplanmaktadır. İlki, bireyin sergilemiş olduğu fiziksel etkinliklerdir. Diğeri ise müzik ile uğraşan ve uğraşmayan müzik dinleyicileri arasında oluşan davranışın sosyal açıdan değerlendirilmesidir. Son aşama olan üçüncü davranış şekli ise müzik sistemleri için ortaya atılan ve bu konu hakkında sözlü ifade edilebilen davranış şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu üç davranış şeklinde, müziğe kavramsallaştırma özelliği katan birincisi ve üçüncüsü, yani sözlü davranış şeklidir. Bu durum, bireyin sadece fiziksel, sosyal ve davranışsal yönünü ele almamaktadır. Müziğin olması gerektiği yeri de ifade etmektedir (Merriam, 1964: 33).

Kavramsallaştırma, davranış ve ses sistemi arasındaki ilişkide dinleyici, algıladığı müziği kültürel açıdan değerlendirerek, kavramsal ifadeleri kullanmaktadır. Olgunlaşma sürecinde ki bütün etkinlikler, kültürel yapının bir şekli olarak karşımıza çıkmaktadır, kültürel özellikler içerisinde müziği icra eden bireyler, yine belli kültürel sınırlar ile açıklanmaktadır. Yani bir müziğin davranışa dönüşme sürecinde tekrarlanma durumları görülmektedir. Merriam'ın sunduğu bu model şeklinde kültürden ayrı düşünülmeyen

etnomüzikoloji çalışmaları görülmektedir. Ayrıca bu model ile müzikolojik ve antropolojik çalışmalar, aynı alan içinde kullanımı görülen bir durum haline gelmiştir (Kaplan, 2013: 96–97).

Sunulan bu model şekli ile müzik alanında yapılan çalışmalar, antropolojik açıdan önem kazanmıştır. Böylece müziğin antropolojik inceleme kapasitesi artış göstermiştir. Yine bu açıdan değerlendirildiğinde farklı yaklaşımları kendi sahasında barındırmaya başlayan bir yapı şeklini almıştır. Bunun en önemli örneklerinden biri de “sembolik etkileşimcilik”, “yapısalcılık” ve benzeri alanların yer almasıdır (Rice, 1987: 471).

Merriam ‘ın geliştirmiş olduğu etnomüzikoloji ve müzikoloji biçimini bir araya getiren 12 soruşturma alanı dikkat çekmektedir. Bu soruşturma alanlarını sıralayacak olursak;

- 1- Müzikle ilgili fiziksel ve sözlü davranış;
- 2- İşitsel ve diğer algılama biçimleri arasındaki ilişki;
- 3- Müzikle ilgili fiziksel ve psikolojik davranış;
- 4- Sosyal grup olarak müzisyenler;
- 5- Müzik öğretim ve öğrenim;
- 6- Kompozisyon süreci;
- 7- Şarkı metinleri üzerinde çalışma;
- 8- Müziğin kullanımları ve işlevleri;
- 9- Sembolik davranış olarak müzik;
- 10- Estetik ve sanatların karşılıklı ilişkileri;
- 11- Müzik ve Kültür Tarihi;
- 12- Müzik ve Kültürel Dinamikler;

Belirli bir müzik kültürüne ait müzikal özellikleri, kavramları ve davranışları üzerine yapılmış çalışma alanlarını kapsamaktadır. Merriam’ın ele aldığı 12 soruşturma alanı erken Etnomüzikoloji diye ifade edilen süreci kapsamaktadır (Nettl, 1983: 23-24).

Son olarak Alan Merriam, bir müziğin kültür içerisinde ele alınması gerektiğini öne sürmüş ve müziğin inceleme alanındaki kültürel ortamın etki alanına dikkat çekmek istemiştir. Bu yüzden yapılan bu tarz çalışmalarda alan araştırmasının altını çizerek belirtmek istemiştir. Müziğin etnik yapısındaki değerlendirmelerin anlamlı bir görünüme sahip olabilmesi için alan araştırmasının hayata geçirilmesi gerekmektedir. Müziğin kültürel açıdan ele alınmasının dışında müziği icra eden müzisyenlerin üstlendiği rol gibi faktörlerin incelemeye alınması, modelin amaçlarını kısmen karşılayabilmektedir (Kaplan, 2013: 97).

3.2. Timoty Rice Modeli

Alan Merriam'ın öne sürdüğü modelin içerik bakımından önemli olduğunu ifade eden Timoty Rice, ayrıca Merriam modelinde ki insan davranışlarının müziğe yansıma şeklinin birçok alanda faydalı olabileceğinin yanı sıra bu yaklaşımların antropoloji ve sosyoloji alanındaki kullanım şekline de dikkat çekmek istemiştir. Alan Merriam gibi T. Rice da bir model öne sürmüştür. Müziğin birçok alanla ilişkisini ele alarak, etnomüzikolojinin antropolojideki yerini, önemini öne çıkarmak istemiştir. Aynı zamanda da müziğin tarihsel boyutunun da etnomüzikolojiye ilişkilendirilerek ele alınması gerektiğini öne sürmüştür (Rice, 1987: 469- 488).

Kültür kavramının yöntembilimsel olduğunu ifade eden Eric Wolf, bu kültür kavramın bir konu hakkında yapacağımız tüm etkinliklerin kilidi olabileceğinden bahsetmiştir. Yani araştırılan bir konuya başlamadan önce bizler için başlangıcı oluşturmaktadır. Toplumlar arasındaki geçişin bağlantılarının yine kültür ile şekillenebileceğini ifade etmek istemiştir. Herhangi bir alan için yaptığımız bir çalışmanın ilişkili olduğu alanların ne olacağını ve ne olmayacağını ortaya çıkarmamızı sağlamaktadır (Wolf, 2001: 308). Diğer bir ifadeyle kültür, araştırmalarımıza yön veren önemli bir araştırma şeklidir diyebiliriz. Eagleton ise kültürün, doğal ortamında doğal gerçekleri barındırdığından, yani bize ait olmayan gerçeklerin kazanmış olduğu boyutsal durumunun anlamlı bir görünümüne sahip olmasından bahsetmiştir (Eagleton, 2005: 11).

Clifford Geertz'de kültür kavramının farklı bir anlayış noktasına dikkat çekmek istemiştir. Geertz'e göre kültür, anlam karmaşası içerisinde kendine yer bulmaya çalışan ya da bir ortamın baskısından sıyrılmaya çalışan bir duruma benzediğini ifade etmiştir.

Geertz'in bu yaklaşımı, kültürün herhangi bir getirinin ürünü olmadığından, anlam karmaşasının bir yorumla ile ifade bulabileceğinden bahsetmiştir (Geertz, 1973: 5).

Merriam'ın modelinde yer alan üçlü döngüden (müzik- kavram-davranış) yola çıkan T. Rice, bir tek duruma sığdırılan eylemlerin değerlendirme kısmındaki eksikliğinden bahsetmiştir. Merriam bu üçlü model ilişkisinin tarihsel yapı, sosyal süreklilik ve bireysel uyum içinde incelemesi gerektiğini savunmuştur. Rice'in buradaki amacı, bahsettiği bu üç eylem içerisinde müziğin sosyal çevredeki şekillenişini, yani bir müziğin kültürel özelliklerini ortaya çıkararak bir yapıyı ifade etmiştir. T. Rice, buradan yola çıkarak birkaç model üzerinde durmuştur. Üzerinde çalıştığı bu aşamalar dört alt başlık altında toplanmaktadır. *Çözümleyici İşlemler*, Bu başlık altında Alan Merriam'ın incelemeye aldığı müzik, kavram ve davranış etkenlerinin ortaya çıkardığı ilişkileri değerlendirmeye alıp yorumlamaktadır. *Biçimleyici Yöntemler*, Burada da T. Rice 'ın öne sürdüğü Tarihsel Yapı, Sosyal Süreklilik ve Bireysel Uyum içerisinde yansıtmış olduğu karşılıklı etkileşimler yer almaktadır. Diğer bir aşamada *Müziğin Amacı*, olan alandır. Diğer aşamalardan farklı bir özellik sergileyen bu aşama müziğin nasıl-ne şekilde gelişim kaydedeceğini yansıtan alan olarak sunulmaktadır. Son aşamada, *İnsan Biliminin Amacı*, Bu aşamada ise müziğin gelişen ve değişen süreçte yerini bulmaya çalışması ile bu girişimlerin bilimsel açıdan incelemeye alındığı bölümdür (Kaplan, 2013: 98-99).

T. Rice'in ele aldığı aşamaları üç başlık altında toplamak gerekirse, Tarihsel yapı alanı karşımıza ilk olarak çıkmaktadır bu alan bireylerin sergileyebileceği iradenin sosyal sürekliliği gerektirecek eylemler ile açıklanması durumudur. Diğer de Bireysel Uyum ve Deneyim başlığıdır Rice burada zaman içerisinde bireylerin benimsemiş oldukları davranışların yine zaman uyumundan ayırmadan değerlendirilmeye alınmasıdır. Son aşamayı da Sosyal Süreklilik olarak ifade etmiştir bu aşamada da toplum tarafında benimsenmiş gelenek ve görenek ortaya çıkma durumu ile benimsenmiş bu etkinliklerin ifade bulma şeklidir

3.3. Yaklaşımlar

Sosyal bilim alanında beraber kullanılan "model" ve "yaklaşım" kavramları aynı anlamda olmadığı halde beraber kullanılan bir düşünsel yapıyı teşkil etmektedir.

Herhangi bir yaklaşımın bir model ile açıklanıyor olması veya her modelin içerisinde yer alan yaklaşım durumu karşımıza çıkmaktadır. Çünkü incelemesi yapılan her yaklaşım, inceleme yapacağı konuyu farklı açılardan ele almaktadır. Farklı açıları gösteren bu alanlar, “belli açı” terimi ile ifade bulmaktadır. Araştırmayı yapan kişinin belli sayıtlılara da sahip olabileceğini bizlere göstermektedir (Kongar, 1981: 42).

3.3.1. Evrimcilik

Zaman olgusu içerisinde şekillenen olayların seyrine yön vermeye çalışan bu kavram, insanın çevresinde ki eylemleri açıklamaya çalışmaktadır. Sade bir yapının içinden karmaşık bir doğruya doğru gelişim göstermektedir (Kaplan, 2013: 104).

Evrimecilik, yani evrim adıyla anılan ve evrimi dünyada kendini gösteren biyolojik çeşitliliği açığa çıkarmak için öneren Darwin'e aittir. Daha sonraları ise genetik çalışmalar ile türleşme alanında gelişmeler meydana gelmiştir (Özgökman, 2013: 50). Yani Charles Darwin'in öncülüğünü yaptığı evrim ilkeleri sadece biyoloji alanı için değil de hem insan hem toplum bilimlerini etkileme sürecine girmiştir (Kaplan, 2013: 105).

Darwin, her türün kendi içerisinde sergilemiş olduğu değişikliğe dikkat çekmek istemiştir. Görülen bu çeşitliliği de (variation) olarak ifade etmiştir. Buradaki amaç, ortaya çıkan bazı değişikliklerin, farklılıklara yani türün üyelerine belli koşulları işaret eden çevrede yaşama şansı sağlarken bir yandan da bazı türlerin bu şansı elde edemedikleri görülmektedir (Darwin, 1952: 98). Darwin'in ortaya çıkarmış olduğu biyolojik evrim ilkelerini 1870 yılını kapsayan bir süreçte Edward B. Taylor, Henry L. Morgan ve Herbert Spencer gibi isimler, bu ilkelerin insan toplumlarına uygulanmaları ile tanınmaktadır (Erdener,1993: 65).

Bu kişilerin yapmış olduğu çalışma alanlarını ele alacak olursak, Tylar'ın sunmuş olduğu “ilkel kültür” çalışmasında bütün toplumların yaşayış biçimleri ve sergiledikleri geleneklerin dini ve edebi yönü ile ilişkili olduğunu ifade ederken, Long'a ise belli bir uyum içerisinde bulunan geleneğin, mantığın ötesinde bir yerde olmadığını ve bulunduğu alan içerisinde anlamanın ya da ifade etmenin daha doğru olacağını dile getirmiştir. H. Spencer de, basit bir yapıdan karmaşık bir yapıya yol alan toplumsal değişimin doğadaki görünümüne değinmek istemiştir. Morgan ise ilkel olarak adlandırılan tüm toplumların doğal yaşamda bulunan canlılar gibi değişim gösterdiğini

ve Batı'yı temsil eden ortamın ayrıntılarını ele almıştır. Morgan bu çalışmasında evrimin üç basamaklı halini ortaya çıkarmaktadır. “Yabaniler”, “barbarlar” ve Batı'nın “uygar” toplumları, bu aşamaların arasında yer almaktadır. Evrim sürecini temsil eden bu içeriklerin bir araya getirilip derlenmesi, Batı'ya ait olan halkın ortaya çıkardıklarını inceleme alanına toplumbilimcilerinin yanı sıra müzikbilimcilerin de katılıyor olmasıdır (Kaplan, 2013: 105-106).

Müzik çalışmalarında evrim kuramının öncülüğünü yapan kişi Guido Adler'dir. Adler, Avrupa sanatında önemli görülen ve görüşleriyle insanlığın tarihine kattığı değer ile tartışılmayacak bir yerdedir. “Pragmatiksel” bir düzen oluşturması ile Ellis'in 1885 yılında yapmış olduğu müzik enstrümanları çalışması, ampirik alanda geliştirdiği ses yüksekliği ölçüm cihazı, ortaya atılmış olan birçok iddianın önüne geçen bir yapılanma olmuştur. Yine Carl Stumpf'un geliştirmiş olduğu Bellakula Kızılderililerin Şarkıları (1886) üzerine yapmış olduğu çalışmalar dikkat çekmektedir (Christensen, Simon, Behague ve Geldenhuys, çev: Bulgan, 2016: 5).

Son olarak Cecil Sharp ve Curt Sachs'ın çalışma alanlarına değinecek olursak, Sharp evrim kuramını İngiliz halk şarkılarına uyarlayarak biyolojik çerçevede doğadaki canlıların değişimi gibi şarkıların da değişimi olduğundan bahsetmiştir. Bu şarkılar toplum tarafından seçilebilen ve ayıt edilebilen yönüyle toplum tarafından duyguların karşılığı olarak ifade bulmaktadır. Sachs ise bu çalışmaların tamamının Avrupa dışında kalan, kültür mirası olarak ele alıp değerlendirme yapmıştır. Evrim ile müziğin gelişimini bu açıdan ele alabilmenin belli belge ve araştırmalara dayandığını da unutmamak gerekir (Kaplan, 2013: 107).

Evrimsel kuramın Avrupa merkezci bir kuram olması nedeniyle çok sağlıklı olmadığı ve bir parça ırkçılık içererek yanlı olarak oluşturulduğu için evrimin müzik bilimi üzerine olan yansımalarına ihtiyatlı yaklaşmak gerektiğini söyleyebiliriz.

3.3.2. İşlevselcilik

Kuramsal bir çerçeve sunan bu kavram, 20. yüzyılda hem antropoloji hem sosyoloji hem de folklor çalışmalarına kattığı değer ile ~~alanında~~ önemli izler bırakmıştır. İşlevselcilik, bir toplumun kısımlar halinde parçalanarak daha sonrasında bir araya gelen ve örgütlenen bir yapıyı teşkil etmesinin dışında, yine her parçanın toplumun bütün kısmını etkilediği ve hizmet ettiği ifade edilmektedir. Toplumlar

üzerindeki rolü ve ortak paydadaki düzeni sağlamadaki görevi de ayrı olarak düşünülmemektedir. İşlevselcilik kuramının bütün çalışmalarının antropoloji ve sosyoloji alanında gerçekleştiriyor olması da bu durumu daha da açıklar niteliktedir. Bunun yanı sıra yapısalcılık, sosyal-kültürel sistem içerisinde kendine ait işlevselliği yansıtmaya ve bıraktığı etki ile de sosyal-kültürel etkileşimleri açıklamaya çalışmaktadır. İşlevselliğin köklerine indiğimiz zaman, Auguste Comte ve Emile Durkheim'in öncülük ettiği "Pozitivist" felsefe görünür. Fakat bu kavramın daha da sistematik hale gelmesini sağlayan önemli isimler rol almaktadır. Bunlar, Bronislaw Malinowski ile onun dışında çalışmalarını yürüten A. R. Radcliffe-Brown ile gerçekleşmiştir. Daha sonraları ise Franz Boas ve öğrencilerinin yapmış olduğu katkılar göze çarpmaktadır (Yolcu, 2016: 622).

Malinowski, çalışmalarında Durkheim'in her topluma ait olan işlevsellik düşüncesinden yola çıkarak bu işlevselliğin olmadığı toplum ve kurumlarında zaman içerisinde yok olduğu düşüncesi ile çalışmalarına yön vermiştir (Kızılcı, 1994: 363). William Bascom (1912- 1981) ise halkbilimi alanında işlevselliği ön plana çıkaran isimdir. Bascom, aktifliğini yitirmeyen toplumların her açıdan önemli gördüğü değerleri (destanlar, atasözleri ve bilmeceler) gibi geleneksel yapıtlarının bağlamsal açıdan ele alınması gerektiğini dile getirmiştir (Dorson, 2011: 34-35).

Halkbilimini, yani folkloru eğlence şekli olarak gören ve ifade eden Bascom'a göre bu düşüncenin altında yatan başka anlamların yer aldığından bahsetmiş ve bu anlamların nasıl ve ne şekilde ifade bulunduğunu dile getirmiştir.

Bascom, Malinowski çalışmalarından hareketle folklorun belli işlevlerini dört başlıkta toplamıştır; ancak bunların nihai bir saptama olmadığı, bu işlevlerin alt başlıklara ayrılabilirliğinin ya da çoğalabilirliğinin altını çizer:

1. Kaçış: toplum ve çevre tarafından bireye getirilen kısıtlamalardan kaçıp kurtulma.
2. Onaylama: Toplumun ritüellerini ve kurumlarını meşrulaştırma.
3. Eğitim: genç kuşaklara toplumun değerlerini aşılama, onlara toplumun ahlaki ilkelerini gösterme.
4. Sosyal Kontrol: grup standartlarının oluşması için toplumsal normlar açısından bireyleri ödüllendirme ve cezalandırma (Bascom, 2010: 78).

Son olarak işlevselcilik, müzik alanının temel olma durumu özelliğini bozmayan bir ürün olarak görülmektedir. Kendi alanına dâhil edilerek bu şekilde inceleme yapmaktadır. İncelemeye aldığı alanın kültürel sistem içerisindeki yerini, konumunu ve önemini ortaya çıkaracak şekilde yapmaktadır. Bu açıdan bakıldığında birçok bilimsel çalışmada yer alan kültürel ve sosyal farklılıklar temel olacak şekilde ele alınmaktadır (Kaplan, 2013: 108-109).

3.3.3. Tarihselcilik

Sürekli bir arayış içerisinde olan insanın sorgulayan bir yapı ile nerden, nasıl sorularına yanıt araması, bu alana daha da katkı sağlamıştır. Bugünün etkilerini geçmiş ile ilişkilendirmeyi yaparak bu nedenleri bulmaya çalışan bir girişim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yapının ortaya çıkardığı iki süreç ile anlamlandırılıyor olması, bilinmesi gereken bir diğer noktadır. İlk süreç hayatımızın olay ve olgularını hikâyeci bir şekilde yansıtması durumudur. Diğer bir süreçte ise tarihin doğrudan aktarım olayı yer almaktadır. Yani var olan olayların içerisinde barınan davranışların anlamlı bir şekilde sokulmak istenmesi ile bu durumu gerektiren amaçları içermektedir. Olayların bünyesinde yer alan etkinliklerin geleceğe yön vermesi ve ders çıkarılması durumu, dikkat çeken bir noktadır. Ayrıca yaşanan olaylardaki kişilerin üstlenmiş oldukları görevler araştırılmaktadır. Çünkü belli bir süreç içinde tesadüfen gelişen bu olayların bir karmaşıklığa tanıklık etmesi akla uygun görünmemektedir (Çağlayan, 1981: 17).

Son olarak belli bir döngüde gelişen olayların bir bütünü kapsayacak şekilde incelenmeye alınması ve temelinde yer alan özel görülen alanların tarihsel bir açıdan ele alınma şeklidir. Tarihsel bir yaklaşım ile incelenmeye alınan bu olaylar, estetik bir yapıdan uzak tutularak duygusal durum özelliklerinden ve yorumlarından ayrı bir alan olarak düşünülmelidir (Özer, 1997: 66-67). Günümüzde bu alan için yapılan çalışmaların yerine baktığımızda, Halk Müziği'nin 18. yüzyıldaki tarihselcilik etkisi baskın bir şekilde görülmektedir. 18. yüzyıl tarihselciliği, Avrupa'nın ön planda tutulduğu müzik çalışmalarını ve geçmişteki etkinin insanlığı yeniden ayağa kaldırması, canlandırması olarak ifade edilmektedir (Kaplan, 2013: 112).

3.3.4. Yapısalcılık

Yapısalcılık teriminin kendi içerisinde farklı disiplinlere yer vermesi, bu kavramı tanımlamadaki güçlükleri karşımıza çıkarmaktadır. Yapısalcılık terimi, en temel anlamında ve geniş bir şekilde tutularak, sosyolojide toplumsal gerçekleri ele alan ve toplumsal konuları anlatımına katan bir yaklaşım şekli olarak karşımıza çıkmaktadır (Marshall, 1999: 807). Yapısalcılık, alan bakımından ve inceleme konusu açısından yapıyı ele alarak değerlendirme yapmaktadır. Bu doğrultuda konuya yapı kavramını açıklayarak başlamak daha doğru olacaktır. En genel şekli ile yapı, bir bütünü temsil eden belli unsurların etkileşimi ile ortaya çıkan bir kavramdır. Yapı kavramının açıklanmasında sıkça başvurulan “bütünsellik” gibi kavramlar dikkat çekmektedir. Yani yapısalcılıkta yapı, herhangi bir bireyin tek başına bir sistemi meydana getirip getiremediği, ortaya çıkan sistemin farklılığını, devamlılığını sağlayamadığı ve hatta yine ortaya çıkarılmış bu sistemi ortadan kaldıramayacağı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Kotlu, 2007: 40- 41).

Bütünsellik, öğrenme aşamasında olan eylemin ögesi olan bilgiyi ifade ettiği gibi ortaya çıkan becerilerin içeriğindeki oluşumu bir bütün olarak düzenleyen, uygulayan ve değerlendirme yapabilen bir sistem olarak ifade bulmaktadır. Öğrenmenin gerçekleşmesinde bütünselliğin iki ögesi dikkat çekmektedir. İlki bilginin temelinde yani doğasında bulunan ilişkinin ele alınması durumudur. Diğer bir öge ise bireyin yaşadığı evreni bir bütün olarak görüp algılamasıdır (Şimşek, 2008: 3).

“Genel anlamda ‘yapısalcılık’, gerçekliği tek olgulara değil de olgular arasındaki ilişkilere bakarak saptama yoludur. Yapısalcılığın bu temel ilkesi, Gardner’in ifadesiyle, “tüm insan davranışlarının ve düşünsel eyleminin yapısal bir temele dayandığı ve düzenli bir çözümlenmeyle bu yapının ortaya çıkartılabileceği inancına” dayanmaktadır” (Kotlu, 2007: 40-41).

“Yapısalcılık, Prag Dilbilim (1928) Okulu’nun bünyesinde yer alan ve Roman Jakobson’un da aralarında bulunduğu dilbilimciler tarafından kurumlaştırılmıştır. 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise, Claude Lévi-Strauss tarafından insan beyninde yer alan karmaşık bir şekilde bulunan şifreleri (yapıları) çözmek amacıyla kullanmak için 1950’lerin sonlarında büyük yankı uyandıran bir akım haline gelmiştir (Yüksel, 1995: 12).

Yapısalcılık, 20. Yüzyıl sonlarına doğru önem kazanmış ve Fransız kuramcılarının ikinci dünya savaşından sonra ele alıp incelediği bir düşünce akımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, yapısalcılığın ortaya çıkış sürecinde Emprizm teorisindeki arayışlar da katkı sağlamaktadır. “Gerçekliğin yapısını kavramada dili kendisine örnek olarak alan bir akım olan yapısalcılık, olguları bir bütünün parçaları olarak ve bu bütün içindeki ilişkileri bakımından ele alan ve buradan hareketle yapı incelemelerine yönelen bir akımdır. Yapısalcılık, dilbilim alanında doğmakla birlikte, onun etki alanı dilbilimle sınırlı kalmamış farklı alanlarda da uygulama alanı bulmuştur. Yapısalcılığı dilbilimin dışına ilk taşıyan, antropolog Claude Lévi-Strauss olmuştur. Lévi-Strauss, dilin ‘kendi kendisinin araştırma nesnesi’ olma durumunu ‘toplumsal yapı’ya taşıyan isimdir. Başka deyişle, Lévi-Strauss, Saussure’ın dilsel yapılarla ilgili düşüncelerinin ‘toplumsal yapı’larda da etkili olabileceği düşüncesiyle, yapısalcılığı sosyal bilimlerde temellendirmeye çalışmıştır” (Kotlu, 2007: 51-52).

Yapısalcılığı insanbilimi alanında ele alıp inceleyen ilk kişi olarak Claude Lévi-Strauss karşımıza çıkmaktadır. Çalışmalarında daha çok dilsel bir kalıbın içerisinde yer alamayan, gelişim gösteren olayları ele almaktadır. İlişkisi olamayan olayları, durumları bir bütün olacak şekilde değil de genel bir görünüme sahip bir sistemin varlığını ifade etmektedir. Fransa’da gittikçe önem kazanan yapısalcılık, 1960’larda en önemli dönemine ulaşmıştır. Yapısalcılığa genel olarak baktığımızda, toplumsal süreç ve onu oluşturan yapıların içerisinde etki alanının az olması, toplumsal hayatın düzenini etkileyebilme düşüncesi ile daha da farklı bir boyut kazanmıştır (Ulaş, 2002: 1571). Bu durumda yapısalcılık, her insanın ortaya çıkardığı ürünü dilin formları şeklinde incelemeye almaktadır. Yapısalcıların ifadelerine göre, bireylerin diğer insanlarla konuşurken kurmuş olduğu genel anlam özelliği taşıyan terimler ile ifade edilmektedir (Craib, 1992: 131).

3.3.4.1. Sembolik Etkileşimcilik

Birey ve toplumun birbirine bağlı olma durumu ile beraberinde ortaya çıkardığı anlamlar bütünüdür. Sembolik etkileşimcilik, sosyal hayatın ortaya çıkışı ile önem ve anlam kazanmıştır. Bu alanın en önemli savunucularından olan Blaumer, toplumdaki davranışların etkileşim ile anlam ve yorumlama kazandığını ifade ederek sosyal eylemlerin ve ilişkilerin pozitivist yöntem şekillerinden daha anlamlı olduğunu dile getirmiştir. Blaumer, toplumda bulunan bireylerin etkin bir role sahip olduğunu ve bireylerin etkileşim alanındaki ilişkilerin temelini oluşturduğunu savunur. (Türk, Ekşi, 2017: 28). Başka bir ifade ile Blaumer, sembolik etkileşimcilik alanını bir topluma ait olan bireyleri ve bu bireylerin gerçekleştirmiş olduğu semboller ile onlara yüklenen anlam içeriğinin önemli olduğunu ifade etmek istemiştir (Kendall, 2011: 20-22). Yaşamımızda süreklilik arz eden bu semboller, sosyal yaşantının bir getirisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yapının en önemli gerekçesi ise insanların yaşadıkları alandaki topluma kendini anlatabilmenin bir görünümüdür (Güngör, 2013: 60).

Yine birkaç düşünürün ifadesiyle sembolik etkileşimi açıklarsak; Harrington'e göre sembolik etkileşimciliği en iyi şekilde açıklayan veya gösteren etnografya alanının önemli yerde olma durumu, göze çarpan önemli noktadır. Belli bir sosyal yaşamın içerisinde yer alan bu alanın, yine belli bir uyum içerisinde etkileşim ve oluşum sürecini tamamlamalıdır. Başka bir ifadeyle sosyal sorunlar ile bu sorunların davranışlarda bıraktığı etkiler, inceleme sahası içerisinde. Pawluch, Shaffir ve Mall gibi isimler ise sembolik etkileşimcilikte etnografya alanını başnoktaya koymuşlardır. Bu yazarların söylemleri üzerine konuşacak olursak, bireylerin kendi iç dünyalarında yansıttıkları eylemlerin nasıl/ne şekilde toplumda gelişim ve anlam kazandığı durumu irdelenmektedir. Yani sergilenmekte olan bu ilişkilerin gelişim aşamaları ele alınmaktadır ve bu şekilde varlığını sürdüren bir bakış açısının olduğunu ifade etmişlerdir. Günlük yaşamda gerçekleşen ve önemli görülmeyen bütün eylemler de bu alanın incelemesine dâhildir (Türk, Ekşi, 2017: 28-29).

Bir özne durumunu temsil eden ve onu baş yere koyan bu yaklaşımda gerçeklik anlam katma durumunda önemli görülmekte ve anlamın üretimini sağlayan ifadelerin kullanılmasını sağlamaktadır. Davranışların toplumsal yapı düzeninde bir anlam kazanıp belli bir aşama kaydetmesi, bu sembollerin hayata geçirilmesi ile alakalı bir

durum olduğu söylenmektedir. Gösterilen etkinlikler kültürel bir ortamdan geçerek şekillenip anlam kazanabilmektedir (Coffey, Atkinson, 1996: 90).

Sembolik etkileşimcilik, olgular arasında bağ kuran, yani toplumun kendi gereksinimlerinde ortaya çıkan oluşumların sebeplerine zemin hazırlamasının yanı sıra sosyal yaşamdaki olguları anlaşılır bir ifadeye sokmamızı sağlamaktadır (Kuş, 2007: 20).

Özetle; Semboller sosyal etkileşme sürecinde şekillenmektedir. Konuşmamızı, düşünmemizi ve anlaşmamızı sağlayan araçlar olarak görülmektedir. Etkileşme sürecinde farklı görünümlerin devreye girmesi, bir varlığın yani değişik sembollerinin oluşmasına neden olmaktadır. Örneğin, arabesk müziğini beğenmeyen ve onu kötü bulan bir kültür ortamında yetişen birey ile klasik müzik ortamında yetişen bireyin yansıttığı müzik sembolleri farklı olacaktır. Aynı kültür ortamında bulunan kişiler arasında belli bir durumun veya varlığın sembollerin farklı olmasının sebebi ise, etkileşme sürecinde etkisi olan tam olarak bilinmesi ve hesaba katılması imkansız pek çok faktörün devreye girmesi ile açıklanabilmektedir.

3.3.5. Yorumlayıcı Antropoloji

Yorumlayıcı antropoloji alanı, ilk olacak şekilde Clifford Geertz'in "*Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Cultures*" "Belirli Açıklama: Yorumlayıcı bir Kültür Teorisine Doğru" 1973 yılında yayınlanan makalesi ile dikkatleri üzerine çekmeye başlamıştır. Geertz'in yapmış olduğu bu çalışma, birçok disiplinin kendi bünyesinde yer alan büyük yorumsal farklılıkların yaşanmasına neden olarak, antropoloji alanındaki çalışmaların yapısal olma şeklinden anlama kayma durumu gerçekleşmiştir. Ortaya çıkan bu süreç, Geertz'in yorumuna göre geçmişin bir getirisi olan kültürün bireylerin yaşamları ile bireylerin kendi iç dünyalarındaki yaşamını anlamlandırmak için kullandıkları simgesel özelliklerin bir sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Özgün, 2013: 47).

Ortaya çıkarılan bu sistemler, din, ideoloji, spor ve benzeri alanları bünyesinde toplayabilen simgeler sistemini göstermektedir. Hayatımızda varlığını sürdüren bu simgeler sistemi, toplumun bir parçası olan insanın diğer insanlar ile yapmış olduğu "anlam" alışverişlerini ifade etmektedir. İnsanlar arasında sağlanan bu alışveriş şeklini için yorulmayı yapıyı devreye koymak gerekmektedir. Çünkü insanlar, içinde varlığını

sürdüğü yaşamın kültüründe yer edinmiş simgeleri sürekli bir şekilde yorumlar. Yani kültür, simgesel bir durum olacak şekilde kavramlar ile ifade edilebilir, diğer bir ifadeyle kavramsallaştırılabilir. Elde edilen bu deneyimler ile simgelere verilen anlam şekli, insanlar tarafından değil de toplumun içerisinde kendini gösteren somut olaylar bütünü ile alakalıdır. Ayrıca toplumda gerçekleşen, paylaşılan sistemin bir parçasıdır (Özgün, 2013: 47-48).

Geertz'in yapmış olduğu yorumsal antropoloji ile hem bilimsel hem de nesnel antropoloji alanından uzaklaşmıştır. Bilimsel yaklaşıma ait olan eski görüşlerin yerine yeni yaklaşım ve görüşlerde bulunulmuştur. Geertz, , bir insanın her şeyini eksiksiz bir şekilde anlayabilmenin zorluğunu ifade ederek insanlar ile ilgili şeylerin kavranabilme yönüne dikkat çekmek istemiştir. Yine Geertz'e göre, insanın sergilemiş olduğu eylem bütünündeki davranış ve tutumların belli bir evrensel ilke içerisinde konulamayacağını ifade etmek istemiştir. Bu yaklaşım şekli, aslında yapısalcılık ile evrenselliğin karşı karşıya geldiği bir durumdur. Yani Geertz, aralarında ya da parçaları arasında bir bakışım bulunan karşı durumların maddi sistem eyleminden ayrı bir şekilde ele alınması gerektiğini ve insanın zihninde yer alan evrensel özellikler ile algılanabileceğini savunmuştur (Geertz, 1973: 20).

“Geertz'e göre kültür insanların zihinlerinde ki bir dizi soyut fikirden ibaret değildir, hâlihazırda gerçekleşmekte olan toplumsal etkileşimlerin bir toplamıdır. Yorumsal antropolojinin amacı insan davranışlarını tatmin etmek değil, bu davranışların anlamını kavramaya çalışmaktır. Kültürel analiz, anlamları keşfedebilmek için tahminler yapar, bu tahminleri değerlendirir ve bu değerlendirmelerden hareketle açıklayıcı sonuçlar çıkarmaya çalışır” (Özgün, 2013: 48).

Bu yaklaşımın hem etnomüzikoloji hem de sosyal bilimler alanında ki yeri ve etkisi önemli görülmektedir. Karşılaştırmalı müzikolojinin etkisinin baskın olduğu zamanlarda araştırmacıların inceleme yaptıkları alanlar, müzik kurallarının nasıl, ne şekilde uygulandığı ve müziklerin kökeninde yer alan evrensel varsayımların gün yüzüne çıkarılması ile alakalıydı. Yorumlayıcı antropoloji alanı ile etnomüzikoloji alanındaki verileri toplama, analiz etme süreci boyut değiştirerek yapılabilecek varsayımların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Burada, toplumda yer alan insanların bakış açısı ile sorgulayarak anlamaya çalışan bir yapının oluştuğunu söyleyebiliriz. Çünkü bir toplumun kültürü ile ilgili yapılan çalışmalar, araştırmalar bir laboratuvar çalışması olarak bu alanda inceleme bulmamalıdır (Geertz, 1973: 17).

Karşılaştırmalı müzikoloji sisteminin bilimselliği ile yorumlayıcı antropoloji alanındaki sorgulayan, araştıran kısmını Alan Merriam günümüze taşımıştır. Müziğin kültürel açıdan incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Merriam, yorumlayıcı antropolojinin bir toplumun kültürel ilişkisini ele almadığını, müziği üreten insanların incelemeye alınması gerektiğini dile getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında Merriam nesnelliği ve bilimselliği ele alarak etnomüzikolojinin bilimsel yöntemlerine değinilmesi gerektiğini savunmuştur (Merriam, 1964: 37).

4. GÜNÜMÜZDE ETNOMÜZİKOLOJİK, TARTIŞMALAR VE YENİ YÖNELİMLER

Günümüzdeki Etnomüzikoloji çalışmalarına baktığımızda; popüler müzik çalışmaları, küçük bir topluluğa ait yerel motiflerin yanı sıra müziği geleneksel tanımından ayıran bir takım çalışmalar, müziğin tanımını da değiştirmektedir. Etnomüzikolojide, sadece ses üzerine yapılan çalışmaların köy, şehir ve teknolojik ortama ait olduğunu göstererek geniş bir alanı teşkil etmektedir. Etnomüzikolojinin erken döneminde alana girmiş olan sorunlar, bilimsellik, nesnellik eylemine yapılan vurgu, araştırmacıların kendilerini dış göz olarak tanımlaması, çalışmaların belli bir laboratuvar çalışmasına benzetilmesi, evrenselci bir görünümü yansıtan bu disiplinin 1970'lerden bugüne kadar kazandığı yönelimler ile ters düşmektedir.

Zaman içerisinde gerçekleşen etnomüzikoloji alanındaki değişikliklerin başında, 1950'lerde ve 1960'larda yapılan çalışmaların kısır bir döngüde gerçekleşmiş olması, zaman aşımına uğrayan bir düşünce yapısını ortaya çıkarmaktadır. Göz önünde bulunan en önemli değişiklik, etnomüzikoloji çalışmalarında müzikal formların ikinci planda kalması durumudur. Ortaya çıkan bu değişim aslında bir kırılmanın noktası olmuştur. Bu durumda bugün etnomüzikoloji alanındaki tartışmaların ve yaklaşımların zaman dilimini işaret etmektedir. Zamanla etnomüzikoloji alanına ait akademik çalışmaların bir müzikal geleneği ya da müziği tek başına ele alıp betimlemenin yetersiz olduğunu ortaya çıkarırken aynı zamanda da belli başlı kuramsal bir çerçevede kapsamlı analizleri kapsamaktadır. Diğer yandan Etnomüzikoloji deki antropolojik yönelim etkisi etnografik çalışmalara farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Müziğin içindeki antropolojinin açıklanmasından, kültürün, toplumun ya da tarih içinde büyük yer

edinmiş müzik çalışmalarında etnomüzikolojik yaklaşımlar önem kazanmış ve toplumsal bir bakış açısının beğenisine sunulmuştur.

Etnomüzikoloji alanındaki diğer bir gelişme ise, araştırmacının ilgi alanları ve araştırma konusunun farklılaştırılması yani çeşitli bir görünüme getirilmesidir. Toplumda var olan popüler kültür bünyesinde gelişim gösteren popüler müzik, toplumsal cinsiyet ve kimlik arayış sorunları, sadece Batı dışı Dünyada önemli görülmeyip Batı'daki yerel toplulukların müzik çalışmaları ile kentlerin ortaya çıkardığı müziksel özellikler üzerinde durulmaya başlanmıştır. 1970 ve 1980'lerde gerçekleşen kuramsal değişiklikler olmasına rağmen etnomüzikoloji alanında belli bir bütünleşmenin olması gerektiği düşünülmüştür. Alanların iç içe girme durumunun başladığı bu yıllarda antropoloji ve müziğin birbirine karıştığı, icra açısından ilgili alanların eserlerin müzikal formundan çok performans süreçleri ile açıklanmasını sağlamıştır. Böylece konunun odak noktasını oluşturulacak repertuar derlemeleri, var olan süreçlerin aşamalarının ele alınmasıyla yer değiştirmiştir diyebiliriz (Myers, 1993: 7-10).

Antropoloji ve müzik, bu zamanda bir arada tutulmuş ve benimsenmiş olsa da 1950'den 1980'lere kadar bütün etnomüzikolojik çalışmalar bilimsellik kaygısı ile müzik kurumlarının yeterli ve doğru kullanımıyla ilgili kaygıları dile getirmektedir. 1980'li yıllara baktığımızda ise Sosyal Bilim alanı dikkat çekmektedir. Etnomüzikolojinin bu açıdan kırılma yaşadığı gerçeğini de gözler önüne sermektedir. Bilimsellik kaygısından çok Sosyal Bilimler bünyesinde varlığını gösteren kuramlar ile ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Bu değişim de, beraberinde müzik analizi üzerine yapılan çalışmaların azalıp farklı boyut kazanmasını sağlamıştır (Rice, 2010: 105).

1980'lerin başından bu yana birey ve toplum bilimleri çerçevesinde kuram oluşturma çalışmaları önem kazanmıştır. Bu önemin ortaya çıkmasına yardımcı olan postyapısalcı kuram ve antropolojinin kendi alanında yaşadığı ayrışma, sorunları oluşturmaktadır. Yaşanan bu etkiler, etnomüzikolojiye belirli bir ölçüde yansımıştır. Aslında burada vurgu yapılması gereken kısım, yapılan çalışmalardaki söylemlerin tek bir alan içerisinde incelemeye dâhil edilmesi ve araştırmacının gerçekliğine uyması noktasında önem taşımaktadır. Tanımsal sorunlar ile başlayan bu süreç, etnomüzikologların araştırmalarına yön vermiştir. Günümüzdeki metodolojik ve

yaklaşım sal tartışmalar da 1950'den bu yana tanımın kuramsal boyutunu ve diğer disiplinler ile ortak çalışma alanını işaret etmiş ve tarihsel etnomüzikoloji olarak ifade edilen alanın ortaya çıkmasını sağlamıştır (Çerezcioğlu, 2015: 1444- 1452).

Ayrıca kent çalışmalarına urban çalışmalarına yönelik ilginin son yıllarda artması, göç ve diaspora teorilerinin bu alanda önem kazanması, toplumsal cinsiyet çalışmalarının önem kazanması, ve hepsinden önemlisi etnomüzikolojinin diğer sosyoloji, felsefe gibi disiplinlere yaklaşması göze çarpmaktadır. Buradaki asıl amaç bireylerin müziği hangi koşullarda ortaya çıkardıkları, onları nasıl algıladıkları, kişide bıraktığı izlenimlerin bireyin yaşamında sosyal, kültürel ve ekonomik alanda nasıl yer bulduğu ve toplumdaki siyasi gelişmelere ne şekilde etki ettiği konuları bu alanın kapsamına girmektedir. Bu durumda bazı kavramları karşımıza çıkarmaktadır. Kimlik, toplumsal cinsiyet, popüler kültür, popüler müzik ve benzeri kavramlar önem kazanarak bu disiplin içerisinde yer aldığı görülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, etnomüzikoloji disiplininin doğuşunu, gelişim sürecini ve günümüzdeki metodolojik ve yaklaşımsal tartışmaları ele almak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Öncelikle etnomüzikoloji alanına ilişkin tanımsal sorunlar ele alınmış ve kuramsal bir metodoloji düzeninde yorumlanmıştır. Bilim ile uğraşan insanların bilimi daha geniş bir sahaya taşıma çabaları ve bu çaba için gösterilen girişimler, belli bir terminolojiyi kapsamaktadır. Disiplin adlarını bir araya getiren sözcüklere ait etimolojik köken bilgileri ile araştırma alanları, yöntem şekilleri ve yaklaşımlar, bu anlamda araştırmacılara önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, bu çalışmaya başlamadan önce, “etnomüzikoloji” kavramının etimolojik kökeni üzerinde durulmuştur. Avrupa ve ABD’de benzer ifadeler ile anılan etnomüzikolojinin etimolojik kökenine ve kavramsal ifadelerine kısaca değinilmiştir.

Etnomüzikoloji kavramının bileşenlerini ortaya çıkaran ve Jaap Kunst tarafından ortaya atılan bilginin dışında, Latince ve Batı kökenli olan sözcüklerin okuyucuya ufuk açabilmesi açısından üzerinde kısmen durulmaya çalışılmıştır.

Herhangi bir bilim dalı içerisinde yer alan araştırmaların amacı, alana ait konuları ortaya çıkarabilmemizi ve açıklayabilmemizi sağlamaktadır. Müzik alanı ile elde ettiğimiz çalışmalar, belli bir disiplin çatısı altında ortaya çıkmaktadır. Müzikbilimi dâhilinde incelenen konular, bir takım araştırma yöntem ve tekniklerini kapsamaktadır. Etnomüzikoloji alanında tercih edilen alan araştırması ve teknikler, belli bir uygulama şeklini oluşturmaktadır. Alanda kullanılan gözlem ve görüşme türleri, verilerin elde edilmesi noktasında nitel araştırma yöntemlerini kapsadığından, genel şekliyle ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Yapılan alan araştırmalarında etnografik yöntem içerisinde yer alan “emik” ve “etik” bakış açısı yöntemi ile değerlendirilen sonuçların analizleri konusuna dikkat çekilmek istenmiştir.

Müzik üzerine yapılmış veya yapılacak bilimsel çalışmaların Batı’daki temelinde, Antik Yunan tarihi bulunmaktadır. Ancak müziğin bir bilim dalı olarak kültürün soyut bir ögesini kapsayan ve çeşitli amaçlarla kullanılan bir sanat dalı olması, toplumların izlenmesiyle oluşan bir süreçtir. Kültürel anlamın müziğe kattığı değer ise, toplumdan topluma değişen ve her toplumun müziğinin anlamlarını farklı olarak yorumlama

düşüncesinin sistemini oluşturmaktadır. Müziğin bir bilim dalı olarak incelenmesi ise, uzun bir zaman dilimini kapsayan müzikoloji disiplini çerçevesindedir. Bu disiplin, Avrupa sanat müziği üzerine yoğunlaşmış ve gelişim göstermiştir. Avrupa dışı müziklerin incelenmesi ise, Avrupa Sanat Müziği incelemesi temelinde, karşılaştırmalı bir yöntemle (comparative musicology) ifade bulmuştur. Ancak 1950’lerde, Avrupa dışı müziklerin nesnel bir şekilde incelemesini temel alan etnomüzikoloji dalı ortaya çıkmıştır.

Etnomüzikoloji alanındaki gelişmelerin başlangıcı çok eskilere dayansa da belli bir kayıt altına alınma durumu olmadığından başlangıcı Berlin Fonograf Arşivinin (1900) kurulması ile olmuştur. Yapılan çalışmalar, ilk olarak kendi kültürlerine ait müziklerin incelemesi ile sınırlı tutulmuştur. Ortaya çıkan ve bir ekol perspektifinde önemli görülen bazı isimler ve çalışma alanları yer almaktadır: Erich M. von Hornbostell ve Otto Ambraham gibi isimler, etnomüzikolojinin bilimsel yönünü ortaya çıkarmak istemişlerdir. Fonografin icadı ile çalışmalarına yön veren ve etnomüzikolojide önemli görülen Frances Densmore’un Bela Bartok ile Kuzey Amerika yerlileri üzerine yaptığı çalışmalar, dikkat çekmektedir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi etnomüzikoloji adı, 1950 yılında Jaap Kunts’un öne sürmesi ile başlayan bir süreçtir. Çünkü 1950’lere gelinceye kadar etnomüzikoloji alanındaki çalışmalar, kavramın tanımsal sorunu ile ilgili olmuştur. Bugün, sahasını daha da belirgin bir hale getiren etnomüzikoloji disiplini, başlangıçta “egzotik” müziklerle uğraşmaktaydı. Daha sonra bu çalışma alanı, yöntem açısından Dünya müziklerine yönelik saptamaların olduğu çalışma sahasını ortaya çıkardı.

Sonuç olarak bu çalışmada, bir toplumun düşünce sisteminde var olan müziğin kültürle şekillenme biçimi üzerine oluşturulmuş bir bilim alanı yer almaktadır. Etnomüzikoloji alanı, bir topluma ait olan müziği incelemeye alırken, ~~toplumu~~ kültürlerarası bir hiyerarşi oluşturmaksızın bu yapmaktadır.

Kültürün bir devamı olarak ortaya çıkan müzikteki anlamı çözümlmek önemlidir. Etnomüzikoloji ya da ilk adıyla karşılaştırmalı müzikoloji, eski uygarlıklardan yeni uluslara kadar insanlığın kültür katmanlarının geleneksel müzik yansımalarını ele alır. Bu nedenle, bilimimiz bir toplumun halk müziğini ve Batı dışı sanat müziğini de incelemektedir. Ayrıca müziğin sosyolojik yönlerini, müziğin kültürleşmedeki rolünü

ve melezleşmeyi de incelemektedir. Müziğin bütün yönleri dikkate alındığında ana unsurları, (fiziksel, duyuşsal ve kültürel) etnomüzikoloji tarihi boyunca vurgulanan ana başlık olmuştur. Fakat bu tartışmaların ışığında ancak kültürel bağlam dikkate alındığında, fiziksel ve duyuşsal özellikler anlam kazanabilmektedir.

Etnomüzikolojinin günümüzdeki yaklaşım ve yöntemleri hakkında şunları söyleyebiliriz: uzun bir süreci kapsayan ve antropoloji çerçevesinde müziği içine alıp inceleme yapan disiplinin bu kalıptan çıkıp toplumsal ve kültürel bir ifadenin şekli olan müziği ele alıp incelemektedir. Geniş bir sahayı teşkil eden etnomüzikoloji kapsamlı bir kuramsal ve yöntemsel içeriğe sahiptir. Tartışmaların odağı olan ve etnomüzikologlarda sıkça değindiği herhangi bir bakış açısının kendi disiplini içerisinde öne çıkma sorunu günümüzde ilk sırada yerini almaktadır. Belli bir konu hakkında inceleme yapmak ve yine o konuya ilişkin bilgileri açığa çıkarmak onları sonuçlandırmak belli bir kram ve yöntem bilgisi ile gerçekleştirilmektedir. Bu yüzden etnomüzikoloji alanında en çok müziğin ses yapısının topluma ne kazandırdığı veya toplumun bu müziği nasıl karşıladığı sorunları daha çok incelemeye dahil edilmiştir. Diğer bir gelişme ise; müziğin icrasında yatan sembolik ifadelerin bir anlam kazanılmasına ilişkin durumlar incelenmeye başlanmıştır. Etnomüzikoloji alanında toplumsal ve kültürel yapıları merkeze alan ya da müziğin sessel tüm çalışmalar bu alanın içerisine girmektedir. Günümüzde gelişen teknoloji ve popüler müzik çalışmaları ile daha da şekillenmektedir.

Bugün, yaklaşımı ve çalışma alanıyla önemli bir yere sahip olan bu alanın kökleri, eskiye dayanmaktadır. Teori, yöntem ve uygulama alanlarına yeni fikirler getiren bireylerin çalışmaları, etnomüzikolojiye ışık tutmaktadır. Çünkü etnomüzikoloji, kendi içerisinde yine kendi bölünmüşlüğünü yaşayan bir alandır. Tüm egzotik diye ifade edilen müziklerin modern üst biçimlerinde bile, eski medeniyetlerin ifadeleri veya müzikal eğilimleri yer almaktadır. Etnomüzikolojinin gelişim süreci metodolojik tartışmaları ve günümüze yansımaları, bu çalışmada kısmen ele alınmış ve bu alandaki çalışmalara ışık tutması açısından tez haline getirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Arıkan, A. (2018). *Etnografin El Kitabı*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Ayas, G. (2015). *Müzik Sosyolojisi Sorunlar- Yaklaşımlar- Tartışmalar*, İstanbul: , Doğu Kitabevi Sosyologca Kitapları Dizisi-57.
- Aydın, M.(2010). *Bilgi Sosyolojisi, Açılım Kitap*, İstanbul.
- Bascom, W. R. (2010). “Folklorun Dört İşlevi”, Oğuz, M. Ö. ve Gürçayır, S. (Ed.), (Çev: Çalış, F.), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*, Geleneksel Yayıncılık, 71-86, Ankara.
- Başol, G. (2016). *Bilimsel Araştırma Süreci Ve Yöntem, (değerlendirmede)*. Eğitim alanında yayımlanan araştırma makalelerinin metodolojik değerlendirilmesi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri.
- Bayburtlu, A. S. (2015). Kültür, Etnomüzikoloji ve Müzikoloji İlişkisi. *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*. June 3(1).
- Berg, B. L. Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Çev. Ed. Aydın, H.). Eğitim Yayınevi, Konya.
- Blacking, J. (1965).“*The Role of Music in the Culture of the Venda of the Northern Transvaal.*” *Studies in Ethnomusicology*, New York, 2: 20–53.
- Bostan, H. (2016). *Antropoloji, kültür ve Güvenlik. Sayı 5 (Cilt 2)*, Güvenlik Bilimleri Dergisi, 1-31.
- Bulgan, M. (2010). *Berlin Fonograf Arşivinde Türkiye Araştırmaları ve Alman Milli Kütüphanesinde Türk Beşlileri*. Yıl: 3 Sayı(4). Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Bulgan, M. (2016). *Müzik Etnolojisi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.
- Christensen, L. B. Johnson, R.B. ve Turner, L. A. (2015). *Araştırma Yöntemleri ve Desen Analizi*. (Çev. Ed. Aypay, A.). Anı Yayıncılık, Ankara.
- Coffey, A. Atkinson, P. (1996), *Making Sense of Qualitative Data*, California: Sage Publication Inc.

- Craib, Ian. (1992) *Modern Social Theory: From Parsons to Habermas*, Harvester/Wheatsheaf, Second Edition, (Çeviri Metin: Ümit Tatlıcan).
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Siyasal Kitapevi. (Çev: Bütün, M. & Demir, S. B). Ankara.
- Çolakoğlu Sarı, G. (2015). *1. Müzikoloji Bölümleri Çalıştayı*. İstanbul Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Yayınları: 9, İstanbul.
- Çukur, C. Ş. (2007). *Kültürel Süreçleri Nitelemek, Ölçmek ve İlişkilendirmek: Karşılaştırmalı Kültürel Yaklaşımlar*, Erdem, R. ve Çukur, C. Ş. (Ed.), *Kültürel Bağlamda Yönetmel-Örgütsel Davranış*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara: 33-46.
- Darwin, C. (1952) *The Descent of Man*, Chicago: Great Books of Western World (49).
- Darwin, C. (1952) *The Origin of Species*, Chicago: Great Books of Western World (49).
- Daskaya, İ.(2003). Kesinbilim Arayışında Husserl'in Naturalizm Eleştirisi. *bilimname II*, 2, 97-102.
- Dedeoğlu, A. (2002). Tüketici Davranışları Alanında Kalitatif Araştırmaların Önemi Ve Multidisipliner Yaklaşımlar. *D.E.Ü.İ.İ.B.F.Dergisi*, 17 (2), 75-92.
- Demir, G. (2011). Dil-Müzik İlişkisi Ekseninde Yapılanan Türk Halk Müziği Yöresel Ağız Özelliklerinin Fonetik Notasyonu. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek lisans tezi.
- Demircan, A. (2007). *Tarih Üzerine Bazı Düşünceler*. Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi. *Cilt 4 Sayı (3) Eylül – Aralık*.
- Dorson, R. M. (2011). *Günümüz Folklor Kuramları*. (Çev: Gürçayır, S. ve Özay, Y.) Geleneksel Yayıncılık, Ankara.
- Elliot, J. (2003). *Using Narrative in Social Research: Qualitative and Quantitative Approaches*. London: Sage.
- Emerson, R. M. Fretz, R. I. & Shaw, L. L. (2008). *Bütün Yönleriyle Alan Çalışması Etnografik Alan Notları Yazımı*. Birleşik Yayınevi. (Çev: Koca, E. A.).

Erdener, Y. (1993). "Etnomüzikoloji Nedir?", Türk Halk Kültürü Araştırmaları/ Ankara, 1993, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları: 198. s. 65-72.

Erdoğan, S. (2008). *Ses Eğitimi'nde Terminoloji Ve Temel Kavramlar Bazında Öğrenci Yeterliliklerinin İncelenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Programı Yüksek Lisans Tezi. İzmir.

Erhat, A. (2007). *Mitoloji Sözlüğü*. Remzi Kitapevi, İstanbul.

Ersoy, İ. (2014). "Türk Halk Müziğinin Yeniden Üretimi / İnşası: Ulusal Kaynaştırma Projesi Olarak "Yurttan Sesler" Topluluğu". Journal of Human Sciences Volume:11 Issue:2 Year, 931- 947.

Ertekin, M. N. Küçükosmanoğlu, H. O. (2016). Müzik Eğitiminde XX. Yüzyıldaki Öğretim Yaklaşımlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Cilt:5 Sayı:3 Makale No: 36, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi.

Esgin, A. (2014). *Sosyolojik Soruşturmalar Gündelik Olanın Analizinden Kesitler*, Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.

Feyzi. A. (2015). Darü'l Elhan'a Ait Anadolu Halk Şarkıları Defterlerinde Erzurum Türküleri, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED] 54, Erzurum, 829-856.

Gazmihal, M. R. (1961). *Musiki Sözlüğü*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Geertz, C. (1973). "Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture", The Interpretation of Cultures içinde, New York: Basic Books.

Gençel, Ö. (2006). *Müzikle Tedavi*. Cilt:14 (2). Kastamonu Eğitim Dergisi. 697-706. Ekim.

Glesne, C. (2015). *Nitel Araştırmaya Giriş*. (Çev: Ersoy, A. & Yalçınoğlu, P.), Anı yayıncılık. Ankara.

GÖKA, E. (2006). İnsan Kısım Kısım: Toplumlar, Zihniyetler, Kimlikler, Aşına Kitaplar, Ankara.

- Güler, A. Halıcioğlu, M. B. & Taşgın, S. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma*. Seçkin Yayıncılık San. Ve Tic. A.Ş. Ankara.
- Gültekin, M. (2013). Müzik Psikolojisi: Heavy Metal Müziğin Psiko-Sosyal Etkileri, <https://docplayer.biz.tr/7055245-Muzik-psikolojisi-heavy-metal-muzigin-psiko-sosyal-etkileri-mucahit-gultekin.html>
- Günay, E. (1999). *Müzik Sosyolojisi*. Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Güngör, Ö. (2013). Sosyolojik Bir Teori Olarak Sembolik Etkileşimciliğin Ontolojik Temeli Ve Din Olgusu. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Bahar, Cilt:13, Yıl:13, Sayı:1, 13.57-91.
- Gürbil, U. (2002). İstikamet Kavramına Semantik Yaklaşım. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- Güren, M. (2013). *Müzik Performans Mekânlarının Mimari Kurgusunun Müzikal Performans İle İlişkisine Bir Bakış: İstanbul'daki Müzik Performans Mekânlarından Örnekler*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Güven, U. Z. ve Ergur, A. (2014). Dünyada ve Türkiye'de müzik sosyolojisinin yeri ve gelişimi, *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 29. Sayı, 2014/2, s.1-19.
- İşıқтаş, B. (2015). Avrupa'da Devrimler Çağında Toplumsal Değişim, Kültür Ve Müzik Yaşamına Dair Notlar. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Volume 8 (2) 2015, 6-31.
- İşıқтаş, B. (2018). Dünyada ve Türkiye'de Organoloji Çalışmaları: Çalgıların Sınıflandırılması, İşlevi ve Anlamı. *Uluslararası Hakemli Müzik Araştırmaları Dergisi*, UHMAD, www.uhmadergisi.com.
- Kabataş, M. (2017). *Boyutsal Açıdan Müzik*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi. *Cilt 9* sayı (18), 10-34, Burdur.
- Kaplan, A. (2013). *Kültürel Müzikoloji*. Bağlam Yayıncılık. İstanbul.
- Kaplan, Ayten, "Sanat Eğitiminde Müziğe Felsefe Penceresinden Bakmak", 2010. GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 30, Sayı 1, s. 71-84.
- Karaağaç, B. (2018). *Arkeolojik Çağlar da Anadolu'da Müzik*. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Haziran, *Cilt 20* Sayı (1), 285-298, Trakya.

- Karaağaç, B. (2018). Arkeolojik Çağlarda Anadolu'da Müzik. Cilt 20 Sayı 1 (285-298), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- Karahasanoğlu, S. & Yavuz, E. D. (2015). “Müzikte Araştırma Yöntemleri” İTÜ TDMK. İstanbul- İzmir.
- Karamızrak, N. (2014). *Ses ve Müziğin Organları İyileştirici Etkisi*. İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı. Cilt 17 Sayı (1): Koşuyolu Heart Journal, 54-57, İstanbul.
- Karolyi, O. (1995), Müziğe Giriş, Çev. Mehmet Nemutlu, Pan Yayınları, İstanbul.
- Kendall, D. (2011), *Sociology in Our Times: The Essentials*, Wadsworth, Belmont, CA: Cengage Learning.
- Koch, L. C. Wiedmann, A. and Zieglery, S. (2004). The Berlin Phonogramm-Archiv: A Treasury Of Sound Recordings. *Museum of Ethnology, Ethnomusicology Department, Phonogramm-Archiv, Arnimallee 23–27, 14195 Berlin (Dahlem), Germany*.
- Kolinski, M. (1957). Ethnomusicology, its problems and methods. *Ethnomusicology Newsletter No. 10:1-7*.
- Kotlu, E. (2007). *Yapısalcı Ve Post-Yapısalcı Sosyal Teoride Dil (Sosyal Teoride Bir Model Olarak Dil)*. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Aydın.
- Kottak, C.P. (2002). *Antropoloji: İnsan Çeşitliğine Bir bakış*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Köroğlu, C. Z. Köroğlu, M. A. (2016). Bilim Kavramının Gelişimi Ve Günümüz Sosyal Bilimleri Üzerine. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 25, Sayfa 1-15.
- Kunts, J. (1969). *Ethnomusicology a Study of Its Nature, its Problems, Methods and Representative Personalities to Which is Added a Bibliography*. The Hague Martinus Nijhoff Photomechanical Reprint, Amsterdam.
- Kuş, E. (2007), “Sosyal Bilim Metodolojisinde Paradigma Dönüşümü ve Psikolojide Nitel Araştırma”, *Türk Psikoloji Yazıları*, 10 (20), ss. 19-41.

Levendoglu, M. F. (2006). Küresinliler Örneğinde Kültürel Kimlik (Küresinliler'in Sosyo-Kültürel Yapısı). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji (Sosyal Antropoloji) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Marshall, (1999). 'Ferdinand de Saussure', *Sosyoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

McCracken, G. (1988). The long interview. Newbury Park: Sage Publication.

McMillan, J. H. (2008). *Educational Research: Fundamentals for the Consumer*. (5. Baskı). Boston, MA: Pearson.

Merriam, A. (1964). *The Anthropology Of Music*. University Press.

Merriam, A. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, (Çev. Editörü: Selahattin Turan). Nobel Yayınları. Ankara.

MGG, Christensen, D. Simon, A. Behague, G. ve Geldenhuys, D. G. (1997). *Musikethnologie*. Musik in Geschichte und Gegenwart. Sachteil Band 6. Barenreiter Verlag-Karl Vötterle GmbH & Co. KG. Heinrich Schütz Allee 35-37, D-34131 Kassel. (Çev: Bulgan, M. (2016), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul).

Mimaroglu, İ. (1995); *Müzik Tarihi*, Varlık Yayınları, İstanbul.

Mugglestone, E. (1981). "Guido Adler's 'The Scope, Method, and Aim of Musicology' (1885): An English Translation with an Historico-Analytical Commentary." *Yearbook for Traditional Music* 13: 1-21. The original German publication is Adler, "Umfang, Methode und Ziel der Musikwissenschaft," published in 1885.

Mustan Dönmez, B. (2014). *Müziğin Kökeni Üzerine Müziğin Etimolojisi, Ontolojisi, Tanımı, Oluşumu, Bağlamları ve İşlevleri Üzerine Bir Değerlendirme*, Ankara: Gece Kitaplığı.

Mustan Dönmez, B. Kılınçer, Z. (2011). Müziğin Yunan Mitolojisi ve Batı Kültürü İçindeki Algılanışı. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi. Cilt/Vol.1 Sayı/No.1 101-113.

Myers, H. (1992). Fieldwork. Helen Myers (Ed.), In *Ethnomusicology: An Introduction* (pp. 21-49), London: Macmillan.

Nettl, B. (2005). *The Study of Ethnomusicology Thirty-one Issues and Concepts*. The University of Illinois Press is a founding member of the Association of American University Presses.

Nettl, B. (2005). *The Study of Ethnomusicology, Thirty- one Issues and Concepts*. The University of Illinois Press is a founding member of the Association of American University Presses.

Örnek, S.V. (1971). *Etnoloji Sözlüğü*, Ankara Üniversitesi Yayınları. Ankara.

Öz Biber, N. (2001). “*İnsanın Kültürel Gelişiminde Müzik Eğitiminin Önemi*”. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. *Cilt: 14*, Sayı(1), Bursa.

Özaydın, N. (2011). *Mesleki Müzik Eğitimi Alan Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Özbudun, S. ve Uysal G. (2015). *50 Soruda Antropoloji*, 3.Baskı, Bilim ve Gelecek Kitaplığı, İstanbul: 7 Renk Basım Yayıncılık.

Özer, Y. (1997); *Bilim Perspektifinde Müzik*, Dokuz Eylül Yayınları. İzmir.

Özer, Y. (2002). *Müzik Etnografisi Alan Çalışmasında Yöntem ve Teknik*. Dokuz Eylül Yayınları. İzmir.

Özgökman, F. (2013). *Yaşamın Kökeni, Evrim ve Tanrı*. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 54:2, ss.49-76.

Patton, O. M. (1990). *Qualitative evaluation an research methods (2 nd ed.)*, London: Sage Pub.

Patton, Q. M. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation* . London: Sage Pub.

Pettan, S. And Titon, Jeff. T. (2015). “*Applied Ethnomusicology*.” Oxford University Press.

Reinhard, K. (1962). *The Berlin Phonogramm-Archiv*. The Folklore and Folk Music Archivist, Vol. V, No. 2, Indiana University, Bloomington.

Rice, T. (1987). “*Toward the Remodeling of Etnomusicology*”. *Etnomusicology* 31(3): 469-488.

- Rice, T. (1987). Toward the Remodeling of Ethnomusicology. *Ethnomusicology*, 31 (3), 469-488.
- Rice, T. (2014). *Ethnomusicology*. Published in the United States of America by Oxford University Press.
- Rice, T. (2017). *Modeling Ethnomusicology*. Oxford University Press.
- Robson, C. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri Gerçek Dünya Araştırması*. Anı Yayıncılık. (Çev: Çinkır, Ş. & Demirkasımoğlu, N.).
- Sargut, S. (2001). *Kültürlerarası Farklılaşma ve Yönetim*. İmge Yayıncılık. Ankara.
- Schneider, M. (1957). Primitive music. In Egon Wellesz (Ed). *Ancient and Oriental music*. London: Oxford University Press.
- Schonberg, H. C. (2013). "Ödün Vermeyen Macar Bela Bartok", *Büyük Besteciler*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Stone, R. M, (2008), "Theory For Ethnomusicology", Pearson Press, New Jersey.
- Susanne, F. (2001). *Artur Simon, éd., Das Berliner PhonogrammArchiv 1900-2000. Sammlungen der Traditionellen Musik der Welt. Cahiers d'ethnomusicologie Anciennement Cahiers de musiques traditionnelles. ADEM-Ateliersd'ethnomusicologie*.
- Şen, Ü. S. (2014). "Müzik Öğretmeni Adaylarının Müzik Estetiğine İlişkin Algıları". *İdil Cilt 3 (13)*, 1-24.
- Şenel, S.(1999). *Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Halk Müziği Araştırmaları*. Folklor Edebiyat Dergisi.
- Şimşek, A. (2008). *Tarih derslerinde bütünsel öğrenme: Gestaltçı yaklaşımdan Holistik yaklaşıma bir bakış denemesi*. *Cilt:5 Sayı(2)*, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi.
- Tan, N. (2013). *Türkiye'de Halk Bilimi Çalışmalarının 100. Yılına Kutlarken*. cilt:19, sayı:75, folklor/edebiyat.
- Tomakin, E. Yeşilyurt, M. (2013). Bilgisayar Destekli Yabancı Dil Öğretim Çalışmalarının Meta Analizi: Türkiye Örneği. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, (YYU Journal Of Education Faculty)*, Cilt:X,Sayı:I, 248-263 <http://efdergi.yyu.edu.tr>.

Turna, Ö. Bolat, M. (2015). *Eğitimde Disiplinlerarası Yaklaşımın Kullanıldığı Tezlerin İncelenmesi*. OMÜ Eğt. Fak. Derg. / OMU J. Fac. Educ. 34(1), 35-55.

Türk Dil Kurumu, (2005). Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Türk, T. Ekşi, H. (2017). *Etnografya*. Edam Yayın, İstanbul.

Ulaş, S. E. (2002) 'Yapısalcılık', Felsefe Sözlüğü, (Hazırlayanlar, A. Baki Güçlü, Erkan Uzun, Serkan Uzun, Ü. Hüsrev Yolsal), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Ünal, Ş. (1996). Dil-Müzik İlişkisi Bağlamında Diksiyon Ve Fonetik, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sahne Sanatları Anasanat Dalı Opera Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Vural, R. Cenkseven, F. (2005). Eğitim Araştırmalarında Örnek Olay (Vaka) Çalışmaları: Tanımı, Türleri, Aşamaları ve Raporlaştırılması. Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (10), 25-38.

Webern, A. (1998), "Yeni Müziğe Doğru", Çev. Ali Bucak, Pan Yayınları, İstanbul, (113-147).

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık San. Tic. A.Ş. Ankara.

Yıldırım, A. Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınevi, Ankara.

Yıldırım, V. Koç, T.(2006). *Müzik Felsefesine Giriş*. Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Yin, R. K. (2003). *Case Study Research Design and Methods* (3. Baskı). London: Sage Publications.

Yolcu, M.A. (2016). Folklor Çalışmalarında İşlevselcilik. IV. Kazan Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü Yayınları:2, Ankara.

Yönetken, H.B. (1982). Türkiyede müzik folklorü çalışmaları. Musiki Mecmuası. Yıl. 35. No. 398. İstanbul: Atalay Matbaası.

Yöre, S.(2005), *Müzikoloji, Etnomüzikoloji Ve Müziğin Bilimsel İncelenimi*, Müzik ve Bilim Dergisi, Sayı(4), Eylül.

Yücel, F. G. ve Şen, A. İ. (2016). Ses Bilgisi ve Akustik Konusunda Geliştirilen Etkinliklerin Fizik ve Müzik Öğretmen Adaylarının Başarı Düzeylerine Olan Etkisi. Journal of Teacher Education and Educators Volume/*Cilt* 5, Number/Sayı(3), 265-288.

Yücel, G. F. (2015). *Ses Bilgisi ve Akustik Konusunda Geliştirilen Etkinliklerin Fizik ve Müzik Öğretmen Adaylarının Kavram Bilgisi Düzeylerine Olan Etkisi*, Year/Yıl 2015 Volume/*Cilt* 3 Issue/Sayı (6), Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi.

Yüksel, A. (1995) Yapısalcılık ve Bir Uygulama, Gündoğan Yayınları, Ankara.

Yüz yüze Mülakat, Bulgan, M. 18/03/2019.

Zelewicz, Lee F. E. (2006). 'A Study of Ethnomusicology and the Influence of Western Cultural Ideas on the Realm of Native American Music.' Lycoming College April 24.

Zeren, A. (1995). Müzik Fiziği, Pan Yayıncılık, İstanbul.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://arkeblog.blogspot.com/2016/02/antik-cag-yunan-muzigi.html>

<https://alchetron.com/Frances-Densmore>

<https://www.alamy.com/stock-photo/edison-phonograph-1877.html>

<http://www.patentmuzesi.com/patent/fonograf-kinetoskop>

<https://www.plakspot.com/blog/pikap-ve-plak-bilgileri-boeluem-1-b39.html>

<https://dergipark.org.tr/download/article-file/15307>

http://www.franzboaspapers.uwo.ca/about_franz_boas1.html